

Editorial

Biblioteques, diversitat i inclusió social

Editorial

Les biblioteques sempre han tingut com un dels seus objectius essencials el de donar servei a la comunitat, ja fos al conjunt de la població, com és el cas de les biblioteques públiques, o a un sector específic, si es tracta de biblioteques especialitzades o de centres d'ensenyament. La realitat actual de la societat en què ens movem és cada vegada més complexa i es troba en constant transformació, de manera que cal canviar les estratègies i els models d'organització i, sobretot, planificar serveis que donin resposta a les problemàtiques d'un entorn amb necessitats diverses. Sabem que hi ha molts ciutadans que no acudeixen a les biblioteques i els serveis d'informació i documentació, perquè desconeixen allò que els poden oferir, o bé amb motiu de tot tipus de barreres, físiques o imaginades, que creuen que hi poden trobar. Barreres culturals, lingüístiques i de comunicació, d'accés, etc., que, massa sovint, els professionals no som capaços de detectar perquè la pressió del dia a dia deixa poc temps per poder dedicar esforços a pensar en la diversitat de públics.

L'exclusió social pot ser conseqüència de la dificultat d'accedir als recursos econòmics, però també pot venir donada per estereotips i prejudicis per raó de gènere, d'ètnia, d'orientació sexual, pel fet de ser una persona migrant, per tenir limitades les capacitats físiques o psíquiques, per no tenir haver tingut accés a l'alfabetització o a un determinat nivell d'estudis, etc. Les biblioteques han de treballar per assegurar la inclusió social de totes les persones, i perquè totes tinguin accés als serveis presencials i digitals. Per poder fer-ho, és imprescindible el treball en xarxa i la cerca de col·laboradors d'altres estaments i entitats que treballen en el territori i poden ajudar a prevenir possibles situacions de vulnerabilitat. Aquest treball coordinat per assolir l'equitat és el que fan moltes biblioteques i entitats, com les que hem volgut recollir en aquest **Dossier** monogràfic.

El número comença amb una aportació a l'anàlisi de la situació actual per part de la Tau-

la del Tercer Sector Social de Catalunya en la qual es mostra un panorama preocupant, amb la perspectiva d'una nova crisi econòmica i el creixement de les desigualtats i de la pobresa, que afecta especialment les dones, els infants i els col·lectius més vulnerables.

Per la seva part, la Fundació Biblioteca Social explica el treball que està duent a terme per donar una major visibilitat a les accions i programes socials de les biblioteques públiques i, alhora, encoratjar-les a engegar nous projectes amb diferents col·lectius, seguint l'impuls de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides i el treball de l'IFLA i de moltes altres organitzacions professionals. En l'àmbit del treball institucional, l'Associació Lectura Fàcil exposa la seva trajectòria, clau perquè les persones que tenen dificultats de comprensió lectora puguin disposar de materials de lectura adaptats.

Dins el camp de les experiències, la Biblioteca de Blanes presenta les iniciatives que du a terme adreçades a diferents col·lectius amb necessitats específiques: persones grans, malaltes, amb discapacitat, famílies migrades, etc. D'altra banda, es presenta el projecte «A l'estiu, Barcelona t'acull» de la xarxa de Biblioteques de Barcelona, que té l'objectiu de facilitar el coneixement de la ciutat i els seus recursos als joves nousvinguts per reagrupament familiar.

Completen aquest apartat, la presentació del treball en l'àmbit de la lluita pels drets sexuals, de gènere i LGTBI de la Biblioteca Nou Barris de Barcelona, a partir de l'impuls del centre d'interès sobre «Identitats trans i gènere» i, d'altra banda, la contribució essencial en la lluita contra l'estigma social de les persones amb VIH/sida que du a terme el servei de documentació de SIDA STUDI, centre pioner en l'especialització.

En el terreny de les entrevistes, a la secció **Telescopi**, comptem l'aportació de Renee Grassi, cap del Servei per a Joves de les biblioteques de Dakota, que treballa especialment amb infants amb discapacitat i posa en relleu

l'experiència de col·laboració i treball coordinat entre agents públics i privats als EUA. Una altra especialista, Isabel Gutiérrez Sánchez, membre de la Secció de serveis bibliotecaris per a persones amb necessitats especials (LSN) de l'IFLA, fa un repàs dels objectius i accions que la secció desenvolupa en l'àmbit internacional perquè les persones que han de ser ateses de manera específica (persones amb discapacitat, amb trastorns d'aprenentatge, persones hospitalitzades, a la presó, etc.) puguin accedir a la informació i als serveis.

Finalment, la secció **Caixa d'eines** recull, d'una banda, la contribució del projecte Biblioteques Inclusive de la Generalitat de Catalunya en l'elaboració de pautes per a l'accessibilitat a les biblioteques públiques, on es contemplen els passos necessaris per garantir-la: planificació, dotació de recursos, condicions dels espais i dels equipaments, atenció als usuaris, etc. La secció tanca amb una con-

tribució sobre el projecte d'implementació del web semàntic i el desenvolupament d'un marc de dades obertes enllaçades (*linked open data*) per al desenvolupament del sistema d'accés a la informació legislativa del Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya.

Confiam que aquest número permeti ampliar la visió del servei i ajudi a consolidar la funció social i l'acció comunitària i inclusiva que els serveis de biblioteca duen a terme en l'àmbit de la integració social. Un àmbit de treball complex que les biblioteques han de ser capaces d'entomar, sovint amb pocs recursos però amb la necessària cooperació interinstitucional, com a agents clau que poden contribuir a la transformació de l'entorn i a la cohesió social, des de la garantia dels drets culturals i el treball per la lluita contra les desigualtats.

El Consell Editorial ■

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

**Tercer sector social
i biblioteca pública:
compartint valors
per la igualtat
i la inclusió**

Francina ALSINA

Presidenta, Taula del Tercer Sector Social de Catalunya
presidencia@tercersector.cat

Lluís TOLEDANO

Coach i supervisor en el tercer sector social i membre del Patronat de la Fundació Biblioteca Social
lluistgaju@gmail.com

Article rebut el febrer de 2019;
 revisat l'abril de 2019.

Tercer sector social i biblioteca pública: compartint valors per la igualtat i la inclusió

Resum: S'exposa la realitat social actual a Catalunya, amb les dificultats per trobar habitatge i feina digna per fer front a les despeses bàsiques. S'evidencia que la taxa de risc de pobresa castiga sobretot els infants. Es fan propostes per trencar aquest cercle de pobresa i de desigualtats creixents, com ara reforçar les xarxes de suport de proximitat. És aquí quan els valors que defensa el tercer sector social tenen molt a veure amb els que defensen les biblioteques públiques. Es reforça la idea de dur a terme un treball coordinat i en xarxa de biblioteques amb entitats socials, educatives i veïnals, entre d'altres, per avançar cap a una societat més inclusiva.

Paraules clau: Catalunya, pobresa, desigualtat, tercer sector social, biblioteca pública.

Tercer sector social y biblioteca pública: compartiendo valores por la igualdad y la inclusión

Resumen: Se expone la realidad actual en Cataluña, con las dificultades para encontrar vivienda y trabajo digno para afrontar gastos básicos. Se hace evidente que la tasa de riesgo de pobreza castiga sobre todo a la infancia. Se realizan propuestas para romper este círculo de pobreza y de desigualdad creciente, como por ejemplo reforzar las redes de soporte de proximidad. Es aquí cuando los valores que defiende el tercer sector social tienen mucha relación con los que defienden las bibliotecas públicas. Se refuerza la idea de llevar a cabo un trabajo coordinado entre bibliotecas y entidades sociales, educativas y de vecinos, entre otras, para avanzar hacia una sociedad más inclusiva.

Palabras clave: Cataluña, pobreza, desigualdad, tercer sector social, biblioteca pública.

The Third Sector and public libraries: sharing values that promote equality and inclusion

Abstract: The article addresses the current reality of Catalonia, where people are hard pressed to find housing, get a decent job and make ends meet. The poverty risk rate particularly impacts children. Proposals are made to break this cycle of poverty and increasing inequality, for example by reinforcing local support networks. This is where the values advocated by the Third Sector converge closely with those defended by public libraries. The idea of coordinated networking between libraries and social organisations, schools and neighbours' associations, among others, in order to move towards a more inclusive society, is reinforced.

Keywords: Catalonia, poverty, inequality, Third Sector, public libraries.

Introducció

La crisi no s'ha superat, no per a tothom. Almenys per a una part de la població els efectes de la crisi encara són palpables en el seu dia a dia: dificultats greus per accedir a un habitatge digne i assequible, per tenir una feina amb un sou també digne i per fer front a les despeses bàsiques (menjar, roba, electricitat, etcètera). No, la crisi no s'ha superat. No, les desigualtats no s'han reduït, tot el contrari, i el futur, si fem cas de les previsions de nombrosos economistes, tampoc és gaire esperançador. Quan encara ens estem recuperant com a societat de l'última crisi de 2008, tot apunta que estem a les portes d'una de nova d'àmbit mundial. Els articles de premsa, tant nacionals com internacionals, cada cop ho reflecteixen més i els mateixos responsables del Banc Central Europeu ja reconeixen que és "una certesa" que una nova crisi arribarà, tot i que encara no se sap ni com, ni quan ni per què.

Que la recuperació no ha arribat a tota la ciutadania és una qüestió objectiva. La pobresa es fa crònica com constaten les últimes dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'Idescat. La taxa de risc de pobresa se situa en el 20 %, un augment de vuit dècimes més respecte a l'any 2016, i castiga sobretot els infants; de fet, la taxa en els menors de 16 anys és del 28,5 %, un 4,5 % més en comparació amb el 2016, un percentatge similar a les xifres de quan estàvem en plena crisi econòmica i que ens hauria de fer reflexionar a tots plegats, com a societat. El problema és que la pobresa no només es fa crònica sinó que es feminitza. Segons la composició de la llar, el risc de pobresa més elevat és per a les famílies monoparentals, amb un 35,3 %. Si tenim en compte que, a Catalunya, el 80 % de les llars monoparentals estan encapçalades per una dona que afronta tota sola la criança dels infants, el cercle de la pobresa queda ben clar: dones empobrides, fills i filles empobrides.

	2013	2014	2015	2016	2017
TOTAL	19,8	20,9	19,0	19,2	20,0
Llars sense fills independents	14,5	14,3	12,5	14,9	15,6
Unipersonal	21,6	23,4	19,7	24,7	27,6
Amb dos adults sense fills dependents	14,1	14,7	11,4	14,1	11,8
Altres llars sense fills dependents	10,8	7,5	9,6	9,3	13,0
Llars amb fills dependents	24,8	27,0	25,1	23,0	24,2
Un adult amb un o més fills dependents	43,3	42,8	34,1	40,4	35,3
Dos adults amb un o més fills dependents	24,1	25,6	23,4	20,1	22,3
Altres llars amb fills dependents	22,8	27,0	27,4	26,9	26,8

Taula 1. Taxa de risc de pobresa a Catalunya després de les transferències socials 2013-2017, segons composició de la llar.¹

Unitats: Tant per cent.

	Pares valor	Pares % sobre el total	Mares valor	Mares % sobre el total	Total
2017	68,2	19,1	289,7	80,9	357,9
2016	74,6	19,9	299,8	80,1	374,5
2015	69,7	19,8	282,6	80,2	352,3
2014	64,6	19,2	271,5	80,8	336,1

Taula 2. Nuclis monoparentals per gènere a Catalunya (2017).²

Unitats: Milers de llars.

1. La triple discriminació

Ser dona implica ser més vulnerable davant la pobresa i l'exclusió. Ser dona i estar sola al capdavant de la família augmenta aquest risc, però ser dona, estar sola al capdavant de la família i tenir una sèrie de dificultats afegides per aquesta situació personal multiplica encara més aquest risc de vulnerabilitat.

1. Isabel Torras, Andrés Lorenzo, *Monoparentalitat femenina i pobresa: gènere, soledat i conciliació, l'arrel del problema* [en línia]. Barcelona: Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2018. (Debats Catalunya Social ; 56), p. 21. <http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_monoparentalitat_femenina_i_pobresa_vdef_0.pdf> [Consulta 18/01/2019].
2. Isabel Torras i Andrés Lorenzo, *op. cit.*, p. 14.

Ho confirma el dossier dels Debats Catalunya Social, *Monoparentalitat femenina i pobresa*, publicat per la Taula del Tercer Sector Social de Catalunya i que ratifica el missatge que des de fa temps alerten des de les entitats socials: la pobresa no només afecta més les dones sinó que hi ha una relació directa entre l'empobriment i el gènere.

L'estudi apunta que els principals problemes que tenen les llars monoparentals femenines són les dificultats per accedir a un habitatge digne i assequible, la conciliació de la vida laboral i familiar i la soledat emocional. Si hi posem xifres, la realitat que descriuen els números és molt més dura.

Una de cada dues famílies monoparentals té problemes amb l'habitatge, és a dir, estan exposades a desnonaments, impagaments o deutes hipotecaris. Sovint aquest tipus de famílies accedeixen a habitatges poc adequats; no poden fer front al pagament dels serveis bàsics, entre els quals les factures energètiques (pobresa energètica); viuen relogades en una habitació compartint forçosament amb altres persones que la majoria de vegades no són familiars i canvien amb freqüència de domicili. Tot això té un impacte directe en el benestar físic i emocional de tota la família que es tradueix en canvi d'entorn, canvi d'escola i pèrdua de referents sanitaris, socials i comunitaris, entre d'altres. Les causes radiquen sobretot en els preus desorbitats dels lloguers, la pèrdua d'ingressos de les llars i la manca d'un parc d'habitatge social. La situació a Catalunya és d'emergència habitacional perquè aquest parc és del 2 % quan hauria de ser del 15 %, el mínim necessari per garantir la cohesió social previst per al 2030. Les entitats socials gestionen 1.800 habitatges socials, però calculen que en necessiten 800 més de manera urgent per donar resposta a les persones en risc d'exclusió social que estan atenent.

1.1. Ni feina digna, ni xarxa de suport

La feina és un factor clau en la inclusió social i l'autonomia de les persones, però per a les llars monoparentals femenines és gairebé una utopia. El mercat laboral els ofereix poques possibilitats de conciliar la vida laboral i familiar, i sovint es veuen obligades a treballar en feines que no coincideixin amb els horaris escolars, sobretot en el sector de la neteja i la cura de les persones. El 52 % de les dones monoparentals estan desocupades o treballen en l'economia submergida i d'aquestes gairebé el 70 % fa més d'un any que no tenen feina, 15 punts més que la resta de dones. A més, una de cada cinc manifesta que treballa sense contracte, de manera precària i inestable, amb la desprotecció que això implica. Sense una nòmina, no es cotitza a la Seguretat Social i, sense cotitzar, no es té dret a beneficis socials, entre els quals la prestació d'atur.

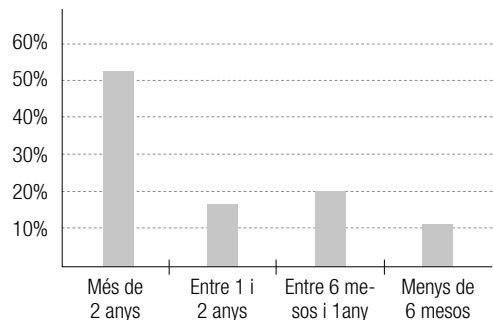

Figura 1. Temps d'atur en dones al capdavant de les llars monoparentals.³

A més de les poques oportunitats de trobar feina, a les dones que tenen cura dels fills en solitari se'ls presenta una altra dificultat: la manca d'una xarxa de suport afectiu. L'informe de la Taula del Tercer Sector revela que la depressió i l'ansietat són els principals

3. Isabel Torras i Andrés Lorenzo, *op. cit.*, p. 25.

Com fer front aleshores a la cronificació de la pobresa? Com trencar el cercle de la pobresa i les desigualtats creixents? Cal desenvolupar amb urgència polítiques que abordin aquest fenomen de manera integral, transversal, i que estiguin coordinades amb les entitats socials que atenen les persones i que incloguin la perspectiva de gènere.

trastorns de salut mental diagnosticats en les famílies monoparentals. Ningú més que elles senten la pressió d'oferir el millor per als seus fills i filles, malgrat els obstacles que han de superar. Són mares que sovint tenen els serveis socials i les entitats socials com a principal i únic referent i suport.

2. Visió polièdrica

Com fer front aleshores a la cronificació de la pobresa? Com trencar el cercle de la pobresa i les desigualtats creixents? Cal desenvolupar amb urgència polítiques que abordin aquest fenomen de manera integral, transversal, i que estiguin coordinades amb les entitats socials que atenen les persones i que incloguin la perspectiva de gènere. Mesures que responen a aquesta demanda clara de tenir en compte la totalitat de la persona-família i totes les seves esferes (treball, habitatge, salut, salut mental, educació, conciliació, suports econòmics, socials, emocionals, etcètera); que facin més èmfasi en la prevenció i que s'allunyin de la mirada assistencial perquè les persones no volen caritat, les persones volen disposar d'oportunitats que les apoderin i que els permetin superar aquesta situació de vulnerabilitat per evitar que sigui permanent. I també és imprescindible que

eines de lluita contra la pobresa i l'exclusió, que ja existeixen, funcionin a ple rendiment com és la renda garantida de ciutadania, l'avenç social més important dels últims anys. El repte és que aquest any s'aprovi el reglament de la renda garantida i que s'estableixin els mecanismes de coordinació necessaris amb la Generalitat i els governs locals per desplegar aquest dret social en la seva totalitat. Drets socials per garantir una igualtat d'oportunitats real i efectiva.

3. Noves oportunitats des de la proximitat i el territori

Tal com dèiem, tots sabem que important que és treballar tot el que afecta les persones, atenent les qüestions que condicionen les seves vides i les oportunitats de desenvolupament. I amb això ens referim tant a les respostes encaminades a donar cobertura a les necessitats bàsiques que tenen i a pensar en mecanismes i solucions que dignifiquin l'accés a aquesta cobertura, com també a les altres qüestions, algunes possiblement més intangibles, referides, tal com apuntàvem més amunt, a la xarxa de suport, informal i formal, que les persones tenen per sentir-se acompanyades, valorades i acceptades en els seus entorns i que puguin funcionar.

Massa vegades les respostes a les problemàtiques socials s'han pensat des de la fragmentació i només des de l'àmbit social, obviant o ignorant la responsabilitat d'altres àmbits, sectors i agents socials. L'exclusió social s'ha d'entendre des de la seva complexitat i multidimensionalitat. És a dir, tant des de l'escassetat de recursos com des dels processos d'empobriment que impedeixen el ple desenvolupament de les persones en els seus entorns de socialització i creixement, així com en relació amb els seus projectes vitals, anhels i necessitats. Hem de partir de la base que les polítiques públiques en matèria social han de donar resposta mitjançant actuacions integrals

La biblioteca pública és un espai de socialització i proximitat, des d'on es contribueix a fer comunitats més justes i solidàries, una ciutadania més formada i més informada, indispensable per a una societat justa, equitativa, apoderada i democràtica i, per tant, amb una clara vocació social, inclusiva i comunitària.

i transversals, des de totes les òptiques i competències, a la globalitat dels problemes socials en els àmbits econòmic, laboral, educatiu, social, cultural, comunitari i sanitari.

L'avenç cap a societats més inclusives està estretament vinculat a la capacitat de generar actuacions —entre administracions, agents socials, culturals i comunitaris— des de la governança relacional, basada en la corresponsabilitat i la col·laboració i en la capacitat de convertir les complementarietats en complicitats i compromisos. Per tant, una manera de treballar les capacitacions, l'autonomia, l'autoestima, així com el sentiment de pertinença a la comunitat, el desenvolupament de vinculació social i la construcció de projectes vitals. Ens referim, doncs, a una forma de govern en la qual la coherència de l'acció pública —pel que fa a la definició de problemes, el disseny i la seva execució— s'articula i es coordina a diferents nivells amb diversos actors públics, socials i comunitaris per definir un espai comú de corresponsabilitat i legitimitat per abordar les realitats i els problemes socials més punyents. Això, fet de manera que aquesta acció transmeti actituds i valors de solidaritat, justícia social, equitat, igualtat i compromís democràtic.

Els valors dels quals parla i que defensa la Taula del Tercer Sector Social tenen molt a veure amb aquestes consideracions que hem anat presentant i alhora amb allò que postulen i de-

fensen altres sectors, com ara el cultural i el de la biblioteca pública.

La majoria de vegades tot això implica un treball des de la proximitat i les distàncies curtes. Malgrat que els reptes s'han de plantejar globalment, no hem d'oblidar que els seus efectes es concreten en clau local. En espais i històries particulars. En pobles, barris i ciutats. I tot això es concreta en una gran diversitat de respostes i accions del conjunt d'agents, recursos i serveis comunitaris, culturals, educatius i socials, bàsicament a partir de tres enfocaments:

- Creant activitat humana, cultural i social per desenvolupar al màxim les persones, les seves oportunitats i experiències d'èxit i satisfacció personal i social amb l'objectiu de dignificar la persona i la seva pròpia percepció, valoració i autoestima.
- Promovent i treballant l'apoderament i l'activació de capacitats perquè les persones i els col·lectius se sentin subjectes i protagonistes de les seves pròpies trajectòries d'inclusió, projectes de vida, potenciant sentiments de pertinença a la comunitat.
- Fent visible i enfortint la cultura de proximitat i la seva dimensió social i inclusiva a partir de projectes, programes, equipaments i xarxes com a eina clau de construcció de valors, de transformació i cohesió social i de generació de vincles socials i comunitaris.

Sens dubte és a partir d'experiències i bones pràctiques, moltes vegades d'àmbit local i des d'una òptica de proximitat, quan es produeixen veritables accions transformadores per a les persones, grups i col·lectius d'una comunitat. Aquí, en aquest marc i de manera específica, situaríem les biblioteques públiques i la tasca que desenvolupen als seus barris i territoris. La biblioteca pública és un espai de socialització i proximitat, des d'on es contribueix a fer comunitats més justes i solidàries, una ciutadania més formada i més informada, indispensable per a una societat justa, equitativa, apoderada i democràtica i, per tant, amb una clara vocació social, inclusiva i comunitària.

I és en aquesta força i convicció de les possibilitats i potencialitats que tenen aquests equipaments públics, en el seu treball diari i en la seva forta presència en la comunitat, que s'ha de fer valdre el treball coordinat i en xarxa que moltes biblioteques públiques i entitats socials — a banda d'escoles i altres equipaments— duen a terme plegats per assolir millor, i de manera més sòlida, els reptes que es plantegen de forma conjunta. A mesura que es duen a terme aquestes interseccions comunitàries s'estan generant noves possibilitats i s'evidencien que moltes de les característiques, valors i virtuts de l'àmbit de la biblioteca pública són alhora del tercer sector social.

Aquest treball col·laboratiu, de compromís i corresponsabilitat social és el que ha de permetre, entre altres coses, acompanyar, crear espais de protecció, seguretat i escalf, brindar oportunitats vitals, de desenvolupament personal i d'aprenentatge i apoderar les persones en situació de vulnerabilitat. En definitiva, un treball des de la prevenció, la dignitat i la normalització amb la màxima de trencar el cercle de la pobresa, l'exclusió i les desigualtats socials.

Aquests valors configuren l'aposta agosarada que suposa el treball des de la proximitat i en el territori: un dels valors més importants del tercer sector social i de la biblioteca pública. Aquests, creiem, també signifiquen el compromís social de treballar en xarxa amb altres equipaments, recursos i serveis, altres sabers i competències. Són nous espais de confluència i expertesa compartida per créixer plegats, anar més enllà i, per tant, arribar encara més lluny.

Bibliografia

Ciudadanía e inclusión social: el tercer sector y las políticas públicas de acción social. Dir. Joan Subirats. Equipo de investigación: Institut de Govern i Polítiques Públiques, Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona: Fundació Esplai, 2010. <<https://fundacionesplai.org/wp-content/uploads/sites/subidos/LibroCiudadaniaInclusionSocial2.pdf>> [Consulta 18/01/2019].

PASCUAL, Josep M. *El papel de la ciudadanía en el auge y decadencia de las ciudades.* Valencia: Tirant Lo Blanch, 2011.

TORRAS, Isabel; LORENZO, Andrés. *Monoparentalitat femenina i pobresa: gènere, soledat i conciliació, l'arrel del problema* [en línia]. Barcelona: Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2018. (Debats Catalunya Social ; 56). <http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_monoparentalitat_femenina_i_pobresa_vdef_0.pdf> [Consulta 18/01/2019]. ■

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

La biblioteca pública amb la comunitat:
balanç de la Fundació Biblioteca Social

Adela d'Alòs-Moner
Fundació Biblioteca Social
info@fundacionbibliotecasocial.org

Assumpta BAILAC
Fundació Biblioteca Social
abailacpuigdelivol@gmail.com

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

La biblioteca pública amb la comunitat: balanç de la Fundació Biblioteca Social

Resum: Després d'un breu balanç dels primers anys de la Fundació Biblioteca Social es mostra la importància que les biblioteques públiques tenen per a la societat, com a eix clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en conjunt, també per al creixement econòmic del país. Es fa una relació dels projectes i les biblioteques de Catalunya que han guanyat o han quedat finalistes del Premi anual «Biblioteca pública i compromís social» i també dels que han estat ben valorats pel jurat.

S'exposen algunes de les iniciatives que s'han dut a terme, a més del Premi, o que es portaran a terme a curt termini. Es reforça la necessitat d'un treball en equip de la biblioteca amb les entitats socials i educatives, entre d'altres, de la comunitat en què actua. Tot i que l'àmbit d'actuació de la Fundació és Espanya, l'article es focalitza més a Catalunya.

Paraules clau: biblioteca pública, societat, inclusió social, cohesió social, Fundació Biblioteca Social, Agenda2030.

La biblioteca pública con la comunidad: balance de la Fundación Biblioteca Social

Resumen: Después de un breve balance de los primeros años de la Fundación Biblioteca Social, se muestra la importancia que las bibliotecas públicas tienen para la sociedad, como eje clave para la mejora de la calidad de vida, para la cohesión social y, en conjunto, también para el crecimiento económico del país.

Se hace una relación de los proyectos de bibliotecas de Cataluña que han ganado el Premio anual «Biblioteca pública y compromiso social» y también de los que han sido bien valorados por el jurado.

Se exponen algunas de las iniciativas que se han llevado a cabo, además del Premio, y de las que se llevarán a cabo a corto plazo.

Se refuerza la necesidad de un trabajo en equipo de la biblioteca con las entidades sociales, educativas, entre otras, de la comunidad en la que actúa. Si bien el ámbito de actuación de la Fundación es España, el artículo se focaliza más en Cataluña.

Palabras clave: biblioteca pública, sociedad, inclusió social, cohesió social, Fundación Biblioteca Social, Agenda2030.

Public libraries and the community: the balance of the Fundació Biblioteca Social

Abstract: Following a brief recap of the initial years of the Fundació Biblioteca Social, the article highlights the importance of public libraries in society as key elements in improving quality of life, social cohesion and the country's overall economic growth.

A list of library projects in Catalonia that have won the annual "Public Library and Social Commitment" award is provided, as well as the projects positively rated by the award panel.

Some of the initiatives carried out, in addition to the Prizewinning project, and those due to be implemented in the short term, are described.

The need for teamwork between libraries and the social and educational organisations, to name but some, of the target communities is restated.

Although the Foundation's area of action is Spain, the article focuses more on Catalonia.

Keywords: public libraries, society, social inclusion, social cohesion, Fundació Biblioteca Social, Agenda2030.

Introducció

Aquest article fa un breu balanç dels primers quatre anys de la Fundació Biblioteca Social i mostra la importància de les biblioteques públiques per a la inclusió social. Si bé l'àmbit d'actuació de la Fundació és Espanya, l'article es focalitza més a Catalunya.

Els inicis de la Fundació Biblioteca Social es remunten a principis de 2014 quan un grup de bibliotecaris es reuneixen, de manera informal, perquè es constata que hi ha poca visibilitat del que aporten les biblioteques públiques a la societat. Es decideix tirar endavant una Fundació que, des del principi, posa l'èmfasi a donar més visibilitat a projectes que les biblioteques públiques duen a terme vinculats als col·lectius més vulnerables. Un cop se'n configura el patronat, la Fundació es presenta el juny de 2014 al Col·legi de Periodistes, en un acte presidit per Núria de José, de la Junta del Col·legi, i en què intervé la periodista Milagros Pérez Oliva.¹ Tres anys després, el 20 de juny 2017, es fa un primer balanç en un acte també al Col·legi de Periodistes acompanyats per Alicia Oliver, de Periodisme Solidari.

L'objectiu de la Fundació és donar visibilitat a la dimensió social de les biblioteques públiques, als projectes socials que porten a terme i, al mateix temps, incentivar-ne més, en cooperació amb entitats del tercer sector. D'aquesta manera, es vol posar en evidència que les biblioteques poden contribuir a pal·liar els desequilibris i les desigualtats socials existents a Espanya i també a crear una consciència col·lectiva més sensible a la igualtat entre les persones.

Un principi rector de la Fundació és el convenciment que el creixement d'un país només és possible amb la suma de tots els que hi viuen i que les desigualtats generen una pobresa que afecta el conjunt de la població i no únicament els que directament la pateixen.

Alguns dels aspectes clau que configuren la Fundació són:

- Un patronat mixt: integrat per professionals del tercer sector social i bibliotecaris/àries coneguts i reconeguts en l'àmbit de les biblioteques: <http://fundacionbibliotecasocial.org/fundacio/patronat-estatuts/>
- Un jurat del Premi anual «Biblioteca pública i compromís social», integrat també per professionals del tercer sector social i de biblioteques.
- La igualtat de gènere, tant en el patronat com en el Jurat: 6 dones, 5 homes.
- El 100% del treball és voluntari.
- La transparència en la gestió: les actes, les reunions del patronat, la memòria anual i el balanç econòmic són a la pàgina web.
- L'aportació és 100 % privada. La Fundació no accepta ajuts ni subvencions públiques. A partir del 4t aniversari oferim la possibilitat de ser-ne «amic/amiga». De moment, comptem amb Nubilum #EmpresaAmiga, Acantilado i Quaderns Crema #EditorialsAmigues, i amb 12 persones que fan aportacions periòdiques.

En un article publicat a *L'Anuari ThinkEPI* (2015)², deïem que «la biblioteca pública és social per origen –neix per a donar resposta a necessitats socials; per naturalesa, hi és perquè la usin els ciutadans, la societat; per les seves funcions i els seus objectius: informar, formar, compartir coneixement, crear nou coneixement i socialitzar i, també i molt especialment, pels seus valors de llibertat, igualtat, democràcia i no discriminació».

Els objectius de la Fundació són els següents:

- Donar visibilitat als projectes i a les iniciatives que duen a terme les biblioteques públiques en l'àmbit social.
- Incentivar i fomentar la realització de projectes que contribueixen a pal·liar els desequilibris socials i a generar pensament crític.

1. «Presentació de la Fundació – 18 de juny de 2014» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2014], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/314-2/>> [Consulta: 10/11/2018].
 2. Adela d'Alós-Moner, Assumpta Bailac, Hilario Hernández, «La dimensión social de las bibliotecas públicas» [en línia], *Anuario ThinkEPI*, vol. 9 (2015), p. 66-71, <<http://dx.doi.org/10.3145/thinkepi.2015.12>> [Consulta: 12/11/2018].

— Fomentar l'intercanvi de coneixement en aquest sector.

Com dèiem a la introducció, com a Fundació hem volgut posar l'accent en el valor de la biblioteca com un agent de cohesió social i ens hem volgut centrar més directament en els col·lectius més vulnerables.

Una de les primeres i principals actuacions ha sigut la convocatòria anual —actualment anem cap a la cinquena edició— del Premi «Biblioteca pública i compromís social».³

1. Inclusió social: per a qui?

Quan es va convocar per primera vegada el Premi dirigit a totes les biblioteques públiques d'Espanya, una de les primeres coses que vam haver de definir van ser els àmbits o col·lectius als quals es dirigien els projectes que es presentaven al Premi. Projectes, recordem-ho, pensats per a col·lectius vulnerables.

Definir aquests àmbits pot semblar una tasca senzilla, però no ho va ser. Hi van intervenir dos professionals: Lluís Toledano, membre del Patronat i vinculat al tercer sector social, i Arantxa Mendieta, documentalista a SIIS, Centre de documentació i estudis en polítiques socials (Donosti), que van tenir en compte taules de classificació ja existents. A tall d'exemple, la que hi ha en el mapa d'entitats socials de Catalunya de la Taula del Tercer Sector.⁴

Van arribar a un consens que ens ha permès concretar 15 àmbits d'actuació o col·lectius vulnerables:

- Adolescència i joventut en risc d'exclusió
- Àmbit penitenciari i reinserció
- Atur
- Discapacitat
- Drogodependències
- Gent gran
- Hospitalitzacions
- Immigració i refugiats
- Infància en risc d'exclusió
- Inserció sociolaboral
- Minories ètniques
- Pobresa
- Salut mental
- Sense llar
- Violència i gènere

Cal dir que molts d'aquests àmbits tenen relació amb gran part dels 16 aspectes de l'Agenda2030 de les Nacions Unides amb els quals la Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i Biblioteques (IFLA), i moltes associacions professionals, estan treballant.⁵

1. Eradicar la pobresa a tot el món i en totes les seves formes.
2. Posar fi a la fam, assolir la seguretat alimentària i la millora de la nutrició, i promoure l'agricultura sostenible.
3. Garantir una vida sana i promoure el benestar per a totes les persones a totes les edats.
4. Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.
5. Aconseguir la igualtat entre els gèneres i apoderar totes les dones i les nenes.
6. Garantir la disponibilitat i una gestió sostenible de l'aigua i el sanejament per a totes les persones.
7. Garantir l'accés a una energia assequible, segura, sostenible i moderna per a totes les persones.

3. «Premi anual "Biblioteca pública i compromís social"» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/que-fem/premi-anual-als-millors-projectes-de-compromis-social/>> [Consulta: 12/11/2018].

4. «Mapa d'entitats socials de Catalunya» [en línia], En: *Taula del Tercer Sector Social de Catalunya*, [Barcelona: la Taula, 2018], <<http://www.tercersector.cat/mapa>> [Consulta: 12/11/2018].

5. Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA), *Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas* [en línia], The Hague: IFLA, 2016, <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf>> [Consulta: 12/11/2018].

8. Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a totes les persones.
9. Construir infraestructures resilients, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació.
10. Reduir la desigualtat en i entre els països.
11. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusivament, segurs, resilients i sostenibles.
12. Garantir modalitats de consum i producció sostenible.
13. Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.
14. Conservar i utilitzar de manera sostenible els oceans, mars i recursos marins per al desenvolupament sostenible.
15. Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscos de manera sostenible, combatre la desertificació, aturar i revertir la degradació del sòl i aturar la pèrdua de biodiversitat.
16. Promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives en tots els àmbits.

És important i necessari que les biblioteques públiques siguin conscients de la seva contribució, per petita que sigui, a molts d'aquests objectius. És per això que, més enllà de canviar vides, les biblioteques poden canviar comunitats i contribuir a canviar la societat.

2. La situació social a Catalunya

Si volem incidir en col·lectius vulnerables hem de saber quina és la realitat social en la qual operem, especialment la nostra realitat més propera. Recollim un resum d'alguns dels molts informes que hi ha sobre Catalunya que ens mostren una situació social en la qual poden intervenir les biblioteques públiques.

A l'*Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social*⁶ es diu:

La pobresa és cada vegada més complexa i diversificada. Les persones en situació de pobresa ja no responen a un patró comú exclusivament definit per l'escassetat material. Els últims anys s'han anat detectant noves formes de pobresa, així com una creixent complexitat marcada per l'acumulació de diferents dificultats més enllà de la falta d'ingressos. La cronificació de la pobresa els darrers anys a Catalunya és un fet evident. Més alarmant és la falta de garanties contra la pobresa d'un conjunt de la població que treballa. Fins a un 14,2 % dels majors de 18 anys amb feina estaven en risc de pobresa i exclusió social a Catalunya l'any 2017.

En diverses ocasions les entitats socials han alertat del risc de pobresa a Catalunya. En concret: «El 2016 un 19,2 % de la població de Catalunya viu amb ingressos per sota del llindar de la pobresa, un 5,5 % en llars amb privació material severa i un 7,2 % en llars amb baixa intensitat de treball. Paral·lelament, les persones ocupades es confirmen en més risc de pobresa i exclusió social que els jubilats».⁷

El diari *El País* alertava: «A Catalunya un 20 % de la població està en risc de pobresa. Aquest

6. Eloi Ribé, Júlia Montserrat, *Les veus de la pobresa des de dins* [en línia]. Barcelona: Entitats catalanes d'acció social (ECAS), 2018, (Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social. Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu; 9), <https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2018/07/INSOCAT9_Veus-pobresa_ECAS_juliol-2018.pdf> [Consulta: 10/11/2018].

7. Nàdia Rodríguez, «Les entitats socials alerten que la pobresa a Catalunya es cronifica» [en línia], *Nació digital*, 26/07/2017, <<https://www.naciodigital.cat/noticia/135573/entitats/socials/alerten/pobresa/catalunya/es/cronifica>> [Consulta: 12/11/2018].

Més enllà d'un servei lligat indubtablement a la cultura, les biblioteques públiques són un eix clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en el seu conjunt, també per al creixement econòmic d'un país.

percentatge és més alt en menors de 18 anys. Es considera que un 23 % d'infants és pobre o està en risc de pobresa.⁸ No veiem infants demanant caritat, però la pobresa hi és; són infants que no poden anar de colònies, ni fer activitats extraescolars, passen fred a casa a l'hivern, o mengen malament».

Quant a la discapacitat, DIXIT Centre de Documentació de Serveis Socials, del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, ens diu que a Catalunya hi ha més de 500.000 persones amb algun tipus de discapacitat.⁹

Són xifres que ens sobten; molt especialment les dades sobre la pobresa infantil. Si el futur està en el que avui són infants, quin serà el futur del país? Una situació social, d'altra banda, molt similar a Espanya.

3. Valor social de la biblioteca pública

Les biblioteques públiques tenen un gran impacte social: operen en un context o entorn definit i amb una població o comunitat concreta. Sens dubte, és una tipologia de biblio-

teca molt complexa de gestionar, ja que ha d'atendre una gran diversitat d'interessos i una gran varietat d'expectatives i de requeriments de qui viu en la seva àrea d'actuació. Els interessos i les expectatives —allò que n'esperen de la biblioteca— depenen molt de la realitat social, econòmica o cultural de cadascú. Hi intervenen l'edat, els estudis, la situació laboral, el nivell d'ingressos i la situació familiar, entre altres factors.

Aquesta diversitat de públic per a qui treballa la biblioteca fa que l'aportació de valor pugui passar per aspectes tan diversos com el préstec gratuït, l'horari d'obertura, la diversitat d'activitats, o poder disposar d'un espai amable i còmode per poder usar el wifi o per estar calent a l'hivern en cas de situació de pobresa energètica. Aquest caràcter tan divers i eminentment «social» de la biblioteca pública no es dona en cap altre tipus de biblioteca.

Més enllà d'un servei lligat indubtablement a la cultura, les biblioteques públiques són un eix clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en el seu conjunt, també per al creixement econòmic d'un país.

Les biblioteques públiques han de treballar per i amb la comunitat. Avui tothom coincideix en aquesta afirmació. Però és realment així? Als països amb estructures bibliotecàries sòlides, aquest rol social de la biblioteca pública forma part del seu ADN, des de fa anys. En molts casos, des del seu inici. Aquí, amb la guerra civil i amb la llarga foscor del període franquista (1939-1975), hem patit una paràlisi en el desenvolupament de les biblioteques públiques que tot just hem començat a recuperar no fa tants anys. Un cop comença la recuperació, les biblioteques públiques es focalitzen en l'àmbit cultural, en el qual s'han centrat els

8. EFE. «Un 20 % dels catalans viu en situació de risc de pobresa» [en línia], *El País*, 21/06/2018, <https://cat.elpais.com/cat/2018/06/21/catalunya/1529577961_840428.html> [Consulta: 12/11/2018].

9. *Persones amb discapacitat a Catalunya 2015* [en línia], Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers socials i Famílies, 2017, <https://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bsf/03_discapacitat_i_salut_mental/persones_discapacitat_catalunya_2015/persones_discapacitat_catalunya_2015.pdf> [Consulta: 12/11/2018].

esforços al llarg d'aquests anys. La crisi econòmica i l'augment de la pobresa, la realitat migratòria i l'envelliment de la població, entre altres aspectes, han accentuat la necessitat d'ampliar el rol de la biblioteca pública i de no limitar-lo a l'esfera «cultural». De fet, és la seva raó de ser principal, i cal impulsar i potenciar que així sigui.

S'ha escrit molt sobre la dimensió social de la biblioteca pública i, més darrerament, a Espanya s'han publicat diversos articles que van en aquesta direcció. Citem, per exemple, l'article *Función social de las bibliotecas públicas: nuevos espacios de aprendizaje y de inserción social*¹⁰, en què Sandra Sánchez-García i Santiago Yubero escriuen: «Debemos pasar de en-

tender las bibliotecas como centros culturales a tratarlas como centros sociales, en los que no se trabaja con libros, información o bases de datos, sino con y para las personas».

Sandra Sanz, professora de la UOC, va escriure l'any 2016 l'article *Les biblioteques socials: un valor de futur?*¹¹ En aquest article hi llegim:

Fa justament un any, un article d'opinió de l'ABC deia el següent: «Les biblioteques públiques no són només llocs d'estudi, dipòsits de llibres i audiovisuals, de conservació del coneixement i les idees, temples del saber, segons es diu. En la nostra època, les biblioteques són essencials per al desenvolupament de la cultura democràtica i constitueixen llocs de trobada, debat i convièn-

10. Sandra Sánchez-García, Santiago Yubero, «Función social de las bibliotecas públicas: nuevos espacios de aprendizaje y de inserción social» [en línia], *El Profesional de la información*, vol. 24, núm. 2 (març-abril 2015), p. 103-111, <<http://eprints.rclis.org/30066/1/03.pdf>> [Consulta: 10/11/2018].

11. Sandra Sanz, «Les biblioteques socials: un valor de futur?» [en línia], *Comein: revista dels estudis de ciències de la informació i de la comunicació*, núm. 51 (gener 2016), <<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/ca/numero51/articulos/Article-Sandra-Sanz.html>> [Consulta: 10/11/2018].

cia, centres de propostes per a la comunitat local, llocs on es respira llibertat i on es formen ciutadans lliures i crítics» [...]. Però la crisi les ha convertit en molt més que això. Ara, a més, són un lloc on corregir els desequilibris socials i propiciar la cohesió social. El potencial de les biblioteques en aquest sentit és enorme. Tant és així que podria convertir-se en la seva raó de ser en el futur.

La biblioteca pública té o pot tenir, doncs, un important rol social, d'inclusió i de cohesió social, de formació al llarg de tota la vida i, per tant, de desenvolupament econòmic d'un país. Facilita un accés equitatiu al coneixement, a la informació, a la cultura, a la formació permanent, que han sigut des de sempre objectius centrals de la biblioteca pública. Fomenta l'esperit crític, enfortint la democràcia i la igualtat.

El Manifest de la Unesco¹² a favor de les biblioteques públiques diu:

Els serveis de la biblioteca pública es fonamenten en la igualtat d'accés per a tothom, sense tenir en compte l'edat, la raça, el sexe, la religió, la nacionalitat o la classe social. Cal oferir serveis i materials específics als usuaris que, per alguna raó, no poden utilitzar els serveis i materials habituals, com és el cas de minories lingüístiques, persones amb discapacitats o gent hospitalitzada o empresonada.

Si la biblioteca contribueix a la igualtat d'oportunitats, si actua com a agent de cohesió social, ha de prestar atenció als col·lectius més vulnerables o que tenen necessitats específiques. Ho fa realment? La biblioteca de Tabakalera, a l'article «Hacia una biblioteca inclusiva», es planteja si les biblioteques estan responenent al Manifest de la Unesco. Formulen les següents preguntes: «¿Estamos cumpliéndolo? De verdad, ¿todo ciudadano tiene opciones de acudir a una biblioteca pública? ¿Aseguramos entornos inclusivos las bibliotecas públicas?». La respon-

ta que donen és negativa.¹³ Es plantegen seguir treballant la inclusió de manera transversal en tots els seus serveis i programes perquè totes les persones tenen dret a participar dels espais, serveis, activitats, etc., de la biblioteca pública.

4. Un primer balanç del Premi «Biblioteca pública i compromís social»

Fem aquest breu balanç a partir de les quatre convocatòries del Premi «Biblioteca pública i compromís social» que s'han dut a terme. El balanç serveix per a donar visibilitat, un cop més, a les biblioteques públiques tot recordant alguns del projectes més significatius rebuts en la convocatòria anual del Premi.

Aquests són els projectes de Catalunya que han guanyat o han quedat finalistes:

- Biblioteca Bon Pastor (Barcelona). *Teixint una xarxa d'oportunitats*. Premi 1a edició (2014). Dirigit a infants i joves en risc d'exclusió social.
- Biblioteca de Blanes. *Aixopluga't*. Accèssit 4a edició (2017). Dirigit a dones immigrants.
- Biblioteca Josep Janés i Olivé de l'Hospitalet de Llobregat. *Biblioteca pública per a tothom*. Finalista 1a i 2a edició (2014, 2015). Dirigit a infants amb discapacitats.
- Biblioteca Cal Gallifa de Sant Joan de Vilatorrada. *Com a casa*. Finalista 1a edició (2014). Dirigit a immigrants i refugiats. Pobresa.
- Biblioteca del Nord de Sabadell. *Compartim capacitats: projecte inclusiu de dinamització cultural*.

12. *Manifest IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública*, 1994 [en línia], [Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), 2010], <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 10/11/2018].

13. Jone Aztiria, «Hacia una biblioteca inclusiva» [en línia], *Tabakalera blogA*, [Donostia: Tabakalera Centro Internacional de Cultura Contemporánea, 20/07/2017], <<https://www.tabakalera.eu/es/blog/hacia-una-biblioteca-inclusiva>> [Consulta: 10/11/2018].

- Finalista 1a edició (2014). Dirigit a persones amb discapacitat.
- Biblioteca de Bellvitge de l'Hospitalet de Llobregat. *TAMBÉ PUC... Ser jardiner i ser bibliotecari*.
Finalista 3a edició del Premi (2016). Dirigit a col·lectius amb problemes de salut mental en l'àmbit de la inserció sociolaboral.
 - Biblioteca Marcel·lí Domingo (Tortosa). *Traços de vida*. Taller d'escriptura creativa.
Finalista 2a Edició del Premi (2015). Dirigit a joves en risc d'exclusió, persones amb discapacitat i amb problemes de salut mental. Violència i gènere.

No volem deixar de fer menció als altres projectes rebuts durant aquests quatre anys que el jurat ha valorat molt positivament:

- Biblioteca Can Casacuberta (Badalona). *Llegim junts*. Dirigit a persones amb discapacitat i gent gran.
- Biblioteca Vila de Gràcia de Barcelona. Taller de lectura adaptada. Dirigit a persones amb discapacitat.
- Biblioteca Sagrada Família. Josep M. Ainaud de Lasarte (Barcelona). EspaiCultura, una eina bibliotecària contra l'aïllament social i cultural de la gent gran del barri de la Sagrada Família. Dirigit a persones grans.
- Biblioteca Zona Nord (Barcelona). Espai Gent Gran. Dirigit a gent gran.
- Biblioteca de Blanes. *De la Biblioteca a casa!*. Dirigit a persones amb discapacitat i gent gran.
- Biblioteca Frederica Montseny (Canovelles). Club de deures. Dirigit a infants i joves en risc d'exclusió, migrants i refugiats.
- Biblioteca Central d'Igualada. *Lectura més a prop*. Dirigit a persones hospitalitzades.
- Biblioteca del Nord (Sabadell). Compartim capacitats: projecte inclusiu de dinamització cultural. Dirigit a persones amb discapacitat.
- Biblioteca de Fondo (Santa Coloma de Gramenet). Acol·lida de la diversitat funcional: biblioteques obertes a tothom. Dirigit a persones amb discapacitat o problemes de salut mental.
- Biblioteca Districte 2 (Terrassa). Jardí de contes. Dirigit a joves en risc d'exclusió i gent gran.

La tasca principal de la direcció de la biblioteca és conèixer molt bé l'entorn social, econòmic i cultural de la comunitat per la qual treballa i dur a terme projectes per donar resposta a les necessitats detectades.

També volem esment els projectes de biblioteques de fora de Catalunya que han obtingut el premi:

- Biblioteca de Castropol (Principat d'Astúries). *Facilitando lecturas, integrando lectores*.
Accèsit 1a ed. Dirigit a gent gran.
- Biblioteca de Cambados (Galícia). *Cuando cuenta Cambados*
Premi 2a ed. Dirigit a gent gran, infants, persones amb discapacitats.
- Biblioteca de Juzbado (Castellà i Lleó). *Juzbado libro abierto*.
Accèsit 2a ed. Dirigit a infants i adolescents.
Gent gran.
- Biblioteca Municipal Eugenio Trias (Madrid). *La lectura que da vida*.
Premi 3a ed. Dirigit a infants hospitalitzats.
- Bibliotecas Municipales de Lorca (Murcia). *Nosotros te leemos*.
Accèsit 3a ed. Dirigit a discapacitats, gent gran.
- Biblioteca pública de Purchena (Andalusia). Biblioteca de acogida.
Premi 4a ed. Dirigit a joves immigrants.

Les biblioteques públiques viuen, conviuen amb la realitat «global» que hem descrit abans, però sobretot i més en concret amb la del seu poble o barri. Moltes són conscients de la importància de la necessitat de contribuir a millorar-la i, com a resultat, trobem magnífics projectes fets pensant en la comunitat i dissenyats i portats a terme amb la comunitat.

En un primer balanç, després dels primers anys des de la posada en funcionament de la Fundació, i en relació amb els àmbits i col·lec-

tius que vam definir vinculats al Premi, constatem que:

- Hi ha àmbits o col·lectius als quals les biblioteques presten més atenció: infants o adolescents en risc d'exclusió social, gent gran, persones amb discapacitat.
- Hi ha col·lectius o àmbits més «oblidats» com per exemple: minories ètniques, pobresa, hospitalitzacions o violència i gènere.
- Hi ha col·lectius «oblidats», en el sentit que no s'ha rebut cap projecte, per exemple, persones en situació d'atur, persones sense llar o drogodependents.

Com haurien d'actuar, doncs, les biblioteques públiques per contribuir a millorar la comunitat en la qual operen? Per a quins col·lectius vulnerables hauria de dur a terme projectes? Per què hi ha col·lectius vulnerables «invisibles» als quals no es presta atenció? Cada realitat és diferent, però sens dubte la tasca principal de la direcció de la biblioteca és conèixer molt bé l'entorn social, econòmic i cultural de la comunitat per la qual treballa i dur a terme projectes per donar resposta a les necessitats detectades.

5. Més enllà del Premi: un balanç d'altres projectes que s'han dut a terme

Un dels principals objectius de la Fundació és potenciar i donar més visibilitat a les biblioteques públiques. Per aquest motiu, vam elaborar el *Mapa de projectes de biblioteques públiques per a la inclusió social*,¹⁴ finançat en la seva primera versió per Reading and Writing Foundation. El mapa mostra, per anys, els projectes que s'han presentat al Premi i que han estat més ben avaluats en les diferents convocatòries.

El mapa contribueix a:

- Donar visibilitat als projectes que duen a terme les biblioteques públiques per a la millora social del seu entorn o comunitat.
- Mostrar al tercer sector social les possibilitats d'actuacions conjuntes en el territori.
- Evidenciar a les administracions públiques la necessitat d'invertir més en les biblioteques públiques.
- Potenciar l'intercanvi de coneixement i aprendre de les «millors pràctiques».

A partir dels projectes rebuts constatem que, tot i que n'hi ha molts que són projectes interessants, en general els manca una bona definició i un bon disseny. Gràcies a David Rosselló, de NexeCultural, especialista en projectes culturals, hem elaborat un tutorial *Per a una biblioteca pública social inclusiva*¹⁵ d'accés en línia, amb les pautes basades en preguntes per facilitar-ne la formulació. L'objectiu d'aquestes pautes és posar a disposició dels professionals de la biblioteca un marc per a la construcció d'un veritable projecte social, ja que no totes les activitats de les biblioteques per a col·lectius amb necessitats específiques poden considerar-se veritables projectes socials. Quan parlem de «projecte social» pensem en una sèrie d'accions o serveis que impacten i contribueixen a millorar, d'alguna manera, les condicions dels col·lectius vulnerables als quals ens dirigim.

Més recent és el projecte *Transferir*. Amb aquest projecte, pretenem donar un suport addicional, de primera mà, a les biblioteques públiques de les comunitats autònomes en la preparació de projectes socials.

Per això s'han identificat professionals en diferents comunitats autònomes amb la finalitat que siguin persones de referència en el seu territori. S'ha començat per 10 comunitats, més en concret per aquelles de les quals hem rebut

14. «Mapa de projectes de biblioteques públiques per a la inclusió social» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2017], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/categories-map/convocatoria-2017/>> [Consulta: 15/11/2018].

15. «Tutorial "Fes el teu projecte"» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018], <<http://tutorial.fundacionbibliotecasocial.org/>> [Consulta: 15/11/2018].

més projectes. La intenció és anar ampliant l'àmbit de treball a totes.

El 9 de novembre de 2017 es va fer una reunió a Barcelona en la qual van participar aquests professionals. A partir de 2018, aquest projecte s'ha anat concretant a través de la interacció dels diferents mentors amb les biblioteques de la pròpia comunitat que puguin estar interessades a rebre el seu suport o a contrastar opinions amb una mirada «externa» a la biblioteca.

Finalment, iniciem l'any 2019 amb un magnífic documental, *Per una biblioteca inclusiva des de la infància*,¹⁶ que ens mostra durant 19 minuts la situació de la infància i diferents iniciatives que es porten a terme a diferents biblioteques. L'objectiu és evidenciar la necessitat d'invertir en la infància —un terç viu en risc de pobresa—, quan la infància és el futur del país. El documental mostra l'important rol de les biblioteques en aquest àmbit i que cal intervenir en la infància de manera coordinada amb altres entitats.

6. Conclusions

Aquests últims anys s'ha incrementat la sensibilització de les biblioteques públiques, així com de les associacions professionals, per a la intervenció en la millora de la realitat social. Hem volgut incorporar a l'article algunes d'aquestes iniciatives.

D'una banda, el Consejo de Cooperación Bibliotecaria (Madrid) va crear un grup de treball (dins de l'àmbit dels grups de treball estratègics) anomenat «Función social de las bibliotecas»¹⁷ (en el qual, entre altres resultats, han

elaborat un «decàleg biblioteca social» i reflexions sobre la funció social de les biblioteques.

De l'altra, el Col·legi de Bibliotecaris Documentalistes de Catalunya va organitzar l'any 2017, en col·laboració amb la Fundació, tres sessions a Lleida, Girona i Tarragona per tractar el rol social de la biblioteca pública. En totes les sessions hi van participar professionals del tercer sector referents a cada zona: a Lleida, Mercè Batlle, presidenta de la Federació Catalana d'Entitats de Paràlisi Cerebral i etiologies similars; a Girona, Lluís Puigdemont, director de la Fundació SER.GI, que treballa per una societat inclusiva, i a Tarragona, Jordina Mora d'Intress, que dissenyen i implementen programes d'intervenció social i en què també va participar l'ONCE.

Cal també destacar que les XIX Jornadas de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios, celebrades l'octubre de 2017, van tenir com a lema «Biblioteca y sociedad».¹⁸

El novembre de 2018 l'ASNABI (Asociación Navarra de Bibliotecarias y Bibliotecarios) va organitzar a Pamplona unes jornades sobre «Bibliotecas públicas y jóvenes migrantes».

Per acabar, un curs organitzat el novembre de 2018 per l'Ajuntament de Madrid amb el títol *Función social de la biblioteca pública* ens indica, una vegada més, que aquesta línia traçada és encertada per situar les biblioteques al centre del barri, de la ciutat.

Tot i l'increment del treball de la biblioteca en l'àmbit social, creiem que caldria incrementar la formació en els equips de la biblioteca per donar eines als seus professionals a l'hora d'abordar el treball amb col·lectius amb neces-

16. «"Creer leyendo": per una biblioteca inclusiva des de la infància» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/creer-leyendo-per-una-biblioteca-inclusiva-des-de-la-infancia/>> [Consulta: 10/01/2019].

17. «Función social de las bibliotecas: grupo de trabajo» [en línia], En: *Consejo de Cooperación Bibliotecaria*, [Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2016-2018], <<http://www.ccbiblio.es/grupos-de-trabajo/cerrados/grupo-cerrado-funcion-social-las-bibliotecas/>> [Consulta: 10/01/2019].

18. Asociación Andaluza de Bibliotecarios, «Video resumen XIX Jornadas Bibliotecarias de Andalucía» [en línia], [Málaga: l'Associació, 27/11/2017], <<https://www.youtube.com/watch?v=VHNYDCL8jm4>> [Consulta 10/01/2019].

sitats diverses. També és important continuar insistint en la necessitat de treballar de la mà del tercer sector. La cooperació amb les entitats socials és imprescindible per poder arribar a tenir algun impacte en aquests col·lectius i fer més evident la importància de les biblioteques públiques per la societat.

Bibliografia

ALÒS-MONER, Adela d'; BAILAC, Assumpta; HERNÁNDEZ, Hilario. «La dimensión social de las bibliotecas públicas» [en línia]. *Anuario ThinkEPI*, vol. 9 (2015), p. 66-71. <<http://dx.doi.org/10.3145/thinkepi.2015.12>> [Consulta: 12/11/2018].

ASOCIACIÓN ANDALUZA DE BIBLIOTECARIOS. «Vídeo resumen XIX Jornadas Bibliotecarias de Andalucía» [en línia]. [Málaga: l'Associació, 27/11/2017]. <<https://www.youtube.com/watch?v=VHNYDCL8jm4>> [Consulta: 10/01/2019].

AZTIRIA, Jone. «Hacia una biblioteca inclusiva» [en línia], *Tabakalera blogA*, [Donostia: Tabakalera Centro Internacional de Cultura Contemporánea, 20/07/2017]. <<https://www.tabakalera.eu/es/blog/hacia-una-biblioteca-inclusiva>> [Consulta: 10/11/2018].

«"Crecer leyendo": per una biblioteca inclusiva des de la infància» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018]. <<https://fundacionbibliotecasocial.org/crecer-leyendo-per-una-biblioteca-inclusiva-des-de-la-infancia/>> [Consulta: 10/01/2019].

EFE. «Un 20 % dels catalans viu en situació de risc de pobresa» [en línia]. *El País*, 21/06/2018. <https://cat.elpais.com/cat/2018/06/21/catalunya/1529577961_840428.html> [Consulta: 12/11/2018].

FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS BIBLIOTECÀRIES (IFLA). *Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas* [en línia]. The Hague: IFLA, 2016. <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf>> [Consulta: 12/11/2018].

— MANIFEST IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública, 1994 [en línia]. [Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), 2010]. <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 10/11/2018].

«Función social de las bibliotecas: grupo de trabajo» [en línia]. En: *Consejo de Cooperación Bibliotecaria*, [Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2016-2018]. <<http://www.ccbiblio.es/grupos-de-trabajo/cerrados/grupo-cerrado-funcion-social-las-bibliotecas/>> [Consulta: 10/01/2019].

«Mapa d'entitats socials de Catalunya» [en línia]. En: *Taula del Tercer Sector Social de Catalunya*, [Barcelona: la Taula, 2018]. <<http://www.tercersector.cat/mapa>> [Consulta: 12/11/2018].

«Mapa de projectes de biblioteques públiques per a la inclusió social» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2017]. <<https://fundacionbibliotecasocial.org/categorias-map/convocatoria-2017/>> [Consulta: 15/11/2018].

Persones amb discapacitat a Catalunya 2015 [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers socials i Famílies, 2017. <https://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bsf/03_discapacitat_i_salut_mental/persones_discapacitat_catalunya_2015/persones_discapacitat_catalunya_2015.pdf> [Consulta: 12/11/2018].

«Premi anual "Biblioteca pública i compromís social"» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018]. <<https://fundacionbibliotecasocial.org/que-fem/premi-anual-als-millors-projectes-de-compromis-social/>> [Consulta: 12/11/2018].

RIE, Eloi; MONTSERRAT, Júlia. *Les veus de la pobresa des de dins* [en línia]. Barcelona: Entitats catalanes d'acció social (ECAS), 2018. (Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social. Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu; 9). <https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2018/07/INSOCAT9_Veus-pobresa_ECAS_juliol-2018.pdf> [Consulta: 10/11/2018].

RODRIGUEZ, Nàdia. «Les entitats socials alerten que la pobresa a Catalunya es cronifica» [en línia]. *Nació Digital*, 26/07/2017. <<https://www.naciondigital.cat/noticia/135573/entitats/sociales/alerten/pobresa/catalunya/es/cronifica>> [Consulta: 12/11/2018].

SÁNCHEZ-GARCÍA, Sandra; YUBERO, Santiago. «Función social de las bibliotecas públicas: nuevos espacios de aprendizaje y de inserción social» [en línia]. *El profesional de la información*, vol. 24, núm. 2 (mar.-abr. 2015), p. 103-111, <<http://eprints.rclis.org/30066/1/03.pdf>> [Consulta: 10/11/2018].

SANZ, Sandra. «Les biblioteques socials: un valor de futur?» [en línia]. *Comein: revista dels estudis de ciències de la informació i de la comunicació*, núm. 51 (gener 2016). <<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/ca/numero51/articles/Article-Sandra-Sanz.html>> [Consulta: 10/11/2018].

«Tutorial "Fes el teu projecte"» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018]. <<http://tutorial.fundacionbibliotecasocial.org/>> [Consulta: 15/11/2018]. ■

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

«Aixopluga't a la biblioteca».

La @BiblioBlanes, una biblioteca social, inclusiva i integradora

Gemma CIURÓ
Directora, Biblioteca
Comarcal de Blanes
gciuro@blanes.cat

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

«Aixopluga't a la biblioteca». La @BiblioBlanes, una biblioteca social, inclusiva i integradora

Resum: Les biblioteques som més necessàries que mai. Ja no som només dipositàries de la informació. Aquesta avui se'ns escapa. Els nostres espais han canviat. La societat sempre ens ha necessitat però de diferent manera. Tenim un rol social important que no podem obviar. La nostra funció avui no és tant tenir la informació i la cultura, sinó acompanyar l'usuari fins a port segur i arribar a aquells sectors de la població considerats no-públic. Per això som socials i inclusives. I aquesta inclusió ha de ser transversal en tot allò que fem. La capacitat social i inclusiva de la biblioteca depèn dels seus professionals.

Paraules clau: biblioteca social, inclusió, discapacitat, exclusió social, bibliotecari inclusiu, refugi, esclatxa digital, biblioteca educadora, formació.

«Cobíjate en la biblioteca». La @Biblioblanses, una biblioteca social, inclusiva e integradora

Resumen: Las bibliotecas somos más necesarias que nunca. Ya no somos sólo depositarias de la información. Esta hoy se nos escapa. Nuestros espacios han cambiado. La sociedad siempre nos ha necesitado pero de diferente modo. Tenemos un rol social importante que no podemos obviar. Nuestra función hoy no es tanto tener la información y la cultura, sino acompañar al usuario hasta puerto seguro y llegar a aquellos sectores de la población considerados no-público. Por eso somos sociales e inclusivas. Y esta inclusión debe ser transversal en todo lo que hacemos. La capacidad social e inclusiva de la biblioteca depende de sus profesionales.

Palabras clave: biblioteca social, inclusión, discapacidad, exclusión social, bibliotecario inclusivo, refugio, fractura digital, biblioteca educadora, formación.

«Take shelter in the library». The @Biblioplanes, a social and inclusive and library

Abstract: Libraries have become more necessary than ever. We are no longer mere information depositories. Some information is now beyond us. Our spaces have changed. Society has always needed us, albeit in a different way. We have an important social role to play that we cannot ignore. Now, our function is not so much about storing information and culture, but rather about accompanying users to a safe haven and reaching sectors of the population regarded as non-public. This is what makes us social and inclusive. And this inclusion must inform everything we do. A library's social and inclusive capacity depends on its professionals.

Keywords: social library, inclusion, disability, social exclusion, inclusive librarian, shelter, digital divide, educational library, training.

Introducció

La biblioteca avui és un servei social. Però ho ha estat sempre? Si tenim en compte que la societat està formada, en últim terme, pel conjunt dels éssers humans lligats a un tipus de cultura, lloc o identitat, semblaria una obvietat parlar de biblioteques socials, ja que és difícil imaginar una biblioteca que no ho sigui. La biblioteca és humana; ho són els treballadors, ho són els usuaris, i també, i això és una meravella, ho són els autors dels textos que preservem. Som treballadors humans que posem a l'abast de persones tota la cultura, tota la història de la humanitat i tota la informació, de manera lliure i gratuïta. I sense filtres.

La nostra funció avui però, més que preservadora del coneixement és una funció social. Posem la mirada en les persones i no en el fons. Ja no som només les etimològicament contenidores d'informació, sinó facilitadores o transmissores. Tenir informació o conservar-la avui ja no té el mateix valor. Aquest ara és facilitar les eines perquè aquesta informació, que a priori tenim tan a l'abast, pugui arribar a tots els individus de la societat com i quan ho necessitin. La nostra tasca com a servei social es fa palesa en comunitats on els individus viuen cada vegada més aïllats (tot i que hi hagi molts més contactes digitals) i l'esclatxa informacional és cada vegada més gran (tot i tenir la informació mundial a un sol clic). Treballem per posar l'accent en aquest adjectiu «social» que ens dignifica.

La funció social de la biblioteca és avui una realitat, una evidència, una necessitat construïda sobre dos fonaments redactats en forma d'objectius:

- Garantir l'accés a la informació/formació de tota la societat fent especial incidència en

els públics més desfavorits, és a dir, l'anomenat «no-públic».

- Oferir espais de convivència d'éssers humans que necessiten satisfer necessitats de relació interpersonal i augmentar el sentit de pertinença a un grup.

La societat ens valora bé perquè som públiques, acollidores, lliures, versàtils i útils. Aquesta funció social haurà d'anar precedida inevitablement d'una redacció de línies de total inclusió i, per defecte, d'un disseny d'estratègies adaptable als diferents públics que configuren la realitat comunitària de cada servei bibliotecari. La biblioteca s'entén com a espai educador i d'acompanyament, un espai educatiu complet i no complementari.¹

Tal com diuen Sandra Sánchez-García i Santiago Yubero en el seu article «Papel sociodeucativo de las bibliotecas públicas: nuevos perfiles profesionales para nuevos tiempos»,² la demanda de la societat exigeix que el personal bibliotecari contribueixi a la formació d'una ciutadania crítica, educada i informada d'una societat alfabetitzada. La millor eina que tenim és la nostra conversa amb l'usuari. És la font d'informació més important i la que ens pot ajudar més a satisfer les seves necessitats. Converses humanes, converses properes, les de tota la vida.³

1. La Biblioteca de Blanes, una biblioteca social, inclusiva, integradora

Bevem des de fa més de 20 anys del Manifest UNESCO de la Biblioteca Pública. Aquest ens ha aportat un marc d'actuació amigable i entenedor al voltant del qual les biblioteques

1. Alejandra Quiroz Hernández, «La radicalidad democrática en las bibliotecas» [en línia], *Letras libres*, núm. 235 (juliol 2018), <<https://www.letraslibres.com/mexico/revista/la-radicalidad-democratica-las-bibliotecas>> [Consulta: 1/02/2019].
2. Sandra Sánchez-García; Santiago Yubero, «Papel socioeducativo de las bibliotecas públicas: nuevos perfiles profesionales para nuevos tiempos» [en línia], *El Profesional de la información*, vol. 25, núm. 2 (març-abril 2016), p. 226-236, <<http://www.elprofesionaldeinformacion.com/contenidos/2016/mar/09.pdf>> [Consulta: 29/01/2019].
3. Fernando Juárez-Urquijo, *Biblioteca pública: mientras llega el futuro*, Barcelona: UOC, 2015.

hem anat configurant una xarxa de serveis i activitats impregnats d'aquests valors UNESCO: solidaritat, tolerància, pau, llibertat, democràcia i igualtat d'accés a la informació, entre d'altres.

Algunes biblioteques vam pujar a aquest tren ja fa temps i ens vam convertir en membres del Grup de Biblioteques Catalanes Associades a la UNESCO; ja l'any 2002 van tenir lloc a Salt les Jornades Interprofessionals amb el títol «Les biblioteques públiques: espais d'integració social».⁴ Possiblement era el primer símptoma d'aquest devenir social de les biblioteques, quan encara estàvem a les beceroles de la revolució de les TIC i ja pressentíem que aquesta revolució seria paral·lela a la fractura social, i que desembocaria en més ús dels recursos tecnològics per part de les classes més desfavorides, però amb uns usos i unes repercussions llunyanes i inversament proporcionals a l'increment de la qualitat de vida i a un augment del benestar social a llarg termini.

En aquest sentit, el Pla estratègic 2010-2015 de la Biblioteca de Blanes fixava com a línia estratègica «oferir un servei bibliotecari de qualitat i adaptat a la demanda de la població que arribés a tothom». Es van dur a terme les primeres actuacions del que seria un projecte de biblioteca social. La inquietud del personal de la biblioteca va desembocar en la creació de grups de treball que, de manera cooperativa i creant sinergies interessants, fixarien les bases per fer un servei bibliotecari integrador. Naixien, així, els grups de treball de biblioteca social, biblioteca inclusiva, biblioteca UNESCO i préstec a domicili.

El Pla estratègic 2016-2020 que estem desenvolupant va un pas més enllà. La línia estratègica 3 d'aquest pla estableix «refermar la vessant formativa i social de la biblioteca». Són fruit d'aquests plans estratègics projectes com ara:

- El servei de préstec a domicili «De la biblioteca a casa».

- El servei d'extensió bibliotecària Biblio-hospital.
- Línies d'inclusió amb persones amb discapacitat intel·lectual en diferents àmbits de la biblioteca (club de lectura «Els dilluns llegim»).
- Línies de treball amb usuaris pacients de salut mental (Club de Lectura Lletraferits).
- El projecte «Aixopluga't», d'integració de dones immigrades i de les seves famílies en la comunitat bibliotecària.

2. De la biblioteca a casa, el nostre projecte de préstec a domicili

El 23 d'abril del 2010 es crea el servei de préstec a domicili «De la biblioteca a casa» amb l'objectiu d'oferir el servei bibliotecari a aquelles persones que, per motius diversos, tenen dificultats per accedir a la biblioteca. Per fer-lo possible comptem amb l'ajuda de l'Associació de Voluntariat Blanenc (AVB) i amb voluntaris de Creu Roja. El projecte es planteja al principi amb l'objectiu d'arribar als domicilis particulars de persones que viuen soles, però pel camí se'ns obre la possibilitat d'oferir el servei a les residències d'avis, que, tot i no viure sols, sovint manifesten una sensació de soledat profunda.

El projecte «De la biblioteca a casa» es planteja com a objectiu general millorar la qualitat de vida i facilitar l'accés a la informació als usuaris d'aquest sector. D'aquest se'n desprenen els següents objectius específics:

- Donar a conèixer i facilitar l'accés al servei de lectura pública als usuaris que presenten problemes de mobilitat.
- Adequar part dels fons de la biblioteca pública a les necessitats d'aquest segment específic de població amb llibres sonors,

4. Grup de Biblioteques Catalanes Associades a la Unesco. Jornades interprofessionals (2002 : Salt). *Les Biblioteques públiques: espais d'integració social: Jornades interprofessionals, Salt (Girona), 15 i 16 de març del 2002*. Barcelona: Centre Unesco de Catalunya, 2003.

documents audiovisuals i altres tipus de materials pensats per facilitar la lectura.

- Ampliar el servei de préstec a domicili a entitats que puguin fer ús del fons de la biblioteca (residències i Hospital Comarcal de la Selva).
- Aconseguir una borsa de voluntaris que col·laborin en la tramesa dels documents als domicilis, a les residències i a l'hospital.

S'ha potenciat des de la biblioteca que els voluntaris aportin un punt de valor afegit i es creïn vincles amb els usuaris finals. El benefici del voluntariat es presenta com un camí d'anada i tornada, tenint en compte els beneficis que comporta per als voluntaris formar part d'aquesta iniciativa, sobretot quan es tracta de persones que veuen en l'exercici del voluntariat una manera de superar entrebancs de la pròpia vida.

3. Biblio-hospital - «Lectura per a l'ànima», quelcom més que un servei d'extensió bibliotecària

L'abril del 2012 neix el Biblio-hospital, un servei d'extensió bibliotecària adreçat a l'Hospital Comarcal de la Selva i materialitzat en tres tipus de tasques: servei de préstec de documents de lectura lleugera als pacients ingressats a planta, servei de préstec de revistes als pacients de la planta d'oncologia que fan sessions de quimioteràpia i servei de lectura en veu alta adreçat als pacients que es troben en fase de rehabilitació.

Les trameses a l'Hospital Comarcal són trimestrals. Es duen a terme amb personal de l'AVB que ofereix als pacients una guia de lectura amb el material disponible per al préstec. Els serveis de lectura en veu alta es dissenya

amb una periodicitat setmanal i s'anomena «Lectura per a l'ànima». Les voluntàries estableixen una programació de diferents tipus de lectures:

- Viatja amb nosaltres (lectures de viatges).
- Notícies que sumen (lectures de notícies i curiositats).
- Històries que captiven (lectura de narracions i jocs de lectura).
- Llegendes, cites i endevinalles.

L'objectiu és fer més amable la vida d'aquelles persones que per circumstàncies diverses han de fer estades al centre hospitalari i minimitzar al màxim els aspectes negatius de les teràpies que reben. Per aquest motiu, les lectures que oferim sempre tenen un to positiu i, per tant, o bé ajuden a fer volar la imaginació, o bé ens aporten informacions pràctiques de la vida quotidiana. Tant és així que podem arribar a llegir receptes de cuina.

4. Inclusió de la discapacitat física i intel·lectual: «Els dilluns... llegim!»

La biblioteca sempre ha treballat en línies de total inclusió tenint en compte l'atenció als usuaris amb diferents discapacitats físiques i intel·lectuals.

Des del 17 de juny de 2010 la biblioteca disposa de servei de connexió a internet per a persones cegues o amb dificultats de visió significatives, gràcies a la col·laboració del Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona i l'ONCE.

D'altra banda, pel que fa al treball amb persones amb discapacitat intel·lectual, la biblioteca col·labora des del principi amb la Fundació Privada Aspronis,⁵ una fundació privada sense ànim de lucre que contribueix al desenvolupa-

5. Fundació privada Aspronis, <<http://www.aspronis.com/>>.

La biblioteca sempre ha treballat en línies de total inclusió tenint en compte l'atenció als usuaris amb diferents discapacitats físiques i intel·lectuals.

ment del projecte de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual perquè puguin participar com a ciutadans de ple dret en la societat.

Les línies de col·laboració d'aquesta entitat amb el servei bibliotecari són molt estretes i es concreten en diferents àmbits:

- Cessió d'espais de la biblioteca per a exposicions de l'entitat.
- Conveni de recollida de paper de la biblioteca per contribuir a la creació de llocs de treball al Centre Ocupacional.
- Elaboració de regals per a la tertúlia literària «Lletres i mots» per part dels usuaris del Centre Ocupacional.

Figura 1. Les participants del club de lectura «Els dilluns... llegim!» després d'haver llegit "Dràcula" en versió Lectura Fàcil.

Fruit d'aquest «matrimoni» perfecte entre biblioteca i Aspronis, neix un dels projectes més valorats del nostre servei bibliotecari: el club de lectura per a discapacitats cognitius «Els dilluns... llegim». S'inicia el maig del 2016 amb

vuit persones prèviament seleccionades pel personal del taller ocupacional. Són persones que tenen afectada la capacitat cognitiva però que són capaces de llegir i comprendre un text senzill amb acompanyament i, si cal, material complementari. Es reuneix el primer dilluns de cada mes a la biblioteca i està conduït per personal bibliotecari, format en educació social.

Les lectures les trien entre totes i són sempre llibres de Lectura Fàcil. Dediquen tres mesos a cada lectura. Les usuàries llegeixen a casa i a la biblioteca, i les trobades del Club són per avançar, resoldre dubtes, comentar aspectes de la lectura que tenim ganes de compartir i ampliar coneixements. El club «Els dilluns... llegim!» és només la porta d'entrada a la total inclusió. No n'hi ha prou a tenir un club de lectura *especial*. Això no és inclusió. Aquesta comença quan aquestes lectores intervenen en altres activitats de la biblioteca tal com ho faria qualsevol usuari que no tingués cap discapacitat i es creen sinergies entre tipologies d'usuaris i serveis.

Figura 2. Les participants del club de lectura «Els dilluns... llegim!» col·laborant en l'Any Pedroló.

I això és el que hem aconseguit:

- Han participat en el nostre Bibliovacances (projecte de foment de la lectura en període de vacances d'estiu) els anys 2017 («Hotel Biblioteca, unes vacances de por») i 2018 («Bibliogràfic Park»)
- Han fet un programa de ràdio, el Dia de la Ràdio (2018), juntament a ser biblioteca

UNESCO. Van poder expressar el seu testimoni com a part activa de la biblioteca i van ser les autèntiques protagonistes.

- Participen en els actes de les efemèrides que celebrem a la biblioteca, llegint en el marc de l'Any Pedroló l'obra *Mecanoscrit del segon origen* en la versió de Lectura Fàcil.
- Han fet tallers de booktubers (abril 2018), tal com fan els altres usuaris joves.

I continuen venint i participant, estimant la biblioteca i ajudant-nos sempre que cal. La inclusió és això: que elles se sentin part de la nostra comunitat bibliotecària i que ens ajudin a créixer.

5. Salut mental. Els Lletraferits

Un altre aspecte a treballar en línies d'inclusió és la incorporació a les nostres activitats dels pacients dels centres de dia de salut mental.

Amb aquest objectiu s'ha creat el club de lectura Lletraferits. En aquest cas, es tracta d'un grup d'usuaris heterogenis pel que fa a la capacitat cognitiva. N'hi ha que presenten alguns dèficits en aquest aspecte, però d'altres, en canvi, tenen una bona capacitat cognitiva, alhora que presenten altres alteracions. Per aquest motiu, el club de lectura té unes característiques especials, ja que la persona conductora ha de tenir molt en compte aquests desequilibris i saber-los minimitzar perquè tot-hom s'hi senti bé.

El club de lectura aconsegueix els objectius fixats quant a millores en la socialització i el nivell cognitiu dels pacients que hi participen. Assisteixen a les sessions amb un monitor del centre de salut mental. És una activitat voluntària que ells trien. Els monitors seleccionen les persones que hi poden assistir en funció de la seves circumstàncies i tenint en compte si l'assistència al club de lectura pot incidir positivament

en la seva patologia. Un altre objectiu d'aquest club de lectura és que els participants, a més de gaudir de l'activitat, siguin autònoms a la biblioteca i sàpiguen com relacionar-se amb altres usuaris i amb el personal i coneguin els serveis que s'ofereixen. S'intenta integrar aquests usuaris en la tertúlia literària «Lletres i mots» (club de lectura d'adults).

La tria de les lectures la fa el personal de la biblioteca en funció dels interessos i les inquietuds dels lectors. Amb el Lletraferits aconseguim:

- Que persones que es veuen excloses de la societat pel fet de tenir un desequilibri mental pugui fer ús del servei bibliotecari i anar participant progressivament en altres serveis.
- Que els usuaris del club de lectura tinguin un espai per refermar les seves relacions interpersonals fora del centre de dia.

6. Dones immigrades. Projecte «Aixopluga't»

«Aixopluga't» és un projecte d'integració a la biblioteca i a la societat de les dones novinguades que formen part del TALCC (Taller d'Accollida Lingüística, Cultural i Comunitària) de Càritas (Blanes).

Sempre he ressaltat la metàfora que suposa que aquest taller es digui TALC, ja que la biblioteca es presenta com a subministradora d'aquestes pólvores suaus que ajuden a mitigar la duresa que suposa la integració d'aquestes persones en la nostra societat. L'objectiu principal de l'«Aixopluga't» és oferir a aquestes dones la possibilitat de relacionar-se amb serveis que sobrepassen el seu entorn immediat (família i Càritas) i augmentar el seu apoderament utilitzant la biblioteca com a eina d'accés a la informació, a la formació i al lleure, i d'aquesta manera incrementant també la qualitat de vida de les seves famílies. La biblioteca esdevé un espai on aquestes persones se

senten còmodes per formar-se i informar-se. Volem ser, en primer lloc, l'aixopluc d'aquelles persones que troben en nosaltres una mica de tot allò que han deixat enrere. I més endavant servir de llançadora d'aquestes persones cap al benestar social.

Blanes té un 18,6 % de població immigrada; d'aquesta, un 29,8 % és procedent del Marroc, Gàmbia i el Senegal. Des de l'associació Càritas es van posar en contacte amb la biblioteca per donar sortida a la necessitat de socialització del col·lectiu de dones immigrants que utilitzen els seus serveis i que participen en el TALCC. Càritas atén les necessitats de 152 dones, 80 de les quals assisteixen als tallers d'alfabetització i, per tant, són usuàries potencials del projecte «Aixopluga't». També atenen 20 nois i noies d'entre 11 i 16 anys que utilitzen el servei per als treballs escolars. A més del grup de dones i les seves famílies, incorporem al projecte el grup AULA 5. Es tracta de la programació de visites a la biblioteca d'un grup de vuit joves de 16 i 17 anys, immigrants menors d'edat que han arribat sols a Catalunya i viuen a Llar Llagut (pis tutelat) en col·laboració amb la fundació EVEHO. No parlen ni entenen bé el català ni el castellà. Es treballarà amb ells la llengua i la formació ALFIN.

Abans d'iniciar la col·laboració, aquestes persones només es relacionen amb les seves famílies i amb el servei de Càritas.

Figura 3. Dones de l'«Aixopluga't» fent un taller d'alfabetització.

Es justifica per la necessitat que aquestes dones i adolescents puguin percebre la biblioteca com un servei que els acull i que no els és aliè.

El projecte inclou:

1. La programació de visites guiades temàtiques a la biblioteca, en què aquestes dones poden conèixer els serveis que els oferim i obtenir les eines bàsiques d'accés a la informació.
 - Fem-nos el carnet!
 - Descubrim les revistes
 - Intercanvi de llegendes
 - Cuinem juntes
 - Expliquem contes, cantem cançons de falda
 - Fem servir els ordinadors
 - Clubs de lectura fàcil en veu alta
2. La cessió dels espais bibliotecaris perquè puguin fer les seves classes d'alfabetització. Mentre estan fent les classes, els seus fills són atesos per personal voluntari a la sala infantil de la biblioteca.
3. La participació activa amb els seus fills en els programes de promoció de la lectura en la primera infància (franja 0-3) com el «Nascuts per llegir».
4. L'organització d'activitats en què elles siguin les protagonistes i servir així d'espai de promoció de la seva cultura i d'intercanvi cultural.
5. Iniciar el projecte de foment de la lectura en grups de dones novingudes amb tertúlies sobre notícies, intercanvi de llegendes i contes populars, cançons, poesies i jocs de falda.
6. Apropar els fills adolescents d'aquestes dones a la Biblioteca Jove i convertir-los en usuaris.

Es justifica per la necessitat que aquestes dones i adolescents puguin percebre la biblioteca com un servei que els acull i que no els és aliè. L'organització d'activitats amb ells com a protagonistes proporciona al servei un contingut

multicultural que enriqueix molt la biblioteca com a àgora de cultures.

El valor diferencial consisteix en:

- L'apoderament d'aquest col·lectiu social en risc d'exclusió mitjançant l'obtenció d'eines que li permeten interactuar en un entorn proper.
- La possibilitat que aquest col·lectiu sigui agent actiu de creació de coneixement cap a altres sectors.

Figura 4. Dones de l'«Aixopluga't» fent una desfilada de moda. Setmana UNESCO 2018

Aquest projecte es planteja com un treball simultani a l'entorn de quatre eixos a partir de les dones immigrants:

- Atenció a les dones.
- Atenció als seus nadons no escolaritzats (0-3 anys).
- Atenció als seus fills adolescents (11-16 anys) en l'horari no lectiu.
- Atenció als adolescents menors d'edat acollits en pisos tutelats.

Els objectius específics són:

- Integrar el col·lectiu de dones immigrades a la biblioteca i fer-les participants dels serveis que oferim.
- Dotar-les de les eines necessàries d'accés a la informació bàsica que necessiten.
- Fer-les participar en les activitats de foment de la lectura per a nadons.

- Establir les bases del futur hàbit lector en aquestes dones.
- Establir un vincle a la biblioteca entre aquestes dones i els seus fills adolescents que també en són usuaris.
- Introduir les dones i els joves en l'aprenentatge de l'ús de les TIC.

Figura 5. Dones de l'«Aixopluga't» fent tatuatges amb henna. Setmana UNESCO 2018

El projecte s'ha desenvolupat en les fases següents:

1. Contacte amb els responsables de Càritas (Blanes) durant l'abril de 2016.
2. Establiment d'un calendari de visites periòdiques temàtiques. Inici de les visites 30 i 31 de maig 2016. Les visites es fan amb una intèrpret que tradueix de l'àrab.
3. Participació en el marc dels actes de la Setmana UNESCO 2016, amb la taula rodona «L'acollida, una experiència per a compartir», en què les usuàries van poder compartir la seva experiència de quan van arribar a Blanes. L'objectiu d'aquesta taula rodona era fer que es veiessin com a protagonistes de la biblioteca i que poguessin expressar els sentiments que acompanyen la immigració i el xoc de cultures.
4. Durant els mesos de gener, febrer i març del curs 2016-2017 s'estableix un calendari de sessions de formació amb periodicitat quinzenal a la biblioteca per part dels monitors del TALCC i personal bibliotecari. Durant aquestes sessions les dones fan classes d'alfabetització a la biblioteca i se-

guidament duen a terme alguna activitat organitzada pel personal bibliotecari com ara tallers ALFIN, visites guiades, tertúlies, intercanvi de llegendes, etc. Mentre es fan les sessions, hi ha servei de guarderia a la sala infantil (voluntaris de Càritas).

5. Assistència de mares amb nadons a les sessions de contes i activitats del programa «Nascuts per llegir», el segon dimecres de cada mes durant el matí.
6. L'abril de 2017, a causa de la bona acollida del projecte, se n'acorda la continuïtat durant el curs 2017-2018, introduint la formació als voluntaris per part del personal bibliotecari.
7. Presentació del projecte en la Jornada «Biblioteca pública i compromís social» que va tenir lloc a Girona el 28 d'abril de 2017.
8. Novembre 2017, reunió de programació de les sessions de formació a la biblioteca per als voluntaris i establiment del calendari de visites quinzenals per a les dones usuàries del TALCC per al curs 2017-2018.
9. Presentació del projecte al premi Biblioteca pública i compromís social, de la Fundació Biblioteca Social, l'any 2017, en què va guanyar l'accèssit.
10. Celebració de la Setmana UNESCO el mes de novembre de 2018 a la Biblioteca Comarcal de Blanes amb la programació de tallers multiculturals de dansa, música, moda, pentinats i gastronomia de diferents països: Senegal, Gàmbia, Marroc, Hondures i Mali. Elles van programar totalment l'activitat i van ser les autèntiques protagonistes, intercanviant pentinats, vestits, menjars i maneres de ballar.

De les dones participants, 30 ja s'han fet el carnet de préstec. L'èxit del projecte recau en el fet que aquestes dones perdin la por de venir a la biblioteca, se sentin part de la comunitat bibliotecària i, sobretot, vegin la biblioteca com un servei útil per a elles com a clau de pas a la societat on viuen.

Figura 6. Ordenant les lletres de la paraula UNESCO.

Pel que fa als joves, l'èxit absolut és que considerin la biblioteca com un espai d'acompanyament en l'escolarització i, sobretot, que vegin com un fet absolutament normal poder trobar les seves mares gaudint dels serveis bibliotecaris.

L'«Aixopluga't» és un projecte en fase de creixement. Hem obert la porta i ells han entrat per quedar-s'hi.

7. En Jaume i la Maria, bibliotecaris amb capacitats diferents

En Jaume és un blanenc de 27 anys amb la síndrome de Down que vol ser bibliotecari. Tot i tenir feina estable, la seva inquietud l'ha portat a superar un curs de formació bàsica organitzat conjuntament per la Facultat de Bibliotecnologia i Documentació i la Fundació Catalana

Síndrome de Down. Fins al dia d'avui, en Jaume ha realitzat tres períodes de pràctiques a la Biblioteca de Blanes: ens ajuda amb les exposicions, atén el públic, endreça carros de llibres, confecciona guies de lectura, crea material de difusió, col·labora en el Club de Lectura Jove i, sobretot, ens fa descobrir cada dia a la resta de companys que fantàstica que és la nostra feina.

La Maria té 20 anys i forma part del «Pas a pas: programa de transició al treball per a alumnes discapacitats mentals»; ha arribat a la biblioteca a través de la col·laboració amb l'Escola d'Educació Especial Ventijol. Ens ajuda a processar les novetats, endreça la sala infantil, col·labora amb el club de lectura «Els dilluns llegim!» i està molt contenta de formar part del nostre equip. Ens fa tocar de peus a terra i ens fa una mica més humans.

La resta estem segurs que tenen capacitats que nosaltres no tenim.

Figura 7. En Jaume ens ensenya orgullós el seu títol.

8. Conclusions

Més enllà dels tipus d'usuaris i de documents, més enllà de la diversitat de serveis adaptats i de la voluntat d'un equip bibliotecari, més enllà, encara hi ha una altra realitat. La societat és diversa i està ferida de desigualtat.

Luis Miguel Cencerrado,⁶ en el seu article «La biblioteca, un techo para las personas que viven en la calle», utilitza una frase de Caitlin Moran que m'agrada tant que m'hi quedaria a viure. Diu així: «Una biblioteca dins d'una comunitat és una barreja entre una sortida d'emergència, un salvavides i un festival. Les biblioteques són catedrals de la ment, hospitals de l'ànima, parcs temàtics de la imaginació. En una freda i plujosa illa, les biblioteques són els únics espais públics on aixoplugar-se en els quals vostè no és un consumidor, sinó un ciutadà...».

Ara ja sabem que la revolució de les TIC no ha resolt ni resoldrà els problemes de la humanitat i que la societat de la informació no augmentarà la qualitat de les nostres democràcies, si no hi ha un treball d'acompanyament dels sectors més vulnerables.⁷ Les biblioteques bastim ponts culturals, creem espais de conversa, escoltem, mirem, prescrivim lectures, aconsellem, acompanyem, observem i servim. I si cal canviar, canviem.

Bibliografia

BLANES. *Reglament de la Biblioteca Comarcal de Blanes* [en línia]. En: *Butlletí Oficial de la Província de Girona (BOPG)*, núm. 156 (13/08/2015). <<https://ssl4.ddgi.cat/bopV1/pdf/2015/156/201515608256.pdf>> [Consulta: 29/01/2019].

Generalitat de CATALUNYA. *Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya* [en línia]. En: *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 1727 (29/03/1993).

- Luis Miguel Cencerrado, «La biblioteca, un techo para las personas que viven en la calle» [en línia]. En: *Biblogtecarios*, 23/03/2016, <<https://www.biblogtecarios.es/lmcencerrado/la-biblioteca-un-techo-para-las-personas-que-viven-en-la-calle/>> [Consulta: 29/01/2019].
- Pedro López López, «Función democrática de la biblioteca pública en la sociedad de la información» [en línia], *Crónica popular*, núm. 167 (08/11/2016), <<http://www.cronicapopular.es/2016/11/funcion-democratica-de-la-biblioteca-publica-en-la-sociedad-de-la-informacion/>> [Consulta: 01/02/2019].

<<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/1993/03/18/4>> [Consulta: 29/01/2019].

CENCERRADO, Luis Miguel. «La biblioteca, un techo para las personas que viven en la calle» [en línia]. En: *Biblogtecarios*, 23/03/2016. <<https://www.biblogtecarios.es/lmcencerrado/la-biblioteca-un-techo-para-las-personas-que-viven-en-la-calle/>> [Consulta: 29/01/2019].

FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS BIBLIOTECÀRIES (IFLA). *Manifest IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública, 1994* [en línia]. [Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documetalistes de Catalunya (COBDC), 2010]. <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 10/11/2018].

GRUP DE BIBLIOTEQUES CATALANES ASSOCIADES A LA UNESCO. *Jornades interprofessionals (2002 : Salt). Les Biblioteques públiques: espais d'integració social: Jornades interprofessionals, Salt (Girona), 15 i 16 de març del 2002*. Barcelona: Centre Unesco de Catalunya, 2003.

JUÁREZ-URQUILJO, Fernando. *Biblioteca pública: mientras llega el futuro*. Barcelona: UOC, 2015.

LÓPEZ LÓPEZ, Pedro. «Función democrática de la biblioteca pública en la sociedad de la información» [en línia], *Crónica popular*, núm. 167 (08/11/2016). <<http://www.cronicapopular.es/2016/11/funcion-democratica-de-la-biblioteca-publica-en-la-sociedad-de-la-informacion/>> [Consulta: 01/02/2019].

QUIROZ HERNÁNDEZ, Alejandra. «La radicalidad democrática en las bibliotecas» [en línia]. *Letras libres*, núm. 235 (julio 2018). <<https://www.letraslibres.com/mexico/revista/la-radicalidad-democratica-las-bibliotecas>> [Consulta: 1/02/2019].

SÁNCHEZ-GARCÍA, Sandra; YUBERO, Santiago. «Papel socioeducativo de las bibliotecas públicas: nuevos perfiles profesionales para nuevos tiempos» [en línia]. *El Profesional de la información*, vol. 25, núm. 2 (març-abril 2016), p. 226-236, <<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2016/mar/09.pdf>> [Consulta: 29/01/2019]. ■

LA
TRANQUIL·LITAT
QUE DONA
ESTAR EN
BONES
MANS

IMPRESSIÓ OFFSET & DIGITAL
Informa-te'n a: www.sprintcopy.com

Sprint Copy
934 463 900

WE PRINT THE DIFFERENCE
Còrsega 546 - Tel. 934 463 900
sp@sprintcopy.com
www.sprintcopy.com

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

«A l'estiu, Barcelona t'acull» 2018.

Programa Noves Famílies:

**Acompanyament al Reagrupament Familiar:
un treball intercultural a les Biblioteques
de Barcelona**

«A l'estiu, Barcelona t'acull» 2018. Programa Noves Famílies: Acompanyament al Reagrupament Familiar: un treball intercultural a les Biblioteques de Barcelona

Marina SÁNCHEZ

Programa Noves Famílies:
Acompanyament al Reagrupament Familiar,
Direcció d'Atenció i Acollida a Immigrants,
Àrea de Drets de Ciutadania,
Participació i Transparència,
Ajuntament de Barcelona
msanchezcas@bcn.cat

Juanjo ARRANZ

Director de Programes i Cooperació,
Consorci de Biblioteques de Barcelona
jarranz@bcn.cat

Noemí PÉREZ

Coordinadora del Programa Noves Famílies: Acompanyament al Reagrupament Familiar,
Direcció d'Atenció i Acollida a Immigrants,
Àrea de Drets de Ciutadania,
Participació i Transparència,
Ajuntament de Barcelona

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

Introducció

L'any 2018 va fer 10 anys de l'inici de la prestació del servei «A l'estiu, Barcelona t'acull».¹ Aquest servei s'organitza des del Programa Noves Famílies: Acompanyament al Reagrupament Familiar, de l'Ajuntament de Barcelona. Forma part de les accions que intenten respondre a les necessitats i singularitats de les persones nouvingudes que volen recuperar la seva vida familiar aturada pel procés migratori, ja siguin reagrupants o reagrupades. En aquest cas, ens adreçem als descendents, joves nouvinguts durant els darrers mesos a la ciutat de Barcelona, principalment entre els 12 i els 18 anys.

La constatació de manca d'accions d'inclusió social per als adolescents i joves que arriben per viure a Barcelona des del seu país d'origen provoca situacions preocupants: per una banda, aboca molts adolescents i joves a aïllar-se als seus domicilis i limiten les relacions amb els iguals; per l'altra, i en conseqüència, se'ls estan minvant les possibilitats de l'aprenentatge de les llengües, tan necessàries per integrar-se en el sistema educatiu al setembre; cap de les dues circumstàncies són positives per fer possible una bona percepció de les oportunitats que la seva família i la ciutat de Barcelona els ofereixen en el propi projecte migratori, quan aquest preveu la continuïtat dels seus estudis. En concret, es tracta de joves que viuen un procés de retrobament familiar després de diversos anys de separació, i es troben en un entorn desconegut i diferent del qual procedeixen i on

1. Memòria interna de gestió del servei «A l'estiu, Barcelona t'acull» (Progress, 2018).

han crescut. Afegim-hi, a més, les pròpies dificultats en l'etapa transitòria de l'adolescència/joventut/adultesa en què es troben vitalment, quan tenen la necessitat de rebre atenció, orientació, assessorament i acompanyament professional en diferents àrees vitals: en l'aspecte emocional, educatiu, etc.

En aquesta línia, el servei pretén afavorir l'adaptació a la situació descrita, en què es preveuen diversos nivells d'actuació com ara la millora de la relació entre els joves i llurs familiars, afavorir la creació d'una xarxa social entre iguals treballant la cohesió de grup, endinsar-se en la cultura i la llengua catalana, i ajudar a adquirir el coneixement i reconeixement del context propi del districte en què estan ubicats i també dins del funcionament del marc global de la ciutat de Barcelona. Val a dir que els mesos precedents a l'arribada d'aquests joves a Barcelona les famílies participants en el Programa Noves Famílies: Acompanyament al Reagrupament Familiar han estat ateses per l'equip de professionals durant el procés de retrobament amb els fills.

Els grups de joves del «Barcelona t'acull» es configuren amb integrants del programa mateix, juntament amb alguns casos derivats de les aules d'acollida facilitats pel Consorci d'Educació de Barcelona, i d'altres serveis i recursos de la ciutat. La coordinació amb aquesta institució ens permet millorar la detecció i que aquests adolescents puguin continuar amb el seu itinerari educatiu.

El servei està adreçat a 140 adolescents i joves. La participació és voluntària, però exigeix el compromís d'assistència, i el servei és gratuït per als participants. Com que aquest servei es posa en marxa en el període que les escoles no estan en funcionament, s'implementa a les biblioteques. Es distribueixen en set grups de vint membres en cada biblioteca en funció del districte on viuen. No obstant això, en cas que s'hagin completat les vint places en una biblioteca i si hi ha més demanda del servei, existeix la possibilitat de derivar les famílies sol·licitants

a altres grups de biblioteques ubicats en districtes diferents amb places encara disponibles, sempre procurant que el desplaçament sigui el més proper i accessible.

- Districte Ciutat Vella: Biblioteca Sant Pau i Santa Creu
- Districtes Eixample, les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia: Biblioteca Sagrada Família - Josep M. Ainaud de Lasarte
- Districte Sants-Montjuïc: Biblioteca Vapor Vell
- Districte Horta-Guinardó: Biblioteca Guinardó-Mercè Rodoreda
- Districte Nou Barris: Biblioteca Vilapicina i la Torre Llobeta
- Districte Sant Andreu: Biblioteca Ignasi Iglesias - Can Fabra
- Districte Sant Martí: Biblioteca El Clot - Josep Benet

1. Els eixos de treball

«A l'estiu, Barcelona t'acull» treballa bàsicament aquests eixos de treball:

1. El foment de la llengua catalana com a vehicle de comunicació, llengua d'ús, d'acollida i integració principal i en convivència amb les altres llengües d'ús, tant les cooficials del territori com aquelles patrimoni dels joves i les seves famílies.
2. La interculturalitat, valor d'enriquiment, d'intercanvi i coneixement mutu entre tots els agents socials participants (monitors, coordinadors de reagrupament al territori, joves, famílies, resta de membres de la comunitat, etc.) i provinents de diferents i diversos territoris i/o entorns socials, culturals i lingüístics.
3. La cohesió social, com a voluntat de «teixir», consolidar xarxes de convivència, fruit de la creació d'estructures tècniques i professionals en contacte i col·laboració activa amb la realitat social individual i col·lectiva dels joves usuaris i la ciutat.

2. Els objectius

Com a objectius específics, el servei es marca assolir:

1. Conèixer l'entorn: promoure un espai de descoberta conjunta de l'entorn del seu barri, districte i de la ciutat de Barcelona per aconseguir autonomia i seguretat en la recerca de recursos que donin resposta a les necessitats, aficions i inquietuds dels adolescents i joves participants.
2. Treball en xarxa: impulsar el treball en xarxa amb la resta d'equipaments, serveis i entitats del territori per facilitar el coneixement i la relació entre iguals, implementant propostes conjuntes.
3. Atenció i treball amb les famílies: afavorir les dinàmiques de participació de les famílies en el funcionament quotidià del servei per facilitar el procés d'integració dels joves i oferir espais de reflexió amb els professionals per enriquir la funció educativa.

L'equip de professionals del «Barcelona t'acull» es compon de 14 monitors (7 parelles educatives, en paritat) i una figura de coordinació que els dirigeix i els acompanya. Coordinats, alhora, amb l'equip del Programa Noves Famílies (responsable del projecte, coordinadora del programa, referents territorials, servei psicopedagògic i amb el suport de les administratives), els referents de les biblioteques i altres agents educatius, que entren en joc a través del ventall d'activitats que es duen a terme i dels equipaments que es visiten.

Pel que fa a la programació de les activitats que ofereix el «Barcelona t'acull», es dissenya tenint presents els valors que es pretenen transmetre a través d'aquest projecte i el tipus de resposta que es desitja donar a aquest col·lectiu durant els mesos que dura el servei, segons les necessitats detectades i valorades com a preferents (coneixement de la llengua i de l'entorn), tenint en compte també les experiències d'edicions anteriors. Així, hi ha hagut activitats que per la seva naturalesa i finalitat es distingeixen com a prioritàries i que, per tant, es duen a terme

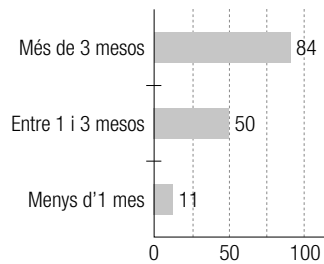
en comú en la totalitat dels grups. Fent coincidir en espai i temps en alguns casos, oferint la possibilitat d'interactuar amb joves d'altres districtes per ampliar així la seva xarxa social i compartint experiències vitals similars.

L'equip de monitors s'encarrega de dotar de contingut cada sessió i de fer ús de metodologies i dinàmiques adequades, des d'una perspectiva lúdica i educativa, en consonància amb el propòsit general del «Barcelona t'acull» i sota la supervisió de la figura de coordinació.

L'atenció directa es duu a terme habitualment en la franja de 10 h a 14 h, a excepció de les sortides especials, que requereixen més temps per qüestions logístiques o d'aprofitament. Es mantenen sempre informades les famílies sobre qualsevol canvi en la programació.

3. Perfil dels joves participants

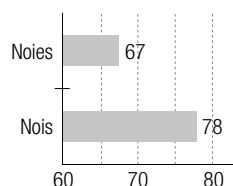
La X Edició del Servei «A l'estiu, Barcelona t'acull» ha albergat un total de 154 joves, dels quals el 42 % han arribat a Barcelona entre 1 i 3 mesos abans de l'inici de les activitats d'estiu (2 de juliol), i el 58 % feia més de tres mesos que eren aquí.

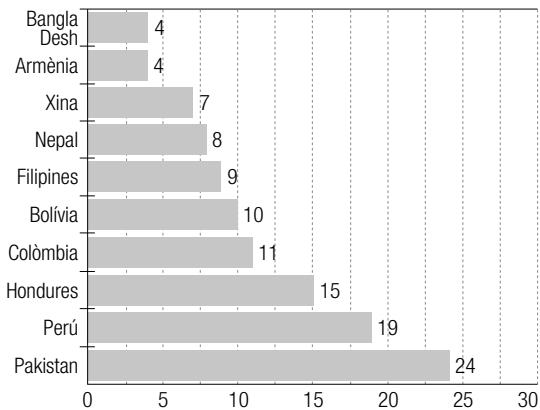
Són joves que es troben a l'inici del seu procés d'adaptació, fet que aconsegueix l'objectiu d'acollida del servei. El 84 % tenen entre 12 i 18 anys, franja prioritària del servei.

Un 12 % (18) de joves que superaven la majoria d'edat (a diferència de l'any 2017, que eren un 10 % del total de participació) i un 4 % (5) que no tenia encara els 12 anys.

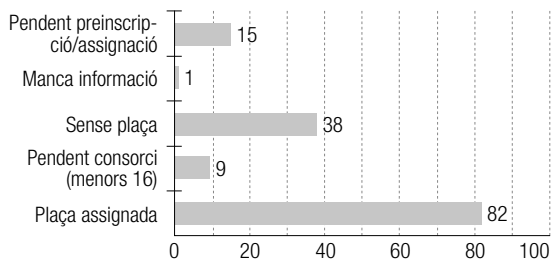
En aquesta edició no ha prevalgut del tot l'equilibri entre sexes, i el masculí ha estat predominant. El 54 % de la participació ha estat de noies.

Si observem el lloc de procedència, trobem 25 nacionalitats. El 16,5 % (24 joves) de la participació era de procedència pakistanesa. El 53 % parlen llengües romàniques, a diferència de l'any 2017, en què el 61 % corresponien a persones de parla no-romànica.

Si tenim en compte la situació acadèmica, cal emfasitzar que 82 participants (57 %) ja tenen reservada una plaça escolar. De la resta, 38 joves (26 %) dels 145 inscrits en el servei encara no han aconseguit plaça per escolaritzar-se el proper curs i 16 més (11 %) romanen pendents d'assignació de plaça escolar.

4. Tipologia d'activitats programades

Prenent com a referència els objectius del servei «Barcelona t'acull», es dissenya una programació enfocada principalment a quatre àmbits:

Presa de contacte i aprenentatge de la llengua catalana. S'afavoreix una primera experiència de coneixement i d'immersió en el català pels joves nous, promovent-ne l'ús com a canal de comunicació (complementant amb el castellà i l'anglès per entendre o aclarir consignes), i de cohesió entre el grup per poder familiaritzar-se amb la nova llengua en un ambient distès, de manera que es perdi el possible sentiment de por pel fet de desconèixer-la. Amb naturalitat i entesa com una pràctica transversal que s'inclou diàriament en les sessions i la quotidianitat del servei.

Coneixement del districte (territori de proximitat). Els diversos grups del «Barcelona t'acull» fan visites, sortides o activitats que permeten conèixer i ubicar espais o elements urbans destacables, així com equipaments adequats a la seva edat, interessos o necessitats del moment vital, en el seu entorn més proper. Amb la intenció de complementar també la seva perspectiva sobre el nou context en l'àmbit geogràfic i sociocultural, aprenent a desplaçar-se autònomament i amb civisme per la ciutat (incloent-hi el funcionament i les possibilitats de la xarxa de transport públic).

Descoberta de la Ciutat de Barcelona. Seguint el fil del coneixement dels districtes, s'afegeix la descoberta d'altres espais emblemàtics, particulars i útils i/o de referència dins de la pluralitat i diversitat de Barcelona, tot ampliant el marc d'interacció, de mobilitat i alhora comprènent l'estructura i l'organització de la ciutat.

Socialització. Primordial, segurament, per al col·lectiu de joves nous, ja que a través del servei contacten amb grups d'iguals i se senten reconeguts, compartint experiències i neguits similars. Amb l'oportunitat de crear vincles afectius i amistats, conèixer referents adults positius que els poden acompanyar i orientar en moments de dificultats en el procés d'adaptació al nou entorn i situació vital. Així, doncs, es fan activitats diàriament amb els companys del mateix grup de biblioteca, però també s'organitzen trobades conjuntes en què

es poden relacionar amb altres joves de diferents districtes, eixamplant la seva xarxa social.

En aquest context, la metodologia emprada procura ser majoritàriament activa, amb dinamisme i amb caràcter lúdic, que potencii el joc com a element socialitzador i les pràctiques esportives com a exemple també d'un estil de vida saludable, per motivar i generar implicació i compromís amb el servei, i garanteixi que puguin viure una bona experiència i acollida a la ciutat (tenint present que estem en un període de vacances i d'esbarjo per a ells). Llavors, es busca afavorir la participació i promoure el diàleg amb l'objectiu d'apropar-se més a la realitat dels joves i crear vincles que posteriorment permetin una acció i atenció educativa de més qualitat.

L'estructura de les activitats realitzades al llarg de les vuit setmanes d'atenció directa segueix uns eixos de treball que estableixen seqüencialment el tipus de dinàmiques i en determinen l'enfocament, alhora que marquen i reflecteixen l'evolució del procés d'acollida i d'adaptació dels joves dins del servei i en el context socio-cultural, que es distribueixen per temàtiques.

5. Per què a les biblioteques?

El fet que aquests joves arribin a la ciutat un cop el curs escolar ha acabat i les escoles ja estan tancades va fer pensar a l'Ajuntament de Barcelona que l'equipament que podria complir amb la tasca de socialització dels joves reagrupats eren les biblioteques. Les diferents edicions dutes a terme han confirmat aquesta hipòtesi. Les raons que ens semblen més plausibles són:

- Són una porta d'entrada i acolliment. Les biblioteques, com que formen part de la xarxa cultural i comunitària de cada barri, de cada districte i alhora de la ciutat, esdevenen un escenari ideal per començar a conèixer la nova realitat cultural que aquests joves descobreixen: pels recursos documentals, tecnològics i professionals.
- Són un espai per a l'aprenentatge. El coneixement del català esdevé un element bàsic en el procés integrador dels joves i les biblioteques els posen a l'abast els recursos necessaris. Tant els nois i noies com els seus monitors disposen d'espais i materials adients perquè aquest procés es produeixi en les millors condicions.
- Per acabar, per a les biblioteques i els seus professionals aquest servei constitueix una estratègia cabdal per apropar-se a aquests joves i les seves famílies, fent-ho des d'una perspectiva de treball intercultural. És evident que aquestes poblacions podrien apropar-se a les biblioteques si el servei no existís, però «A l'estiu, Barcelona t'acull» serveix per fer-ho de manera integral, tenint en compte totes les realitats culturals que conviuen als nostres barris.

6. Conclusions

En termes generals, es pot concloure una vegada més la complaença dels participants en el «Barcelona t'acull», manifestada en les seves

BIBLIOTECA							
ACTIVITAT	Sant Pau-Santa Creu	Sagrada Família	Vapor Vell	Mercè Rodoreda	Vilapicina Torre Llobeta	Can Fabra	Clot-Josep Benet
Aprenentatge del català	23	20	22	22	21	19	20
Coneixement de l'entorn	8	11	10	11	9	10	9
Trobades amb joves d'altres edicions	1	1	1	1	1	1	1
Activitats conjuntes	12	12	10	14	13	12	10
Sortides lúdico-esportives	7	6	7	9	6	5	9
Tallers	10	7	8	6	8	6	8
Activitats culturals	6	6	5	7	7	6	5
Altres activitats	4	4	4	4	4	4	4

valoracions qualitatives sobre el programa i la seva experiència viscuda.

Les famílies i els corresponents joves reagrupats, en la seva majoria, mostren agraïment i satisfacció vers al Programa Noves Famílies: Acompanyament al Reagrupament Familiar i al servei de «A l'estiu, Barcelona t'acull». I són conscients del profit que en poden treure i l'ajuda que pot suposar de cara a la millora de la relació familiar, la seva inclusió social i formativa-professional.

D'altra banda, convé destacar que el servei ha procurat respondre novament a la pluralitat i diversitat lingüística amb què es troba en el moment de rebre i acollir els adolescents i joves i, en conseqüència, s'han posat en marxa mecanismes pedagògics per abordar la situació i aconseguir un bon clima entre els participants i una posterior cohesió grupal. Les parelles educatives han dut a terme una tasca molt important en aquest sentit, i han garantit que els joves es vincuessin al servei el més aviat possible malgrat que poguessin existir barreres lingüístiques.

Així mateix, el contingut de les activitats s'ha plantejat amb la finalitat d'afavorir i enriquir l'adaptació i l'aprenentatge en el nou context per als i les joves del «Barcelona t'acull». Per tant, respectant aquest fonament, la cartera d'activitats principals ha estat planificada en funció de les recomanacions de l'edició anterior i a partir de les valoracions i experiències positives recollides. Cal dir que la valoració majoritària sobre les activitats ha estat positiva en gairebé totes les propostes, a excepció de dos grups en què les sortides que implicaven desplaçaments a peu o una mica d'activitat física (com ara una excursió, ruta pel barri, passejades...) no han agradat tant, per falta de motivació o per haver experimentat un excés de calor.

El fet d'incloure l'espai d'assemblea en la programació ha implicat un treball més a fons de consciència de grup i individual per part dels joves, comptant amb moments destinats exclu-

Es considera molt enriquidora l'experiència de poder compartir algunes activitats o jornades amb grups de joves d'altres biblioteques, dins del mateix servei. Per a la majoria de participants es converteix en un reclam constant pel seu caràcter lúdic i d'interacció.

sivament a donar resposta a les seves inquietuds i necessitats sorgides durant la setmana i amb transferència al seu dia a dia dins del nou entorn, en el qual acaben d'aterrar. També en aquesta edició, es considera molt enriquidora l'experiència de poder compartir algunes activitats o jornades amb grups de joves d'altres biblioteques, dins del mateix servei. Per a la majoria de participants es converteix en un reclam constant pel seu caràcter lúdic i d'interacció. I és que, d'aquesta manera, sorgeixen oportunitats d'ampliar les seves xarxes socials fora del context del projecte i, alhora, coneixen vivències que poden actuar com a suports importants, i això els pot fer ser més capaços d'identificar o de treballar amb més profunditat alguns sentiments implícits en el seu procés migratori i de reagrupament, relativitzar impactes. Com a exemple, es pot citar el taller de creació de la cançó del «Barcelona t'acull», en què tothom té l'oportunitat de formar part del gran grup, d'expressar-se lliurement, de ser creatiu, de contribuir en un projecte comú i relacionar-se sanament amb la resta d'iguals, tot treballant continguts propis del servei com ara l'aprenentatge del català i la construcció de la seva xarxa de relacions. Igualment, les sortides i excursions fetes de manera intergrupals aporten moments d'interacció molt positius en els joves, ja que tenen l'oportunitat de conèixer més persones en la seva situació i fins i tot procedents de la mateixa nacionalitat. A partir de les valoracions de les activitats realitzades, les més ben puntuades són: la sortida a la platja, la visita al Museu CosmoCaixa i el Parc d'Atraccions Tibidabo.

L'equip de monitors coincideix amb el sentiment general d'haver format part d'una experiència única i gratificant, aportant recursos i mètodes per fer créixer el «Barcelona t'acull».

Pel que fa a la col·laboració de les biblioteques en aquesta edició, s'atribueix un grau de compromís i d'implicació molt agraït, que esdevé un fort ancoratge per als participants,

així com un punt de suport imprescindible per al servei. Aquesta col·laboració, que es manté des de l'inici, ha estat cabdal per al seu bon funcionament. La recerca d'activitats compartides, espais adequats, la implicació dels professionals i l'accés als seus recursos documentals ens han permès planificar el servei amb un alt nivell de qualitat i satisfacció.² ■

2. Per a més informació, vegeu el web de Nova Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona:
<https://ajuntament.barcelona.cat/novaciutadania/>

Hi podeu trobar el vídeo del servei «A l'estiu, Barcelona t'acull» en què els participants parlen de la seva experiència:

http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/ca/noticia/barcelona-tacull-una-eina-per-facilitar-el-reagrupament-familiar_388158

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

El centre d'interès «Identitats trans i gènere» de la Biblioteca Nou Barris

Emília SÁNCHEZ
Exdirectora, Biblioteca
Nou Barris
esmota91@gmail.com

Eric SANCHO
Responsable del centre d'interès
«Identitats trans i gènere»,
Biblioteca Nou Barris
sanchoe@diba.cat

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

El centre d'interès «Identitats trans i gènere» de la Biblioteca Nou Barris

Resum: Des del 2017 la Biblioteca Nou Barris de Barcelona compta amb un centre d'interès creat per donar resposta a la necessitat de materials que representin i expliquin la diversitat de gènere, les vivències trans i els nous discursos que plantegen altres maneres de viure el gènere de forma menys rígida i més lliure per a tota la societat. La col·lecció dona visibilitat al col·lectiu trans, tradicionalment discriminat i poc representat en altres especialitzacions LGTBI, ahora que és d'interès per a tots els usuaris, ja que inclou materials per a totes les edats en què es plantegen qüestions sobre el gènere que afecten a tothom. El fons, dinamitzat amb activitats en coordinació amb les associacions trans, s'ha desenvolupat fent ús de les noves tecnologies per fer-lo accessible a tots els usuaris i pretén servir de punt de partida per crear noves col·leccions en altres biblioteques de Catalunya i d'arreu.

Paraules clau: identitats trans, transsexualitat, diversitat de gènere, LGTBI, inclusió social, teoria del gènere, transfeminisme, teoria queer.

El centro de interés «Identidades trans y género» de la Biblioteca Nou Barris

Resumen: Desde 2017 la Biblioteca Nou Barris de Barcelona cuenta con un centro de interés creado para dar respuesta a la necesidad de materiales que representen y expliquen la diversidad de género, las vivencias trans y los nuevos discursos que plantean otras maneras de vivir el género de forma menos rígida y más libre para toda la sociedad. La colección da visibilidad al colectivo trans, tradicionalmente discriminado y poco representado en otras colecciones LGTBI, a la par que es de interés para todos los usuarios, ya que incluye materiales para todas las edades en el que se plantean cuestiones sobre el género que afectan a todo el mundo. El fondo, dinamizado con actividades en coordinación con las asociaciones trans, se ha desarrollado usando las nuevas tecnologías, siendo así accesible para todos los usuarios, y pretende servir de punto de partida para crear nuevas colecciones en otras bibliotecas de Cataluña y de otros lugares.

Palabras clave: identidades trans, transexualidad, diversidad de género, LGBTI, inclusión social, teoría del género, transfeminismo, teoría queer.

The “Trans Identities and Gender” Centre of Interest of the Nou Barris Library

Abstract: Since 2017, the Nou Barris Library in Barcelona has had a centre of interest that was created to respond to the need for materials that represent and explain gender diversity, transgender experiences and new approaches to other ways of experiencing gender in a more flexible and free way for society at large. In this way, the library affords visibility to the trans collective, historically discriminated against and underrepresented in other LGBTI collections. At the same time, it offers materials of interest for everyone, including items for all age ranges addressing gender-specific issues that everyone can relate to. The collection, bolstered by activities run in collaboration with trans associations, has been built using the new technologies to ensure that it is accessible for everyone. Finally, it is intended to be a point of departure for the creation of similar collections in other libraries in Catalonia and elsewhere.

Keywords: trans identities, transsexuality, gender diversity, LGBTI, social inclusion, gender theory, transfeminism, queer theory.

Introducció

La Biblioteca Nou Barris forma part de la xarxa de Biblioteques de Barcelona. És la biblioteca central del districte que duu el mateix nom i dona servei des del mes de novembre de 1997. Com a biblioteca de districte té una part del fons especialitzat en circ i altres centres d'interès que van canviant amb el temps, segons les necessitats i els interessos dels usuaris.

Ens vam plantejar crear el centre d'interès «Identitats trans i gènere», a mitjan 2015, a partir de la proposta feta per un membre de l'equip que, com a persona que havia fet un trànsit en el gènere, va exposar la manca de recursos existents a les biblioteques que abordessin aquests temes i la necessitat d'informació que hi ha sobre el col·lectiu trans. Conjuntament amb els responsables de la selecció i adquisició de fons de la biblioteca, vam valorar la iniciativa i vam considerar oportú tirar-la endavant, atès que responia al concepte que es defensa des de Biblioteques de Barcelona de la biblioteca com a espai obert al coneixement, la cultura i la informació, que treballa per evitar la marginació social. Segons aquesta visió, vam projectar fer de la biblioteca un punt de trobada, que donés resposta a les necessitats d'informació del col·lectiu trans,¹ i, per extensió, als seus familiars, amics, educadors i públic en general, compartint espais, serveis i activitats amb la resta d'usuaris. D'aquesta manera, la biblioteca es convertia en un agent actiu per millorar l'acceptació social del col·lectiu, encara molt incomprès i en risc d'exclusió social.

La decisió de focalitzar-lo en les identitats trans i el gènere, dins de les col·leccions LGTBI —per sort cada vegada més presents a les biblioteques—, va respondre al fet que aquestes solen centrar-se en sexualitats no normatives (gais, lesbianes, bisexuals) i deixar poc espai a les qüestions que tenen relació amb la vivència del

Vam projectar fer de la biblioteca un punt de trobada, que donés resposta a les necessitats d'informació del col·lectiu trans, i, per extensió, als seus familiars, amics, educadors i públic en general, compartint espais, serveis i activitats amb la resta d'usuaris. D'aquesta manera, la biblioteca es convertia en un agent actiu per millorar l'acceptació social del col·lectiu, encara molt incomprès i en risc d'exclusió social.

gènere i l'experiència trans. Com que les reflexions al voltant del gènere afecten no només les persones trans, sinó també tota la població, vam voler crear una col·lecció en diferents suports, basant-nos en el coneixement de les necessitats del públic objectiu i contribuir a donar més visibilitat a aquest col·lectiu. Aquesta premissa ens permetia diferenciar-nos, dedicar-hi més recursos i anar més a fons en la matèria donant-li, alhora, més visibilitat, per mitjà d'un ampli catàleg d'activitats i per a la dinamització constant a través de les xarxes socials i de la web de la biblioteca.

Fent una mica d'història, deu anys abans, amb motiu de la inauguració de la biblioteca Sagrada Família - Josep M. Ainaud de Lasarte (que havia rebut una subvenció important per a adquirir documents de temàtica LGTBI), la resta de biblioteques de districte de la ciutat vam rebre un petit lot de llibres per incorporar al fons. Aquest va ser el primer pas per acostar la informació i el coneixement sobre el col·lectiu LGTBI a la resta d'usuaris. En aquests deu

1. El terme *trans* o *trans** és utilitzat com a terme paraigua i engloba totes aquelles persones que s'identifiquen amb un gènere diferent de l'assignat en néixer o que expressen la seva identitat de gènere de manera no normativa: transsexuals, transgènere, transvestits/des, genderqueers, two-spirit, tercer gènere, sense gènere, etc.

anys, però, l'acceptació i la visibilització de les persones LGTBI ha augmentat molt, així com les publicacions relacionades. Des de les biblioteques, treballem perquè les nostres col·leccions siguin un reflex de la diversitat de la nostra societat i, per tant, vam veure necessari renovar i continuar ampliant el nostre fons en aquest àmbit.

En el Pla d'acció 2017 hi vam incloure aquest projecte com un dels objectius destacats, amb totes les accions que havíem de dur a terme i els recursos que hi volíem destinar. Actualment, és l'únic centre d'interès que hi ha a Catalunya dedicat a aquesta temàtica i complementa les col·leccions LGTBI de les biblioteques Sagrada Família - JMAL i Francesca Bonnemaison de la ciutat de Barcelona.

1. Col·lecció

1.1. Destinataris

En pensar en la funció social que ha de fer la col·lecció, vam tenir clar que s'havia d'adaptar a un públic generalista (a diferents edats, graus de coneixements i interessos) i així poder donar resposta a les necessitats d'informació des de la infància, incorporant-hi llibres d'imaginació, fons de ficció i d'ajuda per a joves, adults i famílies, i altres documents necessaris destinats a educadors i investigadors.

1.2. Recursos econòmics

Dels pressupostos dels anys 2015 i 2016, vam assignar una petita partida per adquirir documents i començar a formar el centre d'interès a partir de l'acord amb una llibreria especialitzada LGTBI de la ciutat. A partir del 2017 el vam

ampliar i, ahora, hi vam destinar part de l'import de la venda de documents obsolets. Des de llavors, cada any hi afegim, també, part de la subvenció anual del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya.

1.3. Selecció

El primer handicap amb el qual ens vam trobar a l'hora de seleccionar documents que tractessin la diversitat de gènere, va ser la poca oferta que hi havia al mercat editorial. Les primeres publicacions de l'Estat que fan referència exclusiva a la transsexualitat apareixen cap al final de la primera dècada de l'any 2000 i és a partir de llavors que es van publicant nous títols i el ritme comença a créixer de manera exponencial. Tanmateix, ens trobem amb una manca d'obres traduïdes sobre aquesta temàtica existents en altres llengües. Per compensar aquest fet, algunes obres considerades molt importants en el camp dels estudis trans les hem comprat en anglès, ja que l'àmbit anglosaxó és el més fructífer en la matèria.

Per fer la selecció consultem els catàlegs d'editorials i de llibreries especialitzades; les col·leccions LGTBI de les biblioteques Sagrada Família - JMAL i Francesca Bonnemaison, de Barcelona; de la Biblioteca Central de Terrassa; del fons documental de La Fondona, de Can Batlló; articles de revistes LGTBI; bibliografies de llibres d'assaig; la guia *Cultura gai, lèsbica i transsexual: bibliografia selectiva*,² i el fons de la Selecció Participativa (SELPART).³ Tenim cura de no incloure-hi llibres d'assaig i ficció amb component transfòbic que puguin posar en dubte la legitimitat de l'existència de les persones de gènere divers, ja que la finalitat de la col·lecció és fomentar la cohesió social i el respecte vers les persones trans.

2. *Cultura gai, lèsbica i transsexual: bibliografia selectiva* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2017. <http://biblioteques.gencat.cat/web/.content/tematic/noticies/2017/documents/LGTBI_2017_ok.pdf> [Consulta: 03/01/2019].

3. Eina que ofereix periòdicament el Departament de Gestió de la Col·lecció de la Gerència de Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, perquè les biblioteques puguin seleccionar els documents de cada lot.

Partim de tres objectius:

1. Construir una col·lecció que doni resposta a les necessitats d'informació amb obres en què hi hagi representació de persones de gènere no normatiu i trans, per a les persones del col·lectiu i el seu entorn (familiars, educadors, professionals). La presència normalitzada a la biblioteca d'un col·lectiu social que encara pateix discriminació, afavoreix el coneixement i pot contribuir a millorar el dia a dia de les persones trans. Això es veurà reforçat amb les activitats, dutes a terme per persones del col·lectiu que, amb la seva presència i la relació directa amb la resta d'usuaris, podran crear coneixement conjunt i generar debats que ajudaran a trencar prejudicis.
2. Incorporar documents per a un públic generalista, fent incidència en la incorporació d'obres d'imaginació per a infants que els permetin entendre que hi ha persones de gènere divers que poden viure amb felicitat, com qualsevol altra. Adquirir documents d'assaig per a famílies i educadors. La finalitat és donar-los eines per facilitar el tracte i fomentar el valor de la diversitat entre la família i els amics, així com ajudar a la inclusió d'aquests infants dins de les aules. Crear un fons destinat als adults, oferint-los la possibilitat d'entrar en la temàtica per mitjà d'obres de ficció com ara novel·les, documentals, pel·lícules i còmics, alhora que posem a l'abast llibres d'assaig per a aquelles persones que volen aprofundir més en la temàtica.
3. Fer que la col·lecció d'aquest centre d'interès sigui el màxim d'accessible al major nombre d'usuaris, amb guies i catàlegs propis, accessibles a través d'internet. D'aquesta manera, volem aconseguir que tant els usuaris com altres professionals de les biblioteques, que poden no tenir coneixements sobre aquesta temàtica, puguin recuperar fàcilment la informació dels materials que en formen part i compartir-la.

1.4. Proveïdors

A part dels documents seleccionats per mitjà de SELPART, el centre de referència a Barcelona és la llibreria Antinous, especialitzada en temàtica LGTBI amb 20 anys de trajectòria, que ens assessora i fa de servei d'alerta de noves publicacions.

1.5. Tractament tècnic

La catalogació al Catàleg de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona no permet fer una descripció prou àmplia perquè l'usuari pugui conèixer amb precisió el contingut d'un document en concret. Els títols moltes vegades no reflecteixen el contingut de l'obra. El catàleg Aladí, d'accés als usuaris, tampoc permet recuperar els materials que formen part d'un centre d'interès. Per això, vam veure que l'opció de fer un catàleg paral·lel en format PDF permetria aprofundir en la informació i fer-la accessible en línia des de la web de la biblioteca i amb enllaços al catàleg Aladí. Actualment, les guies i el catàleg es troben allotjades al Bibarnabloc, l'espai col·laboratiu de recomanacions i promoció cultural de les Biblioteques de Barcelona on, periòdicament, publiquem articles temàtics relacionats amb la col·lecció. D'aquesta manera, promocionem el centre d'interès a un públic molt més ampli i facilitem l'accés al seu contingut. L'apartat específic del centre d'interès al web de la biblioteca també inclou enllaços directes a aquests catàlegs, que es poden descarregar i són d'ús lliure.

Una vegada catalogats i processats els documents, s'han dividit en ficció (novel·les, poesia, còmics, relats personals, pel·lícules i música) i coneixements; al seu torn dividits en deu subcategories que permeten orientar-se millor dins el fons.

Una característica del catàleg de coneixements és que inclou sumaris dels llibres per facilitar més la informació. En aquests llibres hi trobem continguts poc coneguts per a la majoria de la població i les matèries del catàleg en alguns casos han quedat antiquades o encara no han

incorporat conceptes que són nous (exemples d'això és l'ús de la categoria *hermafroditisme*, un terme que es considera despectiu en l'actualitat, i el d'*intersexualitat*, el reclamat per les persones del col·lectiu; o la recent incorporació de la categoria *teoria queer*, a suggeriment del nostre equip). Per tant, pensem que aquests catàlegs poden servir tant als usuaris que cerquen informació com al propi personal bibliotecari.

1.6. Ubicació

Trobar un lloc adient per col·locar-hi el centre d'interès era un factor molt important. La visibilitat i la facilitat d'accés eren dues prioritats bàsiques per difondre'l i dinamitzar-lo millor. Per això vam decidir ubicar-lo a la planta d'adults, en un lloc de molt de pas per a la majoria d'usuaris.

Figura 1. Prestatgeria del centre d'interès «Identitats trans i gènere» a la zona d'adults.

La prestatgeria permetia col·locar els documents que vam començar a seleccionar i adquirir, i fer d'aquest espai un aparador. A més d'exposar alguns documents, volíem que també s'hi poguessin trobar les guies de lectura temàtiques i de novetats, informació de les activitats relacionades de la biblioteca, així com altres guies de recursos, activitats i esdeveniments que es programen a la ciutat i fullets informatius de les associacions i serveis que hi ha per a persones trans.

Pel que fa als contes infantils, es va decidir incorporar-los a la col·lecció d'imaginació de l'àrea infantil, perquè fossin fàcilment accessibles a qualsevol usuari i poder arribar a famílies de tot tipus independentment dels seus interessos. L'ús de pictogrames identificadors i la presència d'una guia impresa asseguraven que les persones que hi tinguessin un interès directe els poguessin localitzar fàcilment.

1.7. Rendiment de la col·lecció

2017	Exemplars	Préstecs	% ús
febrer	138	15	11%
març	144	52	36%
abril	148	59	47%
maig	157	52	33%
juny	170	41	24%
juliol	174	40	23%
agost	190	46	13%
setembre	235	50	21%
octubre	264	59	22%
novembre	290	56	19%
desembre	322	57	18%

2018	Exemplars	Préstecs	% ús
gener	327	61	19%
febrer	334	80	24%
març	342	90	26%
abril	388	100	26%
maig	395	103	26%
juny	401	119	30%

Taula 1. Creixement i rendiment de la col·lecció 2017-2018.

El sistema de recollida de dades mensuals, des de la Unitat d'Estadístiques i Qualitat de la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, permet fer un seguiment dels indicadors d'ús del préstec, així com de les noves incorporacions de documents. D'aquesta manera, a la taula podem veure el creixement i el rendiment del centre d'interès, des del mes de febrer de 2017 fins a finals de juny de 2018.⁴ Tant el creixement de la col·lecció com

4. La biblioteca va tancar del 2 de juliol al 22 d'octubre de 2018 per obres. Per aquest motiu, ens basem en l'anàlisi d'indicadors d'aquest període.

la rotació del fons, ens encoratja a ampliar-la, difondre-la i dinamitzar-la fins a esdevenir un referent, més enllà de Barcelona.

Tot i que les pel·lícules són les que tenen més préstecs, perquè moltes ja formaven part del fons general abans de crear el centre d'interès, el que surt més són els contes infantils i els llibres per a famílies i educadors. Són els que hem agrupat sota l'apartat «Criança i educació». També cal destacar alguns llibres sobre el gènere, de teoria queer i feminisme, que solen estar sempre prestats (Judith Butler, Paul B. Preciado, Virginie Despentes, etc.) perquè toquen temes que actualment estan prenent cada cop més rellevància entre la població.

2. Dinamització i comunicació

Per donar a conèixer el centre d'interès i per fer la inauguració oficial, durant el primer trimestre del 2017 vam programar dues activitats: l'exposició fotogràfica *Construccions identitàries. Work in Progress*, de Mar C. Llop, que, a partir de l'experiència del seu trànsit i el d'altres persones, amb la seva càmera va anar capturant la gran diversitat que forma el col·lectiu. L'exposició, ubicada a la planta d'adults, va tenir molt bona acceptació entre els usuaris habituals de la biblioteca. No cal dir que, entre el col·lectiu trans, les xarxes socials i la web de la biblioteca, se'n va fer força difusió i va ser molt visitada. El projecte, que es va editar amb un títol homònim, es va exposar uns mesos més tard a les biblioteques Sagrada Família - JMAL i Poble-sec - Francesc Boix, de Barcelona, i també a la Biblioteca Central de Terrassa.

L'altra activitat, *Biblioteca vivent. Coneix-me soc trans*, va servir per donar a conèixer, de primera mà, com són i com viuen les persones trans. Els «llibres vivents» (tres homes i tres

Figura 2. Exposició fotogràfica *Construccions identitàries – work in progress*, de Mar C. Llop, a la Biblioteca Nou Barris.

dones trans i el pare i la mare d'una criatura trans) repartits en vuit grups de deu persones, van anar dialogant amb el públic assistent, en un clima relaxat i respectuós. Cada «llibre vivent» va passar per cadascun dels grups establint-hi diàlegs i resolent dubtes. L'avaluació que en van fer les persones trans i els usuaris i usuàries de la biblioteca que hi van assistir va ser molt satisfactòria. En aquesta ocasió, l'Eric Sancho va convidar amics i coneguts per fer de «llibres», persones que hi van participar en un acte que va servir de punt de trobada entre molts membres del col·lectiu trans i la població local. Per celebrar l'aniversari d'inauguració del centre d'interès, es va fer una segona biblioteca vivent, organitzada per Acatih, una associació que col·labora amb la Xarxa Antirumors de Barcelona i que té una llarga trajectòria organitzant aquesta activitat.

Altres activitats que es van fer al llarg de 2017 van ser: lectura i comentari del còmic *Transito*, amb Ian Bermúdez i David Cantero, l'autor i l'il·lustrador; la xerrada *Travelo! El transvestisme a Barcelona durant el segle XX*, a càrrec de Sofia Bengoetxea, de l'associació EnFemme, i el contacontes *Tots som iguals*, una activitat paral·lela al taller *Transsexualitat infantil* que va dur a terme simultàniament l'associació Chrysalis.

Amb motiu de la commemoració dels 40 anys d'orgull i alliberament LGTBI i més con-

5. Aquesta manifestació per reclamar els drets de les persones LGTBI va ser la primera que es va celebrar a l'Estat espanyol i que va marcar una fita per la llibertat sexual, en reclamar la derogació de la llei sobre perillositat i rehabilitació social, del 5 d'agost de 1970, que encara penalitzava les persones LGTBI.

Volem ressaltar la bona acceptació entre els usuaris, que s'ha fet palesa tant per l'absència de rebuig, com pel fet d'haver rebut nombroses mostres de suport i per la bona acollida de les activitats programades.

cretament de la manifestació del 26 de juny de 1977 a la Rambla de Barcelona,⁵ d'abril a juny de 2018, les biblioteques Francesca Bonnemaison, Nou Barris, Poble-sec - Francesc Boix, Sagrada Família - JMAL i Vila de Gràcia, i diversos centres cívics i culturals de la ciutat van programar un cicle d'activitats coordinades des de l'ICUB (Institut de Cultura de Barcelona). A la Biblioteca Nou Barris es van organitzar un taller d'acompanyament respectuós del gènere en la infància, «Desencaixa el gènere», a càrrec d'Eider Elizegi (educadora activista); una sessió de contes coeducatius, «Les peripècies del Contacon-Trans», a càrrec de La Lioparda (actor i activista trans); l'exposició fotogràfica *Trans in Labour and Employment* d'Anja Weber i, finalment, la projecció i el posterior col·loqui del documental *Enfemme*, amb la directora i antropòloga Alba Barbé i membres del club Enfemme.

En el marc d'aquestes celebracions, va tenir lloc a Barcelona la segona trobada del projecte «Interseccionalitat en les polítiques LGTBI metropolitanas», promogut per Metròpolis (Associació Mundial de Grans Metròpolis), en què participen les ciutats de Montevideo, Medellín, Ciutat de Mèxic, Berlín, Buenos Aires i Barcelona. Els representants de cada ciutat van celebrar una jornada de

treball que es va dur a terme a la Biblioteca Nou Barris. Aquest fet va donar l'oportunitat de donar a conèixer el nostre projecte a les persones que hi van participar i establir aliances. El representant de la ciutat de Montevideo ens va fer donació del còmic *Teen trans. Héroes sin identidad secreta*, de Leho de Sosa, editat amb motiu de la Semana de Arte Trans de Montevideo, una trobada internacional que acull artistes de diversos països d'Amèrica del Sud. Fruit d'aquesta setmana d'art, també vam tenir l'oportunitat d'exhibir la mostra fotogràfica *Cuando trabajar se escribe con V*, de Delfina Martínez (autora trans uruguaiana).

El total d'activitats dutes a terme en aquest any i mig han estat vuit, amb una assistència de quatre-cents trenta-un assistents, una xifra que demostra l'interès i la manca d'oferta que hi ha en aquest àmbit.

Pel que fa a la comunicació, és essencial la presència a les xarxes socials per poder difondre tot allò que s'esdevé en el dia a dia quant a novetats documentals, guies de lectura, programació, etc. Els canals de distribució i comunicació actuals són els següents: l'apartat del CI dins de la col·lecció i el de notícies de la web;⁶ la pàgina de Facebook,⁷ des d'on convidem a participar en les activitats, publiquem notícies que afecten el col·lectiu, etc.; Bibarnabloc,⁸ per mitjà d'entrades, per donar visibilitat al contingut de la col·lecció i donar accés al catàleg i a les guies que elaborem; el butlletí electrònic *Més Biblioteques*,⁹ mitjançant el qual enviem trameses de cada activitat als usuaris que hi estan subscriptes; i l'app BibliosBCN disponible en iOS i Android, a través de la qual els usuaris poden consultar al mòbil les activitats que duem a terme i compartir la informació per SMS, correu electrònic i xarxes socials.

6. <<http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibnoubarris/ca/canal/identitats-trans-i-genere>>.

7. <<http://www.facebook.com/bibnoubarris>>.

8. *Bibarnabloc* <<http://bibarnabloc.cat/>>.

9. *Més Biblioteques*, butlletí electrònic de Biblioteques de Barcelona <<http://www.mesbiblioteques.cat/>>.

3. Projectes de futur i col·laboració

En el nostre àmbit cultural, les diferències de gènere entre homes i dones segueixen estant molt presents en el dia a dia i les criatures aprenen des que neixen aquestes pautes i el que s'espera d'elles. Hi ha persones que ja de ben petites tenen trets i comportaments que no encaixen en els patrons de gènere majoritaris home-masculí / dona-femenina o que s'identifiquen de manera natural amb el gènere contrari al que se'ls va assignar o amb cap. Aquestes criatures de gènere no normatiu i trans viuen en un entorn social que pot ser molt poc respectuós amb la seva vivència, causant-los patiment emocional i convertint-les, en molts casos, en víctimes d'assetjament escolar. Per donar resposta a aquesta realitat, hem impulsat la creació d'una maleta educativa. L'objectiu que pretenem és donar resposta i ajudar el personal docent, les famílies i els alumnes dels centres educatius.

Els documents de la maleta educativa han estat seleccionats per ajudar a crear un ambient positiu i segur a les aules, de manera que entre

tots es posi en valor la diversitat i s'entenguin millor els conceptes que envolten la qüestió del gènere sense prejudicis. La presentació del projecte es farà durant el seminari de professors al Centre de Recursos Pedagògics. Cada maleta inclourà: documents per a adults (destinats a docents) i documents per a alumnes (a partir de 4 anys fins a adolescents) tant de coneixements com de ficció; un document explicatiu amb una introducció a la qüestió de la diversitat de gènere a les aules i enllaços on trobar recursos fets per associacions i institucions (amb activitats o vídeos divulgatius); així com un directori d'associacions i persones que ofereixen tallers i activitats per a alumnes i docents en aquesta línia.

Conjuntament amb les biblioteques Francesca Bonnemaison, Sagrada Família - JMAL i Poble-sec - Francesc Boix, volem crear el document *La política de desenvolupament de la col·lecció LGTBI a Biblioteques de Barcelona*, en què establirem uns criteris de selecció per optimitzar els recursos, evitar duplicar exemplars i ampliar els títols de la col·lecció global. Aquest document servirà de guia, per ampliar o crear altres col·leccions a les biblioteques

de la xarxa, i difondre'l entre els usuaris del col·lectiu LGTBI, a les entitats i als usuaris en general.

Des de la Direcció de Programes de Biblioteques de Barcelona, i per mitjà de la programació d'un cicle anual especialitzat en LGTBI, es vol crear un cicle d'activitats per donar més visibilitat als centres d'interès que hi ha a les biblioteques de la ciutat, implicant-hi altres agents locals amb l'objectiu de compartir recursos, idees i ampliar el radi de difusió, participació i assistència.

El centre d'interès és un motiu per col·laborar amb el col·lectiu trans i implicar-lo perquè dugui a terme activitats a la biblioteca. D'aquesta manera li donem suport i fem d'aparador per a les seves associacions; donem veu a autors locals (com Ian Bermúdez, Mar Llop, Miquel Missé i Txus Garcia, dels quals tenim llibres) i d'altres, perquè vegin la biblioteca com un recurs des d'on difondre les seves obres i la considerin lloc de trobada i de cohesió.

La relació amb altres serveis i entitats és fonamental, tant per difondre els recursos com per endegar projectes conjunts. Cal tenir present el Centre de Documentació Armand de Fluvià-LAMBDA, amb el qual establim sinergies i col·laborem per dinamitzar i fer accessibles els respectius fons a usuaris i investigadors de la temàtica. La Regidoria de Feminisme i LGTBI va establir un Programa de treball 2016-2020 amb els objectius de potenciar l'oferta cultural sobre diversitat sexual i de gènere a la ciutat de Barcelona. Les activitats que vam dur a terme durant el cicle «Més de 40 anys d'orgull i alliberament LGBTI» s'emmarcaven en aquesta col·laboració.

4. Conclusions

El fet d'haver consolidat, després de dos anys d'existència, el projecte del centre d'interès «Identitats trans i gènere» ens permet dir que

hem cobert el buit que hi havia quant a aquesta matèria, dins de les col·leccions LGTBI de les biblioteques. El fons ha anat creixent de manera regular i constant i els indicadors d'ús són força satisfactoris, la qual cosa ens encoratja a continuar ampliant-lo i a destinar-hi més recursos.

Volem ressaltar la bona acceptació entre els usuaris, que s'ha fet palesa tant per l'absència de mostres de rebuig o queixes, com pel fet d'haver rebut nombroses mostres de suport i per la bona acollida de les activitats programades, a les quals s'afegeixen i participen. Això ens permet considerar que estem contribuint a trencar prejudicis i millorar l'acceptació del col·lectiu, factors clau que preteníem en crear el centre d'interès.

Valorem de manera molt positiva el fet que altres biblioteques i entitats ens tinguin com a referents i ens facin consultes per orientar-los sobre el fons i les activitats que programem. Esperem que la publicació d'aquest article, una oportunitat que ens dona ITEM per donar a conèixer la nostra experiència, serveixi perquè el sector bibliotecari reflexioni i faci seva la necessitat que vam veure nosaltres i iniciï, amplii o especialitzi les col·leccions LGTBI, amb el mateix objectiu de contribuir a la inclusió social i cohesionar la comunitat trans i els usuaris de les biblioteques.

Enllaços d'interès

BIBLIOTECA NOU BARRIS

<<http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibnoubarris/ca/canal/identitats-trans-i-genere>>

ASSOCIACIONS:

Acathi – Migració, refugi i diversitat LGTBIQ+

<<http://www.acathi.org/ca/>>

Associació Trans Generem!

<<https://generem.org/ca/>>

AMPGIL

<<http://www.ampgil.org/ca/>>

Chrysalis

<<https://chrysalis.org.es/tag/cataluna/>>

Casal Lambda

<<http://www.lambda.cat/index.php/centre-de-documentacio/informacio-practica>>

Cultura Trans

<<http://labonne.org/cultura-trans/>>

Trans*forma la Salut

<<https://transformalasalut.wordpress.com/>>

GUIA DE RECURSOS PER A LES PERSONES TRANS DE LA CIUTAT DE BARCELONA

<http://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Article/guia_recursos_trans_ciutat_barcelona>

Bibliografia

BARCELONA. *Pla municipal per la diversitat sexual i de gènere: mesures per a la igualtat LGTBI* [en línia]. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2016. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/98748/1/plalgtb_2016.pdf> [Consulta: 22/12/2018].

BRÖLL NADAL, Anna; CABRE SERRA, Anna; GÁNDARA SANZ, Dolors. «La gestió de la reputació digital a Biblioteques de Barcelona» [en línia]. Ítem: *revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 57 (2013), p. 111-125. <<https://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/269707/372311>> [Consulta: 3/01/2019].

Cultura gai, lèsbica i transsexual: bibliografia selectiva [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2017. <http://biblioteques.gencat.cat/web/.content/tematic/noticies/2017/documents/LGTBI_2017_ok.pdf> [Consulta: 03/01/2019].

FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS BIBLIOTECÀRIES (IFLA). *Directrius IFLA/UNESCO per al servei de les biblioteques públiques* [en línia]. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documetalistes de Catalunya, 2013. <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/pg01-ca.pdf>> [Consulta: 22/12/2018].

LLOBET DOMÈNECH, Jordi. «Bibliografies temàtiques de suport al desenvolupament de les col·leccions de les biblioteques públiques de Catalunya, 2016-2010», Ítem: *revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 56 (2012), p. 127-141. <<https://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/261360>> [Consulta: 02/01/2019].

SANCHO-BRU, Eric; MCINTYRE, Paul; BERMÚDEZ RAVENTÓS, Ian. «Bringing the trans and local community together: the 'trans identities and gender' project». En: *LGBTQ+ librarianship in the 21st century: emerging directions of advocacy and community engagement in diverse information environments*. Bingley: Emerald, 2019, p. 243-270. ■

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

SIDA STUDI: una proposta de servei de documentació des de l'àmbit associatiu

Víctor LEÓN

SIDA STUDI

victor@sidastudi.org

Marta CORDERO

SIDA STUDI

marta@sidastudi.org

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

SIDA STUDI: una proposta de servei de documentació des de l'àmbit associatiu

Resum: La irrupció de la pandèmia del VIH/sida va suposar un important trasbals per a la societat de finals del segle passat. La necessitat de prevenció i els prejudicis al voltant de la malaltia van posar en relleu la importància de la informació i la necessitat de formació de la població general i, en particular, dels professionals que participaven en l'atenció sociosanitària. Avui en dia aquest fort component social continua present en molts aspectes relacionats amb la salut sexual. Més enllà dels aspectes sanitaris, els serveis d'informació i documentació vinculats a aquesta àrea han de tenir en compte aquest factor a l'hora d'atendre les necessitats que la societat demana i, en especial, les dels col·lectius vulnerables.

Paraules clau: SIDA STUDI; VIH/sida; salut sexual; infeccions de transmissió sexual (ITS); serveis d'informació i documentació; prevenció sociosanitària; atenció sociosanitària.

SIDA STUDI: una propuesta de servicio de documentación desde el ámbito asociativo

Resumen: La irrupción de la pandemia del VIH/sida supuso una conculsi3n para la sociedad de finales del siglo pasado. La necesidad de prevenci3n y los prejuicios en torno a la enfermedad pusieron de relieve la importancia de la informaci3n y la necesidad de formaci3n de la poblaci3n general y, en particular, de los profesionales que participaban en la atenci3n sociosanitaria. Hoy en d3a este fuerte componente social sigue presente en muchos aspectos relacionados con la salud sexual. M3s all3 de los aspectos sanitarios, los servicios de informaci3n y documentaci3n vinculados al 3rea deben tener en cuenta este factor a la hora de atender las necesidades que la sociedad demanda y, en especial, las de los colectivos vulnerables.

Palabras clave: SIDA STUDI; VIH/sida; salud sexual; infecciones de transmisi3n sexual (ITS); servicios de informaci3n y documentaci3n; prevenci3n sociosanitaria; atenci3n sociosanitaria.

SIDA STUDI: a documentation service proposal from the associative field

Abstract: The emergence of the HIV/AIDS pandemic shook the foundations of late 20th-century society. The need for prevention, as well as the prejudice surrounding the disease, highlighted the importance of information and the need for training to be provided to the general population and, most importantly, to healthcare professionals. Nowadays, a strong social bias still prevails in many sexual health-related areas. Beyond purely healthcare aspects, information and documentation services linked to this area should factor this aspect into their responses to the needs of society, particularly those involving vulnerable groups.

Keywords: SIDA STUDI; HIV/AIDS; sexual health; sexually transmitted infections (STIs); information and documentation services; socio-sanitary prevention; socio-sanitary care.

Introducció

SIDA STUDI és una associació sense afany de lucre ubicada a Barcelona que treballa des de fa més de trenta anys en la prevenció del VIH/sida i la promoció de la salut sexual des dels àmbits de l'educació (impartint tallers formatius i elaborant continguts pedagògics) i la documentació (amb el manteniment d'un centre de documentació i recursos pedagògics).

1. Funcionament

1.1. Fons

El centre de documentació ofereix un fons de 70.000 referències sobre VIH/sida (52.000) i salut sexual (18.000) a través de dues interfícies web en funció de la temàtica abordada.

El propòsit de coherència i exhaustivitat queda definit en la política de col·lecció, en què queden establerts els criteris de selecció geogràfics (editats a Espanya i Amèrica Llatina), temàtics (àmbit psicosocial i educatiu de les àrees de la salut sexual que centren l'interès del centre) i lingüístics (llengües estatals i, en la mesura que abordin els àmbits geogràfics abans mencionats, llengües estrangeres, que a la pràctica vol dir gairebé de manera exclusiva l'anglès).

Hi ha un interès especial per recollir la producció de les associacions i les administracions públiques, així com per aquells formats i tipologies documentals que no acostumen a rebre atenció d'altres centres: material menor, en especial el vinculat a les campanyes d'informació i a les activitats de les associacions del sector (10.000 registres), notícies de premsa (9.500 registres), pòsters presentats a congressos i jornades (3.000 registres), cartells de campanyes (3.500 registres) que es plastifiquen per a l'organització d'exposicions...

El propòsit d'exhaustivitat i objectivitat comporta la inclusió de recursos que no sempre

segueixen la línia ideològica de l'entitat (com poden ser determinats posicionaments conservadors sobre l'educació sexual o l'ús del preservatiu, aspectes de la moral religiosa, o programes educatius que promouen l'abstinència sexual). D'aquesta voluntat no censura només en queden exclosos els documents manifestament contraris a l'evidència científica, és el cas de la producció vinculada als moviments que neguen l'existència del virus del VIH.

Un punt cabdal per garantir l'accessibilitat és el procés de digitalització. En l'actualitat un 73% del fons està disponible en format digital, tant per la conversió de suports analògics com per la incorporació d'un nombre cada vegada més important de recursos editats originalment en formats digitals. Hi ha un interès primordial per incorporar documents directament accessibles, bé perquè gaudeixen de llicències de lliure distribució, bé perquè les entitats editores, administracions públiques i associacions, ens han concedit l'autorització per poder digitalitzar i difondre la seva producció, un permís que a dia d'avui han concedit una setantena d'aquestes.

1.2 Persones usuàries

Els serveis del centre són oberts de manera universal i gratuïta per garantir el dret a informació i amb la voluntat d'aconseguir el màxim impacte possible. Malgrat aquest caràcter obert, i donada l'especificitat de la temàtica abordada, la majoria de demandes rebudes provenen de dos perfils molt definits: professionals de l'àmbit associatiu, privat i de les administracions públiques que treballen en l'atenció sanitària i el món assistencial i educatiu i persones vinculades al món acadèmic (investigadores, docents i estudiants) d'aquestes mateixes àrees. Puntualment i vinculat a activitats amb caràcter divulgatiu, professionals d'àmbits més generalistes (centres cívics, centres educatius, punts d'informació juvenil, biblioteques...) s'interessen per aquells recursos amb un caràcter més generalista adreçats als públics amb què treballen.

1.3. Serveis

Durant l'últim any es van consultar uns 300.000 registres i es van rebre unes 1.400 demandes, tot i que a un 20 % no es va poder donar resposta per diferents raons (confusió sobre la naturalesa del centre, demandes adreçades als autors dels documents per una interpretació errònia del contingut dels registres bibliogràfics, recursos que no es poden facilitar per temes de drets o impossibilitat física de lliurament, qüestions sobre temàtiques no abordades i que es deriven cap a altres centres més idonis, sol·licituds no respostes de precisió sobre demandes poc definides...).

El servei de referència es beneficia tant del procés de digitalització del fons com del buidatge massiu dels registres del catàleg que fa Google. La facilitat de l'usuari en la recuperació atzarosa contrasta amb la descontextualització que a vegades experimenta a l'hora d'interpretar on s'està adreçant.

El servei de préstec, per contra, és molt residual i limitat a formats que no disposen d'alternativa en format digital (maquetes educatives, cartells plastificats per a l'organització d'exposicions i DVD).

Gairebé la totalitat dels serveis es gestionen de manera virtual. Malgrat la ubicació cèntrica del local, a escassos metres de la Rambla de Barcelona, l'ús presencial és anecdòtic. La gran majoria de demandes arriben d'Amèrica Llatina.

Els usuaris poden valorar el servei rebut i manifestar suggeriments a través d'un qüestionari de satisfacció. Malgrat la brevetat (quatre preguntes, dues de perfil i dues de valoració), la participació és habitualment escassa i només una quarta part dels usuaris en fa ús.

1.4. Difusió

Donar a conèixer les possibilitats del centre a un públic escassament fidelitzat, saturat per l'excés d'informació i poc propens a l'ús del

catàleg és un repte que s'intenta assolir generant novetats amb la creació dels tradicionals productes documentals: butlletí de novetats, monogràfics temàtics (que intenten combinar aspectes especialitzats amb altres de més generalistes i atractius a l'hora d'arribar a públics més amplis) i recomanacions setmanals de recursos que, pel seu missatge, singularitat, afinitat ideològica, coincidència amb esdeveniment o data assenyalada o novetat poden despertar interès.

La difusió de les propostes documentals es fa a través dels canals de l'entitat: xarxes socials (Facebook i Twitter) i butlletins electrònics mensuals que es fan arribar als subscriptors. Els canals únics de comunicació compartits per totes les àrees de l'entitat i gestionats pel departament de comunicació permeten unificar els missatges que es llancen i dosificar-ne el nombre per evitar aclaparar el receptor.

1.5. Finançament

En l'actualitat el projecte del centre de documentació de l'entitat rep el suport econòmic de l'administració pública estatal (a través de la Secretaria del Plan Nacional sobre el Sida i del Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social del govern d'Espanya), autonòmica (a través del Departament de Salut i del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies del govern de la Generalitat de Catalunya) i local (a través de l'Àrea de Salut de l'Ajuntament de Barcelona).

El procediment de finançament públic comporta la presentació anual i de manera independent d'un projecte per a cadascun dels òrgans de l'administració implicats. Cada projecte ha de ser valorat i aprovat per aquests i posteriorment justificat per avaluar el grau d'assoliment de les propostes presentades. Malgrat la independència funcional de l'entitat, existeix una sèrie de prioritats marcades en les bases de les convocatòries, a les quals cal adequar els projectes presentats.

Aquesta fórmula comporta una forta dependència econòmica d'unes fonts de finançament externes i susceptibles de variar segons la situació pressupostària o dels interessos en la política social i sanitària del moment, a més de patir uns terminis de pagament dilatats en el temps que obliguen a l'autofinançament durant bona part de l'any. De manera simptomàtica, fins a finals del segle passat havien arribat a existir a Europa fins a set centres especialitzats similars. Avui en dia, la pràctica totalitat d'aquests han desaparegut, fins a quedar només representacions a França i Espanya, un fet que evidencia la pèrdua d'interès progressiva de les administracions públiques a mantenir-los.

2. Adaptació a l'entorn

2.1. Naixement: resposta a un context difícil

A principis de la dècada dels vuitanta del segle passat irrompia el VIH/sida, una malaltia fins a aquell moment desconeguda. Mentre que la seva elevada taxa de mortalitat i l'estigma que comportava va provocar una forta alarma social, la lentitud de les administracions públiques per abordar aquesta nova situació va originar a tot arreu una decidida resposta comunitària amb la creació d'associacions ciutadanes.

Ja des d'un primer moment va quedar patent la necessitat d'informar i conscienciar la població com a únic mitjà efectiu per afrontar aquest problema de salut pública. D'altra banda, la comunitat d'afectats va mostrar des d'un bon començament un gran afany per conèixer tots els detalls sobre quina era l'afectació. En aquells primers anys no resultaven estranys els casos de pacients que podien parlar amb un mateix nivell de coneixement amb els seus metges sobre els aspectes clínics i farmacològics de la malaltia i alhora desitjaven participar en la presa de decisions sobre la seva pròpia salut. Aquesta evidència contrastava amb l'escassa

informació existent per la novetat de la malaltia i les dificultats d'accedir-hi, en un moment en què les noves tecnologies encara no existien.

En aquest context excepcional neix el 1987 SIDA STUDI, com una ONG antisida adreçada als professionals que intervenien en la lluita contra la malaltia. A diferència de la resta d'entitats de l'àmbit, que adoptaven un caràcter assistencial i apostaven per la intervenció directa amb les persones afectades, SIDA STUDI, sense oblidar l'usuari generalista, s'adreçava a un públic especialitzat amb la voluntat de recopilar i posar a l'abast els escassos recursos que des de l'administració pública, els organismes internacionals, les associacions i el món acadèmic començaven a generar-se.

2.2. Evolució: noves realitats, noves necessitats

Sembla natural que una entitat que va néixer per donar resposta a una necessitat social concreta hagi d'evolucionar quan les circumstàncies canvien. En els últims temps s'han produït canvis notables en l'àmbit social i tecnològic que han repercutit tant en la percepció de la malaltia com en els hàbits informacionals dels usuaris.

2.2.1 Canvis socials

Tot i que encara persisteixen enquistades actituds discriminatòries (serofòbia), la sida ha deixat de representar el motiu d'alarma social que va suposar durant molts anys. Els avenços mèdics i farmacològics han permès cronificar la malaltia als països del Primer Món i avui en dia la percepció en el nostre entorn dista molt d'aquella visió tremendista viscuda en els inicis de la pandèmia.

Les inquietuds actuals relacionades amb la salut sexual se centren en aspectes com ara la defensa dels drets sexuals i reproductius, la contracepció, la prevenció dels embarassos

no planificats i de les infeccions de transmissió sexual, la diversitat sexual, la LGTBIfòbia, les violències masclistes i l'educació sexual.

2.2.2. Canvis tecnològics

A diferència dels anys vuitanta i noranta del segle passat, en l'actualitat la informació i documentació disponible és nombrosa i les possibilitats de consulta s'han ampliat de manera espectacular amb les noves tecnologies. En aquest panorama de sobreabundància d'informació, en què sembla aparentment que els recursos són a l'abast de tothom, la tasca de molts centres es concentra en la capacitat d'organitzar, seleccionar i oferir els més adients. Aquesta revolució digital també ha facilitat l'ús dels serveis documentals des de qualsevol lloc i en qualsevol moment, esvaint les fronteres i eliminant la presencialitat com a forma preferent d'ús.

2.2.3. Adaptació a un nou context

Les conseqüències immediates d'aquests canvis han estat la incorporació de noves temàtiques de l'àmbit de la salut sexual i l'aposta pels serveis digitals. Una temàtica molt especialitzada i un ús presencial molt residual difícilment poden justificar la utilitat d'un servei si no és capaç d'arribar a públics més amplis.

Així, pel que fa a l'origen de les demandes, en l'actualitat la gran majoria de visites provenen d'Amèrica Llatina, amb una presència molt notable de Mèxic. El pes demogràfic del continent americà i la realitat social que viuen molts d'aquest paísos propicia aquesta presència creixent. Pel que fa a les temàtiques d'interès, s'observa un augment progressiu de demandes vinculades als aspectes de la salut sexual abans mencionats.

3. Arribar a la població general a través de l'usuari especialitzat

L'objectiu de SIDA STUDI és contribuir a la prevenció, la sensibilització i l'atenció en l'àmbit de la salut sexual en general, i del VIH/sida en particular, entre la ciutadania.

Pel que fa al centre de documentació, aquest objectiu s'intenta assolir a través del benefici que l'ús dels seus serveis hauria de reportar als professionals en la realització de les seves tasques. Mentre que l'àrea de formació de l'entitat duu a terme una intervenció directa amb el públic final, amb la realització de tallers educatius adreçats fonamentalment a joves i adolescents, altres poblacions en situació de risc social i tècnics municipals, el centre de documentació se centra en els professionals, investigadors estudiants de les disciplines que hi intervenen. Així, si bé no treballa directament en aspectes preventius, educatius o assistencials, proporciona les eines a qui es dedica a aquestes tasques o les estudia.

Aquest concepte ampli de professional vinculat a l'àmbit de la salut ha acabat centrant-se en el de l'àmbit psicosocial i educatiu (personal de psicologia, treball social, serveis de joventut, infermeria, docència, educació en el lleure, membres d'associacions i tècnics de l'administració pública), deixant de banda aspectes biosanitaris i farmacològics que, a causa de l'alt grau d'especialització i l'existència d'uns circuits propis d'accés als recursos (biblioteques de salut, hospitalàries i de laboratoris i bases de dades especialitzades), comportaven una feina difícilment assumible i mancada de sentit.

3.1. Les necessitats de l'usuari

Mentre que les persones provinents de l'àmbit de la investigació i de l'ensenyament universitari (com a estudiants o docents) mostren

uns interessos similars als que s'atenen des de les biblioteques universitàries i d'altres centres de documentació especialitzats, els professionals que intervenen directament amb la població (docents de centres educatius, tècnics de serveis de joventut municipals, membres d'associacions, treballadors socials, infermers, psicòlegs...) mostren unes necessitats molt concretes que acaben influint en la manera de prestar els serveis. Podríem resumir els trets més característics d'aquest segon cas en aquests aspectes:

- Nombre de recursos limitats i pertinents. Mentre que l'investigador o l'estudiant valora l'exhaustivitat i es mostra disposat a manegar un nombre ampli de fonts, el professional prefereix la concreció i valora rebre propostes tancades en què la tria resulti limitada i pugui concentrar els recursos i el temps habitualment escàs de què disposa.
- Continguts que responguin a una necessitat concreta. Els professionals demanen recursos amb un marcat caràcter pràctic i que de manera clara donin resposta a una necessitat concreta. En moltes ocasions la demanda prové d'una necessitat sobrevinguda, ja que la voluntat de reciclatge professional o d'actualització queda sovint supeditada a les obligacions del dia a dia i ocupa un espai menor dins de les seves prioritats. Els materials pedagògics i divulgatius representen una part important dels recursos que acostumen a donar resposta a aquestes necessitats.
- Demandes habituals solen ser la sol·licitud d'un programa educatiu o d'un recull de dinàmiques per dur a terme una activitat formativa, el resum de dades contextuais per justificar la necessitat d'engegar un projecte, un qüestionari per avaluar una activitat, el muntatge amb cartells d'una exposició de sensibilització, l'accés a fullets divulgatius i material de prevenció, l'exhibició d'audiovisuals o el guió per a l'organització d'un cinefòrum, entre d'altres.
- Facilitat d'accés als recursos. Moltes vegades manegar-se amb els catàlegs documentals resulta complicat per a qui no

L'objectiu de SIDA STUDI és contribuir a la prevenció, la sensibilització i l'atenció en l'àmbit de la salut sexual en general, i del VIH/sida en particular, entre la ciutadania.

està habituat a utilitzar-los. Molts usuaris experimenten dificultats per moure's amb les nostres eines de recuperació per desconeixement, problemes d'amigabilitat, manca d'hàbit o confusió amb el funcionament dels cercadors d'internet. Sense renunciar a aquestes eines, cal oferir alternatives més assequibles. Suggestir setmanalment un recurs divulgatiu o amb un caràcter pedagògic, elaborar seleccions sobre temàtiques d'interès general i fer-ne difusió a través de les xarxes socials poden ajudar a fer més accessible el fons i facilitar el coneixement dels recursos disponibles d'una manera més assequible.

- Recursos adaptats al context sociocultural. Amb una proposta global en què les demandes poden arribar d'indrets molts diversos i amb contextos socials molt diferents, cal prestar atenció a la realitat de cada país. Sovint l'estètica o el tractament dels continguts poden no resultar adequats per a tots els contextos.
- Propostes complementàries. En un moment en què la sensació de dificultat d'accés a la informació ha perdut rellevància en vista de la quantitat de recursos a l'abast i la il·lusòria facilitat per trobar-los, la capacitat de proposar de manera proactiva alternatives permet respondre millor a les demandes que arriben i alhora mostrar les possibilitats que ofereix el centre. El caràcter virtual de l'atenció dificulta la interacció amb l'usuari en la mesura en què molt sovint aquest es limita a la sol·licitud d'un recurs concret a través de concises comunicacions que no entren en

el detall ni contextualitzen la demanda, un fet que permetria adequar millor la resposta i facilitaria el suggeriment d'altres recursos alternatius.

3.2. Els beneficiaris finals

Malgrat que els serveis no s'adrecen primordialment al públic finalista, la voluntat d'arribar-hi a través de la tasca dels professionals que hi intervenen comporta prestar atenció a les seves necessitats.

En l'àmbit sociosanitari, sempre han existit col·lectius que per la seva vulnerabilitat necessiten una atenció especial. Tant des del terreny del VIH/sida com de la salut sexual en general, s'ha demostrat com a mitjà més eficient el treball amb perfils poblacionals concrets per donar una resposta ajustada a les seves especificitats (adolescents i joves, població migrant, persones amb diversitat intel·lectual o funcional, dones, col·lectiu LGTBI, treballadors sexuals, usuaris de drogues, població reclusa...).

Molts d'aquests col·lectius representen una part substancial del públic final als quals s'adrecen la major part de les accions d'entitats i administracions. Des del centre de documentació aquest fet comporta que s'incideixi més en el desenvolupament de la col·lecció, la selecció de recursos relacionats amb la realització de productes documentals i de difusió, i l'organització dels continguts tenint en compte les particularitats de cada grup poblacional.

Igualment, amb la voluntat d'arribar a públics més amplis i esdevenir alhora una eina de sensibilització entre tota la població, puntualment es duen a terme propostes amb un caràcter més generalista: exposicions i distribució de material divulgatiu en espais públics de proximitat (centres d'informació juvenil, biblioteques públiques, centres cívics...) o seleccions virtuals sobre temàtiques d'interès més ampli (còmics, pel·lícules, contes infantils, imatges de campanyes ...).

4. La perspectiva associativa

La naturalesa del centre, com a part d'una entitat associativa, marca alguns aspectes del seu funcionament.

4.1. La utilitat pública

L'origen del finançament (provinent gairebé en exclusiva de les administracions públiques) comporta el compromís de demostrar els beneficis que el centre reporta a la societat. L'aspiració de la biblioteca és esdevenir un agent més que contribueixi, a través del suport als professionals, a millorar la qualitat de vida dels ciutadans. L'ús i aprofitament dels recursos esdevé una necessitat ineludible i en justifica la continuïtat. Per assolir aquest punt són aspectes importants garantir l'accés universal, obert i gratuït al fons i serveis, retre comptes anualment de cada projecte finançat, avaluar els resultats i que els usuaris hi participin.

4.2. La cura en l'ús del llenguatge

Les connotacions socials de les temàtiques abordades aconsellen tractar amb especial cura la terminologia usada. La precisió i l'adequació de les paraules per evitar connotacions que puguin comportar qualsevol mena d'estigma relacionat o de confusió és una preocupació habitual entre les entitats d'aquest àmbit.

El llenguatge acaba esdevenint en molts casos un element d'acció política i reivindicativa. Un exemple significatiu d'aquest mal ús del llenguatge i de les repercussions que se'n van derivar és que als inicis de la pandèmia de la sida s'encunyés l'expressió «grups de risc», una terminologia rebutjada anys després i que va marcar l'estigmatització tant dels col·lectius als quals es vinculava la malaltia com de totes les persones afectades en general. Per

evitar-ho sovint s'editen glossaris i recomanacions adreçats a comunicadors amb la terminologia que pot comportar connotacions negatives o resulten poc inclusives i que ofereixen alternatives més adequades.

En el nostre cas, aquest aspecte comporta la revisió del llenguatge controlat per actualitzar i adequar les denominacions que s'han gastat al llarg del temps (treballador sexual en lloc de prostitut; usuari de droga en lloc de drogadoicte; persones amb diversitat funcional en lloc de discapacitat; embaràs no planificat en lloc d'embaràs no desitjat...) o introduir nous conceptes i realitats (chemsex, sexting, LGTBfobia, profilaxi preexposició, home que té sexe amb homes...). A vegades, aquesta voluntat de precisió o correcció entra en conflicte amb les necessitats de comprensió d'un públic més ampli, no sempre acostumat a una terminologia encara no consolidada.

4.3. El vincle amb les entitats del sector

L'àmbit associatiu representa una part important dels agents que intervenen en el terreny del VIH/sida i de la salut sexual. No resulta inhabitual que a causa de la fragilitat financera i la precarietat del sector n'hi hagi moltes que deixin d'existir. La desaparició d'una entitat comporta en molts casos la pèrdua de la seva reduïda producció documental (majoritàriament limitada a material menor i publicacions d'escassa distribució que no acostumen a rebre l'atenció d'altres formats més convencionals) i del rastre de les seves activitats. Per garantir tant la difusió com la conservació de la memòria històrica de les seves trajectòries cal tenir cura del seguiment d'aquesta producció.

D'altra banda, l'evidència que, pel fet de compartir uns objectius similars, els membres d'aquestes entitats siguin usuaris naturals dels serveis del centre contribueix a enfortir-hi el lligam. Aquesta relació es concreta en la col·laboració puntual de professionals d'aquestes

entitats en l'organització dels continguts de determinades seccions de la pàgina web, en la tria de determinats recursos, la donació de la seva producció documental i en la cessió dels drets per facilitar la digitalització i difusió de la seva producció documental.

4.4. El compromís ideològic

Moltes entitats no només fan una funció social sinó que duen a terme una tasca d'acció política davant de les actuacions de les administracions públiques i altres agents socials. Igualment representen un paper important en la presa de consciència entre la població o en la imatge que transmeten els mitjans de comunicació.

Malgrat el caràcter més asèptic dels serveis d'un centre de documentació, cal no oblidar la pertinença a una entitat amb una missió concreta i, per extensió, a una xarxa associativa que fa activisme en aspectes com ara la defensa dels drets sexuals i reproductius, la lluita contra l'estigma i la discriminació, l'atenció a col·lectius vulnerables o la implementació de l'educació sexual a les escoles. En consonància amb aquest caràcter, dins de la neutralitat que caracteritza el deure d'atendre les necessitats i els interessos de perfils molt diferents d'usuaris, i més enllà de l'eventual incorporació al fons de documents que per un propòsit d'exhaustivitat i una voluntat de no censura escapin a la nostra ideologia, hi ha marge per fer arribar missatges d'acord amb el tarannà de l'entitat a través de propostes que donin visibilitat a aquells recursos més afins a la nostra missió.

5. El futur

Hi ha aspectes que afecten el desenvolupament del fons i la seva presentació o la relació amb els usuaris que cal tenir presents per afrontar les necessitats d'un futur pròxim.

5.1. Unificació

La separació actual dels continguts en dues pàgines web només respon a l'origen de les fonts de finançament i marca una divisió que no representa ni la naturalesa de l'entitat ni una diferenciació conceptual raonable, a més de provocar confusió a l'usuari a l'hora de cercar la informació. Integar els dos fons en una única interfície de consulta, amb un volum de registres molt diferent entre ells, és un repte tècnic que cal abordar.

5.2. Fidelització

Resulta complicat aconseguir el pas d'usuari puntual a usuari recurrent. La majoria d'usuaris es mostren volàtils i no tornen a usar els serveis. Calen fórmules que en propiciïn el retorn, i facilitin el coneixement de les possibilitats del fons d'una manera senzilla i que, més enllà de demandes sobre recursos concrets, posin en valor la utilitat del servei de referència en detriment de cerques disperses a internet.

5.3. Amèrica llatina

L'elevat volum de les visites i demandes que arriben d'aquesta àrea geogràfica representa un element que caldria tenir present a l'hora d'adaptar el centre a qui majoritàriament el fa servir. Des del nostre entorn no sempre resulta fàcil assolir un grau de coneixement de la realitat social similar a aquell que, per anys d'activitat i relacions amb associacions i administracions pròximes, es té de l'àmbit estatal.

5.4. Noves realitats

Hem vist com en els últims temps determinats temes (violències masclistes, LGTBfòbia, la diversitat sexual en edats primerenques, noves tecnologies de prevenció...) han despertat l'interès d'una majoria de la societat i són al nucli de molts debats. Preveure aquestes

noves inquietuds i donar-hi resposta, tal com en el seu moment va representar la crisi de la sida, és una necessitat que cal avançar per no perdre el vincle amb l'entorn i la capacitat de resposta. El fet de formar part d'una associació que a la vegada està integrada a una xarxa d'entitats on aquests temes són a l'agenda política permet tenir un coneixement de l'estat de la qüestió que d'una altra manera seria difícil d'assolir.

5.5. Finançament

L'actual dependència financera de l'administració pública és un perill potencial que caldria atenuar amb alternatives que diversifiquin riscos. Més enllà de debats ètics sobre la coherència o incomoditat de rebre ajuts d'empreses o entitats financeres, amb la filosofia de les quals l'entitat pot no compartir valors, el caràcter a priori poc atractiu per al sector privat d'un servei de documentació adreçat a un públic especialitzat és un obstacle difícil de superar i que només puntualment s'ha arribat a assolir.

Bibliografia

AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION. «Resolución sobre los peligros que afectan a los materiales bibliotecarios que tratan de sexo, identidad de género u orientación sexual» [en línia]. *Educación y biblioteca*, núm. 152 (2006), p. 60-61. <https://gredos.usal.es/jspui/bitstream/10366/119237/1/EB18_N152_P60-61.pdf> [Consulta: 30/11/2018].

ALONSO PUELLES, Andoni. «Qué aprendimos del sida y de la electro-sensibilidad: comunidades de personas vulnerables y su empoderamiento». *El Profesional de la información*, vol. 26, núm. 1 (gener-febrer 2017), p. 106-113.

GOUTTEFANGEAS, Raphaëlle. «Les mots du sida: néologie, obsolescence et fixation. Bilan terminologique de trois décennies d'épidémie et de recherche» [en línia]. *SHS Web of Conference*, vol. 8 (2014), p. 725-739. <<http://www.sidastudi.org/resources/inmagic-img/DD50126.pdf>> [Consulta: 30/11/2018].

FRIAS MONTOYA, José Antonio. «El sida y la responsabilidad social de las bibliotecas» [en línia]. *Educación y biblioteca*, núm. 38 (juny 1993), p. 47-54. <https://gredos.usal.es/jspui/bitstream/10366/111008/1/EB05_N038_P47-54.pdf> [Consulta: 30/11/2018].

HERNÁNDEZ OLIVERA, LUÍS; CASELLAS I SERRA, Lluís Esteve. «Archivos sexuados: la documentación de la sexualidad y el género». *Tabula: revista de archivos de Castilla y León*, núm. 20 (2017), p. 13-18.

HUBER, Jeffrey T.; GILLASPY, Mary L. «Social constructs and disease: implications for a controlled vocabulary for HIV/AIDS». *Library trends*, vol. 47, núm. 2 (Fall 1998), p. 190-208.

Recomanacions sobre el tractament de les persones lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals (LGBTI) als mitjans audiovisuals [en línia]. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Col·legi de Periodistes de Catalunya, 2017. <<http://salutsexual.sidastudi.org/resources/inmagic-img/DD43571.pdf>> [Consulta: 30/11/2018].

TRABAL, Mariona. «Parlem de sexe als infants» [en línia]. *Faristol*, núm. 86 (novembre 2017), p. 13-16. <www.clijcat.cat/faristol/descargas/86/3_86.pdf> [Consulta: 30/11/2018].

VILA I LANAÑO, Enric. «Dr. Antoni Mirabet (1929-2012): un capellà psicòleg per a la dignitat de les persones» [en línia]. *Lambda*, núm. 77 (2012), p. 45-47. <<http://www.sidastudi.org/resources/inmagic-img/DD46412.pdf>> [Consulta: 30/11/2018]. ■

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

Associació Lectura Fàcil: 15 anys teixint complicitats i fent nous lectors

Eugènia SALVADOR

Codirectora, Associació
Lectura Fàcil
lecturafacil@cobdc.org

Elisabet SERRA

Codirectora, Associació
Lectura Fàcil
lecturafacil@cobdc.org

Laia VIDAL

Responsable de comunicació,
Associació Lectura Fàcil
lecturafacil@cobdc.org

Article rebut el maig de 2019;
revisat el juny de 2019.

Associació Lectura Fàcil: 15 anys teixint complicitats i fent nous lectors

Resum: L'Associació Lectura Fàcil (ALF) es va crear el 2003 per donar resposta a una problemàtica social: més del 30 % de la població té dificultats lectores. Integren aquest grup un ampli ventall de realitats: persones nouvingudes, joves amb trastorns de l'aprenentatge, persones amb discapacitat intel·lectual i gent gran amb problemes cognitius. Els materials de lectura fàcil són llibres, documents, pàgines web, etc. que segueixen unes pautes internacionals sobre el contingut, el llenguatge i la forma, que els fan accessibles a tothom. Des de l'ALF n'impulsem l'adaptació, validació i difusió. En aquest article desgranem les principals fites assolides en les diverses àrees en les quals treballem: l'impuls de l'edició de llibres de lectura fàcil, el foment de la lectura com a eina d'inclusió social, l'accessibilitat cognitiva, la formació i la difusió. Complementem l'article amb una cronologia dels fets més destacats d'aquests 15 anys, a manera de recull històric.

Paraules clau: Associació Lectura Fàcil, documents de lectura fàcil, comprensió lectora

Asociación Lectura Fácil: 15 años tejiendo complicidades y forjando nuevos lectores

Resumen: La Asociación Lectura Fácil (ALF) se fundó en el 2003 para dar respuesta a una problemática social: más del 30 % de la población tiene dificultades lectoras. Integran este grupo un amplio abanico de realidades: personas inmigrantes, jóvenes con trastornos del aprendizaje, personas con discapacidad intelectual y personas mayores con problemas cognitivos.

Los materiales de Lectura Fácil son libros, documentos, páginas web, etc. que siguen unas pautas internacionales sobre el contenido, el lenguaje y la forma, para que sean accesibles a todas las personas. Desde la ALF impulsamos la adaptación, validación y difusión de estos materiales.

En este artículo desgranamos los principales hitos logrados en las distintas áreas en las que trabajamos: el impulso de la edición de libros de lectura fácil, el fomento de la lectura como herramienta de inclusión social, la accesibilidad cognitiva, la formación y la difusión. Complemen-

tamos el artículo con una cronología de los hechos más destacados de estos 15 años, a modo de recopilación histórica.

Palabras clave: Associació Lectura Fàcil, documentos de lectura fácil, comprensión lectora.

Associació Lectura Fàcil: 15 years building bonds and making new readers

Abstract: The Associació Lectura Fàcil (Easy-to-Read Association) was established in 2003 to address a social need: more than 30% of the population have reading difficulties. This group is comprised of newcomers to the country, students with learning disabilities, people with intellectual disability and elderly people with cognitive difficulties.

Easy-to-read (ETR) materials are books, documents, webpages, etc. that conform to international guidelines pertaining to language, content and layout to make them accessible to everybody. The ETR Association promotes the adaptation, validation and dissemination of these materials.

This article explains the most important landmarks accomplished in all our areas of activity: the publication of ETR materials, reading promotion as a tool for social inclusion, access to information, training and dissemination. The article also features the highlights of these 15 years by way of a historical summary.

Keywords: Associació Lectura Fàcil, easy-to-read (ETR) documents, reading comprehension.

Introducció: quan llegir no és a l'abast de tothom

L'accés a la cultura, la literatura i la informació és un dret i una necessitat social. Llegir ens permet créixer, compartir idees, pensaments i experiències. La lectura dona confiança i capacitat a les persones per ampliar la seva visió del món i prendre decisions sobre la seva vida.

I, tanmateix, existeixen segments de població que no poden utilitzar la lectura com a font de plaer, de formació o d'informació per diferents motius: discapacitats diverses, una escolarització deficient o un coneixement encara insuficient de l'idioma, per exemple, dificulten l'accés a la lectura.

Dades de l'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic) evidencien el baix nivell en comprensió lectora de la població adulta a Espanya. Estudis que avaluen diverses competències indiquen que un 30 % de les persones més grans de 16 anys tenen problemes per treure conclusions d'una lectura i que es perden en textos de certa profunditat.¹ També dins les aules s'observa que una de les causes més freqüents del baix rendiment i fracàs escolar són els trastorns d'aprenentatge (dislèxia, trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat o sense —TDAH—, etc.). Les dades indiquen que entre un 7 % i un 15 % dels alumnes presenten algun d'aquests trastorns, principalment de lectura.²

Lluny de reduir-se, les dificultats lectores augmenten: el nivell de comprensió lectora de joves i adults cada vegada és més baix, hi ha un elevat nombre de persones nouvingudes que aprenen l'idioma d'acollida i augmenta l'envel·liment de la població.

El concepte Lectura Fàcil (LF) és una resposta a aquestes necessitats. Fa referència a documents (llibres, pàgines web, publicacions periòdiques, documents administratius, etc.) que segueixen unes pautes internacionals sobre el contingut, el llenguatge i la forma perquè les persones amb dificultats lectores puguin llegir-los i comprendre'ls. Les dues institucions que avalen aquestes pautes són l'IFLA³ i Inclusion Europe.⁴

Les primeres activitats entorn de la Lectura Fàcil van començar a finals dels anys seixanta a Suècia, promogudes des del Consell Nacional d'Educació. Anys més tard, el 1987, el Parlament va crear el Centrum för Lättläst (Centre de Lectura Fàcil). Les seves funcions eren molt àmplies i diverses: publicava llibres i revistes, organitzava cursos i formava els que anomenava «representants de lectura», persones que en residències i centres de dia assumien la responsabilitat de lectura amb llibres de Lectura Fàcil.

A Catalunya, la Lectura Fàcil es va introduir els anys noranta gràcies a la iniciativa de la bibliotecària i professora de la Facultat de Biblioteconomia Carme Mayol, que, juntament amb Eugènia Salvador, bibliotecària professora de la UOC, van analitzar la realitat catalana i van cons-

1. Programa Internacional per a l'Avaluació de Competències de la Població Adulta (PIAAC, 2013): <<https://www.oecd.org/skills/evaluaciones-de-competencias/evaluaciondecompetenciasdeadultospiaac.htm>> [Consulta: 26/04/2019].
2. *L'aprenentatge en la infància i l'adolescència: claus per evitar el fracàs escolar* [en línia], Coord. Anna Sans Fitó, Esplugues de Llobregat: Hospital Sant Joan de Déu, 2010, (Quaderns Faros; 4), <https://faros.hsjdbcn.org/sites/default/files/1774.2-faros4_catala_1.pdf> [Consulta: 25/04/2019].
3. Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA), Section of Library Services to People with Special Needs, *Guidelines for easy-to-read materials* [en línia], Rev. by Misako Nomura, Gyda Skat Nielsen and Bror Tronbacke on behalf of the IFLA/Library Services to People with Special Needs Section, The Hague: IFLA Headquarters, cop. 2010, (IFLA professional reports ; 120), <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/120.pdf>> [Consulta: 20/04/2019]. Traducció al català: *Directrius per a materials de lectura fàcil* [en línia], Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2012, <http://www.cobdc.org/publica/directrius/directrius_if.pdf> [Consulta: 20/04/2019].
4. European Association of the International League of Societies for Persons with Mental Handicap (Inclusion Europe), *El camí més fàcil: directrius europees per generar informació de lectura fàcil* [en línia], [Cascais: CERCICA, 1998], <http://www.lecturafacil.net/media/resources/ILSMH_catala.pdf> [Consulta: 20/04/2019].

tatar la necessitat que es publicuessin llibres destinats a persones amb dificultats lectores, seguint les directrius de l'IFLA.⁵ Aquest informe va ser la llavor que va donar lloc a la creació de la Comissió LF del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC) i al posterior Grup de Treball. Va ser l'any 2003 quan es va constituir l'Associació Lectura Fàcil (ALF), que des d'un principi va quedar vinculada al COBDC, on va ubicar la seva seu.

L'ALF naixia amb els objectius d'impulsar l'edició i difusió de materials de Lectura Fàcil, fomentar la lectura i constituir-se en un centre de recursos i d'informació d'iniciatives i projectes relacionats amb la LF.

1. Un catàleg editorial únic

L'IFLA proposava la metodologia per elaborar llibres adaptats, però calia trobar col·laboracions i complicitats per editar-los, per donar-los a conèixer i per posar-los a l'abast de tots els col·lectius que els necessitaven.

La matèria primera del projecte Lectura Fàcil són els llibres publicats en aquest format. Per tant, des d'un bon començament, es va veure la necessitat de crear un catàleg únic amb el segell LF. Enteníem que beneficiaria les editorials, ja que d'aquesta manera no es duplicarien títols, i també beneficiaria el públic, que podria identificar amb facilitat aquells llibres adreçats a lectors amb necessitats lectores específiques. També facilitaria la seva ubicació en un mateix espai en llibreries i biblioteques.

A dia d'avui, 21 editorials publiquen regularment llibres de Lectura Fàcil i el catàleg té més de 300 títols. Som, després de Suècia, el país d'Europa amb més llibres editats amb les pautes de Lectura Fàcil. Tot i l'èxit d'aquest

Lluny de reduir-se, les dificultats lectores augmenten: el nivell de comprensió lectora de joves i adults cada vegada és més baix, hi ha un elevat nombre de persones nouvingudes que aprenen l'idioma d'acollida i augmenta l'envelliment de la població.

catàleg, i llevat d'un parell d'excepcions, no han estat les grans editorials les que l'han alimentat, sinó que han estat iniciatives de petites editorials les que han contribuït a l'edició de materials, preocupades per arribar a sectors de públic desatesos pels grans circuits de distribució.

Tenint en compte la invisibilitat d'aquests llibres en el mercat, l'ALF du a terme una tasca de difusió i d'informació per assegurar que cada publicació trobi els seus lectors. També es promou una xarxa de llibreries de referència, on els lectors poden trobar els llibres LF en espais diferenciats i senyalitzats clarament. Actualment hi ha 117 llibreries que actuen de prescriptores dels materials LF arreu del territori.

Les editorials que s'han arriscat a publicar llibres en aquest format, d'una banda, i la col·laboració des de l'àmbit bibliotecari, de l'altra, han estat, i continuen sent, determinants per consolidar aquest projecte. En el cas de les biblioteques, ens referim no solament als acords institucionals amb Biblioteques de Barcelona, la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona i el Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, sinó també a la professionalitat i la conscienciació del personal de biblioteques del paper de la LF com a element integrador a favor d'una biblioteca inclusiva i social.

5. Carme Mayol, Eugènia Salvador, *Materials de lectura-fàcil: anàlisi, directrius internacionals i proposta per a elaborar aquests materials a Catalunya* [en línia], Barcelona: FUS, Grup de Fundacions, 1999, (Finestra oberta (Fundació Jaume Bofill); 8), <<https://www.fbofill.cat/sites/default/files/171.pdf>> [Consulta: 20/04/2019].

2. Foment lector

Els clubs de Lectura Fàcil han demostrat ser una eina eficaç per al foment de la lectura. Des dels primers clubs, creats l'any 2005 a les biblioteques de Rubí, Badalona, Viladecans i Manlleu, fins a l'actualitat aquestes iniciatives han anat en augment fins a comptabilitzar més de 500 clubs de Lectura Fàcil a l'Estat espanyol (300 dels quals a Catalunya), promoguts per biblioteques, entitats d'atenció a persones amb discapacitat, centres de dia, escoles, centres de normalització lingüística, etc. Tots ells cerquen, mitjançant la lectura acompanyada i compartida, despertar, recuperar o mantenir el gust per la lectura en persones amb dificultats lectores i/o de comprensió.

Fruit dels acords institucionals esmentats amb les tres institucions bibliotecàries catalanes, es va crear la figura de la biblioteca dipositària, que disposava d'exemplars múltiples de llibres LF i que va permetre agilitzar el préstec interbibliotecari per atendre les necessitats dels clubs de lectura. Des de 2008, la CePSE (Central de Préstec i Serveis Especials) també ha assumit la funció de centre dipositari de lots LF i se'n constata la demanda creixent: el març de 2018 disposava de 162 lots de llibres LF que proporcionaven servei a més de 200 clubs de lectura permanents o ocasionals, organitzats en biblioteques, escoles i centres penitenciaris.

3. L'expansió del projecte

La sensibilitat creixent de les entitats per incloure la lectura com una activitat d'oci entre els usuaris també ha anat acompanyada d'una demanda creixent per formar els seus equips en l'elaboració de continguts adaptats. D'aquesta manera, les entitats també s'han convertit en generadores de documents informatius, divulgatius o administratius adaptats, sota la supervisió de l'ALF.

A partir de les formacions (més de 150 en 15 anys), han sorgit persones i entitats que comparteixen els mateixos objectius i s'han constituït com a associacions de Lectura Fàcil a diferents territoris, com ara Madrid, Euskadi, Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Balears, Aragó, Argentina i Colòmbia. L'any 2016 es van unir a la Xarxa de Lectura Fàcil per donar visibilitat a l'expansió del projecte.

El Mapa LF (www.lecturafacil.net/mapalf) és un bon indicador que demostra l'amplitud que ha assolit el projecte. A partir d'aquest aplicatiu es poden conèixer tots els recursos relacionats amb la Lectura Fàcil (clubs de lectura classificats per tipologies i ubicació, llibreries de referència, entitats col·laboradores, etc.) arreu d'Espanya.

Al llarg dels anys, l'ALF ha anat ampliant els serveis, sempre en la línia d'apropar la lectura, la informació i la cultura a tota la ciutadania. Un nou camp d'actuació han estat les adaptacions a Llenguatge Planer per a entitats, empreses i administracions públiques. La finalitat democratitzadora del projecte, amb l'objectiu de fer accessible la informació a tots els ciutadans, avala aquesta activitat.

4. Un recurs per a les aules

La competència lectora és un element clau per assolir l'èxit escolar i, en aquest sentit, els llibres de Lectura Fàcil ajuden els alumnes amb dificultats a adquirir un bon domini lector i velocitat lectora, elements que els faciliten la comprensió del que llegeixen. Alhora, la millora de la comprensió anima a llegir alumnat sense hàbit lector, desmotivats o amb problemes de concentració perquè comproven que els llibres LF responen a les seves capacitats lectores.

A més d'un recurs per a l'aula ordinària, la Lectura Fàcil afavoreix l'educació inclusiva perquè permet treballar en una mateixa aula alumnat

amb necessitats educatives especials i sense. Poder tenir accés a obres de la literatura i temes de coneixements i compartir-ho amb la resta dels companys esdevé una eina d'inclusió social.

El Decret d'escola inclusiva⁶ obre un nou camí per assegurar que els materials LF tinguin un lloc a l'aula. Aquest decret té per objecte garantir que tots els centres educatius públics siguin inclusius, és a dir, que els alumnes amb necessitats educatives especials que així ho sol·licitin, es puguin escolaritzar en centres ordinaris. Segons aquest decret, les administracions públiques han de: «garantir que els centres educatius disposin dels recursos necessaris, personals, metodològics i tecnològics, per assegurar l'accessibilitat al currículum i promoure una millor adequació entre les capacitats dels alumnes i el context educatiu». La Lectura Fàcil es converteix així en una eina per apropar la lectura als alumnes amb necessitats educatives especials.

5. Un estudi que avala el valor social dels clubs LF

L'extensa xarxa de clubs LF que s'han creat en tots aquests anys els avala com un espai de socialització i cohesió social. I així ho corrobora l'estudi⁷ encarregat pel Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona durant el 2017, que va avaluar clubs LF de diverses tipologies d'usuaris per conèixer l'impacte social en els seus participants.

Els resultats demostren que participar en un club LF té un impacte positiu tant en la dimensió cognitiva com en la social. Per una banda, incrementa l'hàbit lector dels participants en un 54 % i, per l'altra, augmenta la seva participació en activitats col·lectives i en entitats en un 30 %. L'estudi també demostra que els usuaris dels clubs LF augmenten la freqüència de visites a la biblioteca i l'ús dels seus serveis en un 8,5 % per sobre de la mitjana. Una altra dada destacada de l'estudi és la bona valoració que els mateixos participants tenen dels clubs LF: un 95 % recomana l'experiència i gairebé tots es mostren contents de participar-hi, tant per l'oportunitat d'aprenentatge com per l'ambient que s'hi respira.

L'estudi confirma, amb dades objectives, les percepcions i opinions que ens arriben de les persones que participen en els clubs LF. Aquests resultats encoratjadors posen en valor la feina feta durant aquests anys, i ens animen a continuar treballant.

6. La Llei d'accessibilitat, un punt d'inflexió per apropar la informació i la cultura a tota la ciutadania

A Catalunya, la Llei d'accessibilitat⁸ aprovada pel Parlament el 2014 ha estat un punt d'inflexió a l'hora de reclamar una informació clara i entenedora per a tota la ciutadania. La Llei defineix un nou paradigma d'accessibilitat uni-

6. Catalunya, *Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu [en línia]*, *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 7477 (19/10/2017), <<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7477/1639866.pdf>> [Consulta: 20/04/2019].
7. «Avaluació de l'impacte dels clubs de lectura fàcil de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona» [en línia], [Barcelona: Diputació de Barcelona, 2018], <https://www.diba.cat/documents/16060163/183803300/Presentacio_GSB_impacte_CLF_2018+04+03.pdf/c035e6e3-8c81-4f76-ae54-da289b98195a> [Consulta: 20/04/2019]. Estudi complet disponible a: <https://www.diba.cat/documents/16060163/23868316/2017_avaluacio_impacte_CLF_informe.pdf/965b7118-59f6-430a-96c3-6f9359df2bf2> [Consulta: 20/04/2019].
8. Catalunya, *Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat* [en línia], *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 6742 (04/11/2014), <<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6742/1379017.pdf>> [Consulta: 20/04/2019].

versal, del qual la LF és una de les claus, ja que treballa per a la inclusió social entesa en sentit ampli, incorporant-hi tota la ciutadania. En aquest sentit, la Llei reconeix l'obligació dels organismes públics d'oferir els seus documents en Lectura Fàcil, i dels centres educatius d'oferir materials en Lectura Fàcil per als alumnes que tenen dificultats lectores. També reconeix l'obligació de garantir l'accessibilitat informativa en les activitats culturals, esportives, en productes de consum i serveis financers, entre d'altres.

L'accessibilitat és una condició clau per garantir l'autonomia, la no-discriminació i la igualtat d'oportunitats per a totes les persones. El futur passa per l'accessibilitat cognitiva, és a dir, per l'eliminació de les barreres en la comunicació per facilitar l'accés a la informació, la lectura i la cultura de totes les persones i, especialment, de les que tenen necessitats especials, permanents o temporals. Confiem que el reglament de la Llei inclogui una generosa partida pressupostària per garantir-ne el desplegament.

Des d'aquesta mirada de futur, es plantegen els reptes següents per als propers anys:

- L'accessibilitat es presenta com una oportunitat per oferir un millor servei a tota la ciutadania. Des de cadascun dels àmbits de l'administració, s'hauria de tenir en compte l'accessibilitat cognitiva com un element clau de l'accessibilitat universal.
- Una política d'accessibilitat passa també per una política de publicacions que promogui noves línies editorials amb autors contemporanis. Creiem que les reticències dels grans grups editorials a publicar amb el segell LF són derivades de no saber interpretar el paper social i d'intermediari que fa l'ALF, tant per a la difusió com per a la venda de llibres.
- Una oferta editorial en LF més àmplia també requeriria més implicació institucional en la compra del fons.
- Amb motiu dels beneficis cognitius i socials dels clubs LF, caldria que des de les diferents administracions s'apostés per la Lectura Fàcil com un element de millora del benestar

personal en l'àmbit de la salut, de la participació ciutadana en l'àmbit de la política, de la cultura i de l'educació, entre d'altres.

- En la planificació de les biblioteques com a espais inclusius, la Lectura Fàcil té un paper destacat a desenvolupar: des de l'adquisició de fons documentals adaptats, passant per la formació del personal, fins a l'aplicació de criteris d'accessibilitat cognitiva en la comunicació i difusió dels serveis i les activitats.
- Dins l'àmbit escolar, creiem que el Decret d'escola inclusiva és un pas més per aconseguir una escola oberta a tothom, que doni cabuda als alumnes amb necessitats específiques. I en aquest sentit, els materials i les experiències de Lectura Fàcil haurien de tenir-hi una presència destacada.

Cal valorar la jornada «La Lectura Fàcil, un recurs per a l'escola inclusiva»,⁹ que ha acollit el Departament d'Educació per donar a conèixer experiències d'èxit en l'ús de materials adaptats a l'aula.

Les properes jornades previstes per a finals d'any (25 de novembre) seran una oportunitat per debatre, reflexionar i intercanviar coneixements i experiències sobre la Lectura Fàcil, l'accessibilitat i la inclusió social, en diversos àmbits de la societat.

El camí que vam emprendre fa 15 anys continua ben obert.

Cronologia de la Lectura Fàcil

- 1987** L'IFLA crea el grup de treball Easy to Read.
- 1997** L'IFLA publica les *Guidelines for easy-to-read materials*.
- 1998** Les Directrius de Lectura Fàcil es tradueixen al català.
Inclusion Europe (ILSMH) publica *Make it simple*.

- 1999** Es publica l'estudi sobre la necessitat de llibres LF a Catalunya.
- 2001** Es crea la Comissió LF al COBDC.
- 2002** Es crea el Grup de Treball LF al COBDC. Es publiquen els primers llibres de Lectura Fàcil.
- 2003** Es crea l'Associació Lectura Fàcil (ALF). L'ALF imparteix els primers cursos sobre LF.
- 2005** Es designen biblioteques dipositàries de lots LF.
Se celebren les Jornades Internacionals LF a Barcelona i es crea l'Easy to Read Network.
S'organitzen els primers clubs LF.
- 2006** Es crea la Xarxa de Llibreries LF, L'ALF adapta els primers documents a Llenguatge Planer.
- 2007** Es crea el web www.lecturafacil.net
S'organitza la 1a Trobada de Clubs LF.
- 2008** Es convoca el 1r Premi de novel·la curta LF.
- 2009** Trobada de l'Easy to Read Network a Oslo (Noruega).
- 2010** L'IFLA actualitza les directrius LF i reconeix l'ALF com a entitat de referència.
- 2011** Es convoca el 1r Premi de bones pràctiques LF.
- 2012** Trobada de l'Easy to Read Network a Linz (Àustria).
Neix Lectura Fàcil Euskadi.
Biblioteca Solidaria (Cuenca) és biblioteca dipositària LF.
Es crea el Mapa LF.
- 2013** Neix l'Associació Lectura Fàcil Castella i Lleó.
Neix l'Associació Lectura Fàcil Madrid.
- 2014** Neix l'Associació Lectura Fàcil Aragó.
Primers llibres LF en èuscar.
La Llei d'accessibilitat reconeix el dret d'accedir a materials en Lectura Fàcil.
- 2016** Es crea la Xarxa de Lectura Fàcil.
Neix l'Associació Lectura Fàcil Illes Balears.
- 2017** Neix l'Associació Lectura Fàcil Extremadura.
- 2018** Es presenta l'estudi sobre el valor social dels clubs LF.
L'ALF celebra 15 anys.

9. <<http://www.lecturafacil.net/news/jornada-la-lectura-facil-un-recurs-per-a-lescola-i/>>.

Bibliografia

L'Aprenentatge en la infància i l'adolescència: claus per evitar el fracàs escolar [en línia]. Coord. Anna Sans Fitó. Esplugues de Llobregat: Hospital Sant Joan de Déu, 2010. (Quaderns Faros; 4). <https://faros.hsjdbcn.org/sites/default/files/1774.2-faros4_catala_1.pdf> [Consulta: 25/04/2019].

«Avaluació de l'impacte dels clubs de lectura fàcil de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona» [en línia]. [Barcelona: Diputació de Barcelona, 2018]. <https://www.diba.cat/documents/16060163/183803300/Presentacio_GSB_impacte_CLF_2018+04+03.pdf/c035e6e3-8c81-4f76-ae54-da289b98195a> [Consulta: 20/04/2019]. Estudi complet disponible a: <https://www.diba.cat/documents/16060163/23868316/2017_avaluacio_impacte_CLF_informe.pdf/965b7f18-59f6-430a-96c3-6f9359df2bf2> [Consulta: 20/04/2019].

CATALUNYA. *Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu* [en línia]. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 7477 (19/10/2017). <<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7477/1639866.pdf>> [Consulta: 20/04/2019].

— *Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat* [en línia]. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 6742 (04/11/2014). <<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6742/1379017.pdf>> [Consulta: 20/04/2019].

EUROPEAN ASSOCIATION OF THE INTERNATIONAL LEAGUE OF SOCIETIES FOR PERSONS WITH MENTAL HANDICAP (Inclusion Europe). *El camí més fàcil: directrius europees per generar informació de lectura fàcil* [en línia]. [Cascais: CERCICA, 1998]. <http://www.lecturafacil.net/media/resources/LSMH_catala.pdf> [Consulta: 20/04/2019].

FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS BIBLIOTECÀRIES (IFLA). Section of Library Services to People with Special Needs. *Guidelines for easy-to-read materials* [en línia]. Rev. by Misako Nomura, Gyda Skat Nielsen and Bror Tronbacke on behalf of the IFLA/Library Services to People with Special Needs Section. The Hague: IFLA Headquarters, cop. 2010. (IFLA professional reports; 120). <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/120.pdf>> [Consulta: 20/04/2019]. Traducció al català: *Directrius per a materials de lectura fàcil* [en línia]. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2012. <http://www.cobdc.org/publica/directrius/directrius_if.pdf> [Consulta: 20/04/2019].

MAYOL, Carme; SALVADOR, Eugènia. *Materials de lectura-fàcil: anàlisi, directrius internacionals i proposta per a elaborar aquests materials a Catalunya* [en línia]. Barcelona: FJUS, Grup de Fundacions, 1999. (Finestra oberta (Fundació Jaume Bofill); 8). <<https://www.fbofill.cat/sites/default/files/171.pdf>> [Consulta: 20/04/2019]. ■

Telescopi

Innovació i discapacitat a la biblioteca:
entrevista a Renee Grassi

Renee GRASSI

Cap del Servei per a Joves, Sistema de Biblioteques Públiques, Dakota County, Minnesota, EUA
<<https://www.reneegrassi.com/>>

Entrevista de novembre de 2018.

Innovació i discapacitat a la biblioteca: entrevista a Renee Grassi¹

Renee Grassi és la cap del Servei per a Joves del Sistema de Biblioteques Públiques del Dakota County a l'Estat de Minnesota, als EUA. És especialista en biblioteques inclusives i serveis bibliotecaris adreçats a persones amb discapacitat. L'any 2012 la revista *Library Journal* la va designar impulsora i promotora. Ha estat membre del Comitè de Serveis Bibliotecaris per a infants amb discapacitat i els seus cuidadors de l'American Library Association (ALA) i és consellera fundadora del Targeting Autism Forum de l'Estat d'Illinois. També va ser una de les fundadores del grup Special Needs and Inclusive Library Services (SNAILS), una xarxa dedicada a promoure que les biblioteques siguin més accessibles als infants i adolescents amb discapacitat.

Es defineix com a persona defensora de la justícia social i es dedica a promoure que les biblioteques siguin accessibles a tothom.

Un dels grups que possiblement estan més amagats en la nostra societat és el de les persones amb discapacitat intel·lectual o amb trastorn mental i amb les quals sovint no se sap com treballar-hi, especialment des de l'àmbit de les biblioteques. Hi ha desconeixement en la societat en general i també entre els i les professionals bibliotecaris (vostè indica que segons estadístiques dels Estats Units quasi un 20 % de la població pot patir algun tipus d'afecció psíquica). Quin plantejament se segueix a les biblioteques dels EUA? Es duen a terme sessions i projectes especials per a petits grups o les persones s'integren en les activitats generals de les biblioteques?

No crec que Espanya sigui gaire diferent dels Estats Units en aquest sentit. L'estigma de la malaltia mental encara existeix aquí. Molta gent al nostre país no està informada o no ha estat educada sobre les malalties mentals, per tant, encara estem desenvolupant la nostra capacitat d'ajudar les persones que pateixen una malaltia mental. Una tendència important que estem veient a les biblioteques públiques dels Estats Units és l'establiment de col·laboracions

1. Entrevista duta a terme en el marc del taller «Opening access to libraries for people with disabilities» (novembre 2018) organitzat pel Consolat General dels Estats Units a Barcelona a l'American Space de la Biblioteca Ignasi Iglésias-Can Fabra (Consorti de Biblioteques de Barcelona). Traducció de l'anglès a càrrec d'Eva Ollé.

entre les biblioteques i els serveis socials que treballen conjuntament per servir a la comunitat de manera més extensa. Per exemple, algunes biblioteques ja donen feina a treballadors i educadors socials a temps complet per oferir serveis i assistència *in situ* a les persones que ho necessiten. Crec que això està passant, en part, perquè als bibliotecaris els manca la formació adequada per abordar les situacions de comportament més difícils que es poden donar a les biblioteques amb les persones que pateixen malalties mentals. Però el que demostra aquest exemple també és la importància de la inclusió i la integració en les nostres comunitats. L'Estat de Minnesota ha adoptat una legislació específica anomenada Pla Olmstead. Es tracta d'una sèrie d'accions que garanteixen que les persones amb afeccions de salut mental o amb discapacitat visquin, aprenguin, treballin i gaudeixin de la vida en un entorn el més integrat possible. Les persones que pateixen malalties mentals i discapacitats poden requerir diferents tipus de suports. Com a resultat, les biblioteques poden necessitar un enfocament diferent en el servei que ofereixen. En la mesura del possible, crec que les biblioteques han d'esforçar-se per la inclusió, on tothom sigui benvingut, valorat i on pugui participar.

Vostè parla sobretot de persones amb problemes d'autisme i també dels que pateixen síndrome d'alcoholisme fetal (a Catalunya hi ha un grup important d'infants amb aquesta patologia, que van ser adoptats fa uns anys a Rússia). Per treballar a les biblioteques amb aquests infants i joves, formen algú del personal o contracten especialistes externs?

Els estudiants del grau en informació i documentació als Estats Units no reben formació especialitzada sobre la prestació de serveis a persones amb autisme i altres afeccions mentals mentre estudien la carrera. De fet, ni tan sols no existeix, hores d'ara, una guia o recomanacions de l'American Library Association (ALA) en relació amb la incorporació de cursos sobre accessibilitat a les biblioteques. Com a conseqüència, gairebé tota la formació i l'apre-

ntatge en aquesta àrea estan relacionats amb la feina. Si les biblioteques estan buscant oportunitats de formació especialitzada, suggereixo que contactin amb organitzacions locals de persones amb discapacitat o amb els departaments d'educació especial dels districtes escolars. Aquests són experts que poden compartir experiències rellevants, així com les millors pràctiques per treballar amb persones amb discapacitat a les biblioteques. També recomano que les biblioteques contractin personal amb alguna discapacitat o afecció i els preguntin com es pot millorar la biblioteca. Hem de fer sentir les veus de grups diversos, en comptes d'assumir que sabem el que necessiten aquests grups.

Les persones amb algun tipus de malaltia mental, en general, són poc visibles o s'amaguen de la vida social. Des de les biblioteques, com identifiquen aquestes persones o grups amb necessitats especials? A través dels serveis socials del municipi? Les escoles? Les associacions que treballen amb ells?

Les persones amb malalties mentals o amb discapacitat poden no ser sempre visibles, però això no vol dir que hagin de ser excloses de la vida social o de la comunitat. És per això que les biblioteques són importants. Les biblioteques són llocs on tothom és benvingut i on la gent pot unir-se, connectar, aprendre i crear. Als Estats Units hi ha diferents tipus d'instal·lacions que ofereixen grups de suport segurs per a adults amb discapacitat que volen viure de manera independent. Les biblioteques poden associar-se amb aquestes instal·lacions i portar programes i serveis directament a aquestes persones. Pot ser difícil per a les biblioteques identificar persones amb malalties mentals i discapacitat. Tanmateix, no crec que sigui el nostre rol com a bibliotecaris diagnosticar problemes de salut mental o identificar la discapacitat d'una persona. En canvi, els bibliotecaris haurien de centrar la seva tasca a servir les pròpies necessitats. Així que sí, treballar amb les agències de serveis socials a les vostres comunitats, associar-se amb les escoles de

Un dels primers passos potencialment més difícils en la millora de l'accessibilitat és fomentar la confiança entre els usuaris, especialment quan es tracta de servir poblacions diverses que potser no han tingut experiències positives a la biblioteca o en altres espais públics.

primària i secundària, així com contactar amb les associacions de persones amb discapacitat són excel·lents recomanacions per promoure els serveis de la biblioteca. Recomano a les biblioteques assistir a les reunions de veïns i de la comunitat, i participar en grups en xarxa o fires d'informació sobre temes relacionats amb la malaltia mental i la discapacitat. Això ajuda els bibliotecaris a conèixer les preocupacions de la comunitat. Per exemple, jo soc membre del Consell Consultiu Local de Salut Mental del comtat de Dakota. Assisteixo a reunions mensuals amb altres persones del comtat de Dakota que donen suport a nens amb el diagnòstic d'una malaltia de salut mental. Gràcies a la participació en aquest grup he tingut l'oportunitat de treballar amb el Departament de Salut Pública del nostre comtat en un projecte que reconeix el mes de maig com el Mes de la Salut Mental. L'Àrea de Salut Pública, juntament amb la biblioteca, va llançar una campanya de sensibilització mitjançant la qual van ubicar taulells d'informació arreu del comtat, incloent-hi diverses biblioteques i centres governamentals. La biblioteca va crear un kit informatiu que va posar en relleu els llibres de ficció i no-ficció sobre el tema de la salut mental dirigit a un públic jove. És important explorar col·laboracions com aquestes, de manera que la biblioteca pugui fer arribar el seu missatge adreçat a la comunitat de manera més extensa.

El treball en col·laboració amb els especialistes (metges, psicòlegs, etc.), així com

amb les associacions que agrupen familiars de les persones amb discapacitat és molt important per enfocar millor les activitats de les biblioteques. Com s'articulen aquestes col·laboracions?

Les biblioteques no poden funcionar soles si volen servir a persones amb discapacitat. De fet, he descobert que els programes que he desenvolupat per a persones amb discapacitat que han tingut més èxit eren programes cocreats juntament amb aquestes persones o amb les organitzacions de les que en formen part. Aquestes col·laboracions requereixen una comprensió mútua, de les capacitats i limitacions que té cada organització. Tant les biblioteques com els *partners* locals han d'entendre els rols de l'altre i acordar de manera anticipada els resultats previstos d'aquella col·laboració. Les biblioteques poden beneficiar-se dels coneixements tècnics dels *partners* locals relacionats amb la discapacitat, idees innovadores, eines de màrqueting i la relació de confiança que el *partner* local té amb les persones amb discapacitat. Les associacions poden beneficiar-se d'aprendre sobre els recursos que la biblioteca pot oferir per donar suport als usuaris amb discapacitat, concretament en la recerca de competències per a la vida, oportunitats laborals o activitats de formació contínua. A més, les biblioteques i les associacions han de comunicar-se obertament si experimenten limitacions, com ara les relacionades amb el personal, el finançament, l'espai o el transport, fets que poden afectar la seva col·laboració. Tanmateix, aquesta col·laboració serà un èxit sempre que les biblioteques i les associacions comparteixin l'objectiu comú de servir a les persones amb discapacitat de la manera més inclusiva possible dins la comunitat.

Quan es parla d'accessibilitat de les biblioteques es pensa en rampes i ascensors per a persones que van amb cadires de rodes, però sovint no es tenen en compte altres dificultats, com poden ser de comprensió del funcionament de les biblioteques o la mateixa tecnologia que s'utilitza, que pot suposar una barrera per

a persones no habituades a utilitzar les biblioteques o que tenen algun problema de comprensió (per exemple gent molt gran o d'altres procedències). Com ho enfoquen a les biblioteques on vostè treballa?

L'accessibilitat és molt més que complir amb una normativa en un edifici o fer accessible els espais del pàrquing. L'accessibilitat consisteix a trencar barreres i assegurar-se que tothom pugui accedir a tots els serveis que ofereixen les biblioteques. Un dels primers passos potencialment més difícils en la millora de l'accessibilitat és fomentar la confiança entre els usuaris, especialment quan es tracta de servir poblacions diverses que potser no han tingut experiències positives a la biblioteca o en altres espais públics. A més, les biblioteques no han de tenir por de l'autopromoció. Les persones amb discapacitat poden no saber sempre quins recursos ofereix la biblioteca i com aquests recursos poden beneficiar-los. Les biblioteques poden desenvolupar material promocional i centrar els seus esforços de màrqueting en espais fora de la biblioteca per arribar als que encara no són usuaris. Un altre suggeriment és aprofitar la perspectiva externa d'un usuari potencial i demanar-li que proporcioni comentaris, no només sobre l'espai i el disseny de la vostra biblioteca, sinó del vostre lloc web, la informació que hi teniu disponible i el format en què es presenta. Les biblioteques tenen moltes maneres d'abordar els obstacles a l'accessibilitat, però la clau és treballar amb la població que vol servir i implicar-los en el procés.

Hem vist en algun dels seus articles que parla també de tenir present els infants que tenen dificultats per escriure, els que tenen progenitors a la presó, o del problema d'alfabetització digital per a infants provenint d'altres cultures (com poden ser els de comunitats de parla espanyola als Estats Units o els provinents del nord d'Àfrica o d'altres països, en el cas d'Europa). Com es planteja des de les biblioteques donar suport a aquestes comunitats?

Tinc la sort de treballar a la Biblioteca del Comtat de Dakota, una organització que reconeix

la importància de centrar els esforços a servir grups diversos de la nostra comunitat per fer que la nostra biblioteca sigui més equitativa per a tothom. Per exemple, disposem d'una sèrie de programes anomenats Summer Meals, que ofereixen menjars gratuïts en una capsula per a joves fins a 18 anys durant els mesos d'estiu. Aquest programa beneficia els que participen en programes de menús escolars gratuïts i reduïts durant el curs. Tenim un grup de bibliotecaris que també proporcionen programes educatius d'alfabetització bimensuals per a reclusos a la presó del comtat de Dakota. Proporcionen estratègies de suport per als nens petits en aspectes com ara la lectura, l'expressió oral, l'escriptura, el cant i el joc. La nostra biblioteca ha desenvolupat aliances sòlides amb grups de suport a minories culturals del nostre districte escolar, la tasca dels quals és treballar amb famílies multiculturals que no parlen l'anglès. Treballem de manera conjunta per oferir una programació que ajudi a trencar les barreres culturals i donar la benvinguda a aquestes famílies a la biblioteca i als seus serveis. Els nostres bibliotecaris han rebut assessorament de destacats líders de la comunitat somali i s'han associat amb ells per organitzar Converses Comunitàries amb famílies d'immigrants somalis i aprendre de quina manera podem ser més acollidors culturalment. Fins i tot, hem començat a traduir més el nostre material promocional a l'espanyol i al somali, les dues llengües més freqüents al comtat, a part de l'anglès. Així ens assurem que arribem a un públic més ampli amb el nostre màrqueting. El millor consell que puc donar a les biblioteques que esperen donar suport a les poblacions diverses de les seves comunitats és alinear-se amb associacions locals que formen part d'aquella comunitat i treballar amb ells per cocrear un nou programa o servei. Les biblioteques de vegades assumeixen que saben el que una comunitat vol o necessita, però fins que no desenvolupem relacions autèntiques amb elles i formulem preguntes, no disposem de tota la informació. Treballar de prop amb els grups que esperem servir ajudarà els bibliotecaris a transformar les nostres comunitats de manera poderosa.

Pel que fa a l'intercanvi d'experiències, recursos tècnics, etc., treballen en xarxa les diverses biblioteques d'un mateix territori o cada ciutat té la seva pròpia política i recursos?

Els diversos comtats, regions i estats tenen diferents models de serveis bibliotecaris. Moltes biblioteques al nord d'Illinois, on he treballat durant deu anys, són biblioteques de ciutats o pobles amb el seu propi òrgan de govern. Hi ha un ampli finançament per a les biblioteques del nord d'Illinois, per la qual cosa és bastant habitual que cada ciutat tingui la seva pròpia biblioteca. I si bé aquestes biblioteques poden compartir materials a través del préstec interbibliotecari, funcionen de manera completament independent entre elles i desenvolupen polítiques diferents. D'altra banda, la majoria de les biblioteques de l'Estat de Minnesota estan connectades al seu comtat. Aquestes biblioteques són un departament dins el govern del comtat i no tenen el seu propi òrgan de govern. Per tant, disposen de diferents branques en una regió geogràfica extensa i estan connectades. Comparteixen materials i sistemes informàtics. A més a més, tant a Minnesota com a Illinois hi ha grups de professionals bibliotecaris que comparteixen en xarxa les seves millors pràctiques. Durant aquestes reunions, els bibliotecaris poden aprendre dels èxits i fracassos dels altres bibliotecaris i aplicar aquest coneixement en el servei que ofereixen a les seves pròpies comunitats. Tot i que les nostres biblioteques poden ser diferents, encara tenim molt en comú. El treball que fem està relacionat amb les persones.

Existeixen ajudes econòmiques per a programes innovadors a les biblioteques, com per exemple el que expliquen de treballar la lectura amb gossos ensinistrats, com a teràpia per ajudar alguns infants a superar la por de llegir en veu alta? D'on surten els recursos?

Sí que n'hi ha! Una col·lega meva nord-americana que es diu Barbara Klipper, bibliotecària jubilada i mare de dos nens amb autisme, va crear i finançar la beca Autism Welcome Here: Library Programs, Services and More. La po-

El millor consell que puc donar a les biblioteques que esperen donar suport a les poblacions diverses de les seves comunitats és alinear-se amb associacions locals que formen part d'aquella comunitat i treballar amb ells per cocrear un nou programa o servei.

den demanar tot tipus de biblioteques dels Estats Units i del Canadà. Per aquesta subvenció, els sol·licitants poden proposar l'inici d'un nou programa o servei creatiu, oferir un programa d'èxit o servei establert a la seva biblioteca per primera vegada, o millorar un programa o servei que ja ofereixen. L'objectiu d'aquesta beca és beneficiar les persones amb autisme i les seves famílies. A més, la divisió de l'ALA anomenada Association for Library Service to Children (ALSC), cosubvenciona, juntament amb l'editorial Candlewick Press, una ajuda anomenada Light the Way. Aquesta subvenció està oberta a qualsevol projecte que busqui atraure les poblacions de nens desfavorits des del seu naixement fins als 14 anys. Poden accedir-hi nens que tenen dificultats físiques o en l'aprenentatge, que parlen anglès com a segona llengua, que es troben en un entorn escolar no tradicional, que es troben en entorns familiars no tradicionals (com ara pares adolescents, fills d'acollida, nens en el sistema de justícia juvenil i nens en famílies gais i lesbianes) i els que necessiten un servei d'allotjament assistit per complir les seves necessitats. Les biblioteques també poden buscar finançament en els grups locals d'Amics de la Biblioteca. També poden explorar fluxos de finançament no tan tradicionals, com ara oportunitats de subvenció que no són específicament per a biblioteques. La meua biblioteca ha rebut recentment una Beca d'Innovacions del Departament de Serveis Humans de l'Estat de Minnesota. Vam ser la primera biblioteca pública en la història de la beca a rebre aquest premi. Si una biblioteca té un

projecte o programa especial que requereix fons addicionals per començar, també poden demanar idees als membres de la comunitat o organitzacions locals de persones amb discapacitat. Però sempre dic que les biblioteques no necessiten finançament addicional perquè siguin inclusives, perquè la inclusió és amb relació a l'esperit, no només amb relació a l'espai.

El llenguatge amb què es designen les persones amb discapacitat, la manca de materials específics, la marginació que s'imposa sovint a les persones «diferents»... Com es fa per combatre-ho des de la biblioteca pública?

Aquesta pregunta planteja aspectes socials més grans i més complexos, que per descomptat afecten la manera com les biblioteques serveixen les seves comunitats. De tota manera, crec que aquestes qüestions socials poden esdevenir oportunitats, en lloc de problemes. Les biblioteques haurien de liderar la inclusió i donar exemple en la tasca que duen a terme per provocar un canvi social positiu en les seves comunitats. Per exemple, els bibliotecaris haurien d'utilitzar estratègies de servei al client acollidores i inclusives mentre es relacionen amb persones amb discapacitat, de manera que altres persones de la biblioteca puguin presenciar-ho i aprendre'n. Les biblioteques poden treballar amb *partners* locals per oferir col·leccions innovadores amb materials especialitzats que no siguin necessàriament considerats material bibliotecari tradicional. Els bibliotecaris haurien de cercar un tipus de llenguatge adient per adreçar-se a les persones amb discapacitat i ajustar de manera proactiva el seu estil de comunicació perquè sigui més acollidor, adaptant-se als altres. Sempre hi haurà tensió social entre una societat que agrupa i etiqueta les persones com a «diferents» en contraposició als ideals democràtics d'igualtat i llibertat. Les biblioteques són institucions democràtiques per a tothom. Per tant, penso que ha de ser possible que les biblioteques s'adaptin a les necessitats específiques de les persones amb discapacitat, tot assegurant l'accés universal a la comunitat.

Per acabar, voldríem que ens expliqués alguna experiència de la qual se senti especialment satisfeta d'haver-la portat a terme en tots aquests anys de treball a les diferents biblioteques.

Recordo un moment en concret quan treballava a la Biblioteca Pública de Glencoe, a l'Estat d'Illinois. Una de les persones que supervisava era un estudiant de secundària voluntari que treballava a l'àrea infantil cada dissabte. Ens ajudava a organitzar i ordenar les prestatgeries de la col·lecció de CD infantils. Era brillant, amable i estava plenament dedicat al seu paper com a voluntari. Aquest jove també era una persona amb trastorns de l'espectre autista que estimava la biblioteca i se sentia orgullós del seu rol com a voluntari. Els usuaris que ens visitaven els dissabtes al matí el van arribar a conèixer, ja que era una persona extravertida i sovint establia converses amb tots ells. A mesura que el vaig anar coneixent, vaig saber sobre el seu desig d'agafar més responsabilitats. Així que després d'una conversa amb ell sobre quins eren els seus interessos, vam decidir ampliar les seves tasques per incloure-hi les d'organitzar i ordenar les prestatgeries de la col·lecció de CD de música d'adults. Estimava la seves noves responsabilitats i recordo el seu entusiasme quan parlava de les noves bandes musicals i els músics que havia conegut mitjançant la col·lecció. Un dia, en començar la jornada laboral, mentre em posava la targeta d'identificació amb el meu nom, se'm va ocórrer que aquell jove no tenia cap targeta d'identificació. Havia estat un voluntari dedicat des de feia diversos anys i, no obstant això, la biblioteca no el reconeixia plenament com a part de l'equip. Així que vaig parlar amb el director de la biblioteca i vaig rebre l'aprovació per fer-n'hi una. Aquell ha estat un dels dies més satisfactoris i feliços que he tingut com a bibliotecària. ■

Telescopi

A què es dedica la Secció de serveis bibliotecaris per a persones amb necessitats especials (LSN, Library Services to people with Special needs Section Comitee) de l'IFLA?
Una aproximació a les activitats

Isabel GUTIÉRREZ

Corresponding member,
Library Services to
People with Special
Needs Section, IFLA.
Biblioteca, Universidad
Complutense de Madrid
igutierr@ucm.es

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

A què es dedica la Secció de serveis bibliotecaris per a persones amb necessitats especials (LSN, Library Services to People with Special Needs Section) de l'IFLA? Una aproximació a les seves activitats

Resum: Presentem la missió, els objectius i les activitats de la Library Services to People with Special Needs Section i el lloc que ocupa dins l'organització de l'IFLA. L'objectiu és difondre la tasca d'aquesta secció i posar-la en valor, així com fer èmfasi en l'atenció i el disseny de serveis per a usuaris amb necessitats especials i la importància del disseny univesal en el treball bibliotecari.

Paraules clau: Library Services for People with Special Needs Section; IFLA; usuaris; usuaris amb necessitats especials; serveis bibliotecaris; disseny universal; serveis per a persones amb necessitats especials.

¿A qué se dedica la Sección de servicios bibliotecarios para personas con necesidades especiales (LSN, Library Services to People with Special Needs Section) de la IFLA? Una aproximación a sus actividades

Resumen: Presentamos la misión, los objetivos y las actividades de la Library Services to People with Special Needs Section y su lugar dentro de la organización de la IFLA. El objetivo es difundir la labor de esta sección y ponerla en valor, así como hacer hincapié en la atención y el diseño de servicios para usuarios con necesidades especiales y la importancia del diseño universal en el trabajo bibliotecario.

Palabras clave: Library Services for People with Special Needs Section; IFLA; usuarios; usuarios con necesidades especiales; servicios bibliotecarios; diseño universal; servicios para personas con necesidades especiales.

What does the IFLA's Library Services to People with Special Needs Section (LSN) do? An overview of its activities

Abstract: We present the mission, objectives and activities of the Library Services to People with Special Needs Section and explain its role inside the IFLA's organization and structure. Our goal is to disseminate the work done by this section, highlight the value it provides and also underscore the importance of attention to and the design of library services for users with special needs, as well as the importance of universal design in the librarianship profession.

Keywords: Library Services for People with Special Needs Section; IFLA; users; users with special needs; library services; universal design; services for people with special needs.

Introducció

Com tothom sap, l'IFLA (International Federation of Libraries Associations and Institutions) és una de les associacions professionals de biblioteques més importants d'arreu del món i amb una llarga trajectòria que podem comptar per decenni. De fet, va ser fundada a Edimburg el 1927 durant el congrés internacional de biblioteques; des del 1971 té la seu a Holanda i hem de destacar que compta amb membres en 140 països.

La seva influència en la nostra professió és molt gran. La mateixa IFLA es defineix com la veu global de la professió i és, per tant, una de les veus més autoritzades de les biblioteques per actuar com a interlocutora amb la societat, sobretot en els grans debats públics que afecten la ciutadania. Com a organització, és membre dels consells d'altres organitzacions internacionals com són UNESCO, OMPI, ICA i ICOM, entre d'altres.

La majoria de nosaltres coneix en més o menys mesura les seves missions i activitats, com per exemple:

- La celebració del World Information Congress, on es reuneixen professionals d'arreu del món per compartir idees i experiències, i fomentar l'intercanvi d'informació entre professionals i la posada en comú dels problemes i les situacions que afecten les biblioteques sense que sigui important el lloc ni el context. També és on es fan les reunions de treball presencials de les seccions i els comitès.
- La tasca de l'IFLA com a editorial és molt coneguda i important; una de les seves missions és ser la veu de la professió, amb l'objectiu d'aglutinar tot el personal bibliotecari sense importar-ne la procedència. La tasca editorial inclou les sèries monogràfiques, on s'estudien aspectes concrets de la professió, com ara el seu butlletí, les seves revistes i, sobretot, les guies i recomanacions sorgides del treball de les diferents seccions, programes específics, a més de les publicacions digitals i les xarxes socials, com són les seves diferents webs, llistes de correu, etc.

Tampoc cal oblidar altres qüestions més properes a la gestió diària, com són els abonaments per facilitar el préstec interbibliotecari, que moltes de les nostres institucions utilitzen, així com les beques que ofereix a alguns professionals de països emergents, per exemple.

En aquest article anotarem les activitats de les seccions, explicarem què són i quins objectius tenen, i ens centrarem sobretot en la Secció 9, la secció encarregada de serveis de biblioteques per a usuaris amb necessitats especials, o sigui la Library Services to People with Special Needs Section, a partir d'ara LSN, en detallarem l'activitat per donar-la a conèixer, posar en valor els seus treballs i donar relleu a determinades problemàtiques específiques a les biblioteques a què hem de fer front i que cal solucionar.

1. Estructura de l'IFLA

L'estructura de l'IFLA es pot dir que és mixta. D'una banda, té òrgans centrals de govern de la institució, el Governing Board i la presidència, que són els encarregats de prendre les decisions com a institució, i de la gestió administrativa. De l'altra, hi ha una sèrie d'oficines regionals, centres d'idiomes, els Main IFLA Topics, les divisions, les seccions, els grups d'interès especial i els grups de revisió.

Tots aquests departaments estan especialitzats en més o menys mesura en temes concrets, àrees geogràfiques, llengües, tipus de biblioteca, etc. La seva finalitat és abordar problemes més específics per analitzar-los i proporcionar una sèrie de recomanacions que puguin ajustar-se a la majoria de les biblioteques del món depenent dels usuaris i el context social i econòmic.

1.1. Main IFLA Topics

Els Main IFLA Topics són programes d'actuació i estudi que aborden els grans temes que afecten totes les biblioteques com a institució,

incloent-hi la missió i els objectius de les nostres institucions. N'hi ha molts que aborden temes de transcendència social i global, entre els qual destaquen:

- Límits i excepcions de la propietat intel·lectual en biblioteques i arxius
- Patrimoni cultural
- IFLA i la societat de la informació
- Biblioteques, desenvolupament i l'Agenda 2030 de l'ONU
- Préstec electrònic en biblioteques

També s'està fent èmfasi en els programes específics com són l'IFLA Global Vision i l'IFLA Library Map of the World, entre d'altres.

1.2. Programes estratègics

Aquí hi ha els comitès que tracten qüestions universals que afecten el funcionament de les biblioteques en tots els àmbits i que són essencials en la tasca quotidiana.

- Committee on Standards: té l'objectiu de coordinar els treballs de normalització i estandardització que duen a terme les seccions.
- Copyright and Other Legal Matters (CLM) Advisory Committee: té l'objectiu d'assessorar l'IFLA en temes de propietat intel·lectual i representar els interessos de la professió en aquests temes. També s'ocupa d'altres temes relacionats com són les barreres econòmiques i legals a l'adquisició i ús de recursos, acords de llicència, difusió de la informació en línia i altres aspectes legals que siguin importants per a les biblioteques.
- Freedom of Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE) Advisory Committee: té la missió de prendre consciència de la relació entre les biblioteques i la llibertat d'informació i d'expressió, per la qual cosa vol estimular un debat obert sobre aquesta temàtica tant dins com fora de la professió.
- Library Development Programme (LDP): treballa amb associacions, institucions i

professionals per aconseguir la igualtat d'oportunitats i accés equitatiu als serveis de biblioteques i a la informació mitjançant l'enfortiment i l'empoderament de les comunitats.

- Strategic Programme on Preservation and Conservation (PAC): una de les principals missions de l'IFLA és la conservació per a les generacions futures del patrimoni documental de biblioteques i arxius, bé estigui publicat bé sigui inèdit.
- UNIMARC Strategic Programme: la seva finalitat és mantenir, actualitzar i desenvolupar un format universal per a l'intercanvi de dades bibliogràfiques.

1.3. Divisions

Les divisions són, com el seu nom indica, les grans divisions en què s'estructuren les seccions de l'IFLA. Cada una conté diverses seccions especialitzades en aspectes concrets de la professió bibliotecària. Tenen la funció de coordinar les activitats dels seus membres, assegurar la bona comunicació entre les seccions que la componen, i el *division chair* (que n'és el màxim responsable) és membre del comitè professional i del Governing Board. No hem d'oblidar que cada divisió participa en diversos dels plans estratègics, sobretot els que tenen una finalitat més d'acord amb la seva tasca.

Hi ha cinc divisions:

- **Divisió I.** Tipus de biblioteques: s'estructura per seccions especialitzades en cada tipus de biblioteca: biblioteques parlamentàries, biblioteques d'art, etc. El més interessant és que en aquesta divisió hi ha la Libraries Serving Persons with Print Disabilities (LPD), que és una secció afí a LSN i acostumen a treballar juntes. Més endavant parlarem de la seva relació mútua.
- **Divisió II.** Col·leccions de biblioteques: s'hi engloben les seccions especialitzades en els diferents tipus documentals.
- **Divisió III.** Serveis de biblioteques: hi trobem les seccions que treballen en el disseny

i la gestió de serveis concrets dins les biblioteques. Per a nosaltres és la divisió més important perquè és on se situa LSN, que és la secció que analitzarem.

- **Divisió IV.** Suport a la professió: engloba les seccions relacionades amb el desenvolupament de la professió bibliotecària, és a dir, formació, estadístiques, gestió, etc.
- **Divisió V.** Regions: agrupa les seccions dedicades a les regions del món més desafavorides i que necessiten més suport per al desenvolupament de les biblioteques, concretament Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina.

1.4. Seccions

Les seccions són grups de treball que s'especialitzen en una àrea concreta del treball bibliotecari, ja sigui per tipus de biblioteca, tipus documental, servei a col·lectius especials, àrees geogràfiques, etc. Les seccions són fòrums internacionals on dialogar, proposar idees, compartir experiències, dissenyar eines que millorin el treball de les biblioteques i promoure la cooperació nacional i internacional en tots els àmbits. Per raons d'espai, no esmentarem totes les seccions de l'IFLA, però sí que apuntarem els grups d'interès especials, que podem definir com a grups que treballen sobre problemes concrets dins d'una secció.

2. Library Services to People with Special Needs (LSN)

Totes les seccions tenen uns recursos semblants per a la comunitat bibliotecària, com poden ser un lloc web, publicacions, llistes de correu, entre d'altres. En aquest apartat, explicarem en detall les activitats de LSN i la seva relació amb altres seccions de l'IFLA.

El primer que he d'aclarir com a membre de la secció és que tota la feina feta pels membres de les seccions és altruista i gratuïta. Els

membres de les seccions no reben cap contraprestació, ja sigui econòmica o de qualsevol altra mena. És més, hem de complir amb una sèrie d'obligacions a les quals ens comprometem quan presentem la nostra candidatura que impliquen un esforç tant econòmic com de treball personal; per exemple, hem de pagar la inscripció al congrés anual de l'IFLA com qualsevol altre assistent. Tanmateix, la satisfacció professional i l'intercanvi d'idees i coneixement amb altres col·legues d'altres parts del món compensen molt. La durada com a membre és de quatre anys prorrogables fins a un màxim de vuit; un cop s'acaba aquest període, s'ha de deixar la secció. Si s'està molt interessat a continuar amb l'IFLA, s'ha de presentar candidatura i aconseguir ser escollit en una altra secció totalment diferent.

Un membre de la secció ha d'acudir cada any al congrés anual. Si no pot, ho ha de comunicar amb temps al chair de la secció i no pot faltar més de dos anys seguits si vol continuar amb el seu lloc a la secció.

Lògicament, també ens comprometem tant a participar en els projectes de la secció i difondre el treball dut a terme com fer de corretja de transmissió entre la comunitat bibliotecària del nostre país o llengua i les nostres seccions respectives.

És interessant destacar que LSN és una secció molt antiga. El seu origen es troba en el subcomitè de biblioteques de pacients, dins la secció de biblioteques hospitalàries, creat el 1931. Al llarg de la seva història, ha rebut diversos noms, que s'han anat adaptant al context social i als grups d'usuaris inclosos en la seva tasca.

2.1. Col·lectius objectiu de LSN

El primer que hem d'explicar és la raó del nom d'usuaris amb necessitats especials. Principalment, és una manera curta i ràpida d'agrupar un seguit de col·lectius d'usuaris molt diver-

sos, amb característiques molt particulars, i a vegades contraposades entre ells. Els usuaris amb necessitats especials són els que tenen les mateixes necessitats que l'usuari tipus i, a més, presenten una sèrie de requisits que necessiten ser atesos de manera específica per aconseguir la igualtat efectiva en l'accés als serveis de les biblioteques i a la informació. Les característiques que originen aquestes necessitats afegides i especials, com hem anticipat, són molt diverses i poden ser característiques intrínseques a cada individu o característiques adquirides o ambientals. Tot seguit, enumerarem els col·lectius d'usuaris dels quals s'ocupa LSN actualment.

2.1.1 Persones amb discapacitat

Les persones amb discapacitat són el col·lectiu més obvi que podem anomenar «amb necessitats especials». Hem de tenir en compte que les mateixes característiques de la discapacitat aixequen barreres socials i ambientals a aquestes persones, cosa que els dificulta o, fins i tot, els impedeix l'accés a la informació i les biblioteques. Exemples meridians són la ceguesa, la sordesa i altres discapacitats intel·lectuals com ara síndrome de Down i dany cerebral sobrevingut, entre d'altres, i persones amb mobilitat reduïda. Aquests col·lectius necessiten que s'adaptin tant els serveis com les mateixes infraestructures de la biblioteca, des de l'edifici fins a les col·leccions, des de les alarmes fins als formats dels documents digitals i els llocs web.

És més, en molts casos, la denominació «amb necessitats especials» ha passat a significar «amb discapacitat»; si bé les persones amb discapacitat tenen necessitats especials, no totes les persones amb necessitats especials tenen una discapacitat. A més, no hem de perdre de vista que hem de programar els nostres serveis seguint el disseny universal, que garanteix l'accés a la biblioteca i a la informació, sense que siguin importants les característiques

de l'usuari, per exemple: rampes i ascensors, portes amples i de color contrastat amb la paret, formats electrònics accessibles, punts de lectura configurables, etc.

2.1.2. Persones amb trastorns d'aprenentatge

Les persones amb trastorn d'aprenentatge necessiten un suport potent a l'hora d'aprendre en igualtat de condicions, així com per gaudir de la lectura i fer ús de les biblioteques. Hem de tenir en compte que molts d'aquests trastorns no entren dins la classificació de la discapacitat de l'OMS ni tampoc estan reconeguts com a tals per les administracions. Ara bé, això no vol dir que aquests usuaris no necessitin una atenció personalitzada, i els nostres serveis han de tenir un disseny que els faciliti l'autonomia en l'accés a la informació. En aquest col·lectiu destaquen les persones amb dislèxia, per exemple. Però existeixen molts altres trastorns d'aprenentatge, com alguns d'inclosos en els trastorns de l'espectre autista.

2.1.3. Persones hospitalitzades o en residències

Les persones que viuen en residències o s'estan en hospitals per les seves condicions físiques necessiten uns serveis que s'ajustin a les seves necessitats i no poden acudir a la biblioteca de la mateixa manera que la majoria dels usuaris. Per aquest motiu, hem de dissenyar uns serveis que supleixin aquestes carències perquè puguin fer servir la biblioteca.

2.1.4. Persones a la presó

La població reclusa, per definició, té unes característiques molt particulars. Primer, fer ús dels serveis de la biblioteca no és una opció per la seva situació. I hi hem d'afegir que presenten necessitats d'informació concretes a què s'ha de fer front, per exemple, per al·le-

gar en els seus processos judicials. En altres casos, la biblioteca haurà de donar suport als diferents programes de formació oferts a la població reculsa, des de l'alfabetització fins a la formació professional.

2.1.5. Persones en exclusió social, sense llar i refugiats

Les necessitats d'aquests col·lectius són molt grans. No només calen col·leccions específiques, en el cas dels refugiats, sinó que també necessiten suport social i col·laboració de les biblioteques amb altres serveis socials. Així mateix, cal canviar alguns procediments en l'atenció d'aquests col·lectius. Fins i tot a vegades calen canvis en les infraestructures (una sala de vestidor o dutxa) i formació del personal per atendre les necessitats d'aquestes persones.

2.1.6 Persones amb demència o malalties mentals

El tracte amb aquests usuaris no és fàcil i, de fet, moltes vegades el personal bibliotecari no està preparat per interactuar amb aquestes persones i atendre-les. Per tant, orientar el personal per donar un servei de qualitat a aquest col·lectiu és molt important.

2.2 Missió

La missió de LSN és, sobretot, informar, formar i orientar els professionals de les biblioteques en el disseny de serveis que assegurin la igualtat efectiva en l'accés a la informació de col·lectius amb necessitats afegides a les que presenten habitualment la major part d'usuaris. Com hem esbossat abans, són molts els col·lectius d'usuaris en aquesta situació i les seves necessitats són variades i variables, però po-

dem trobar factors comuns. Són col·lectius als quals no s'ha prestat l'atenció adequada fins al moment; el personal bibliotecari no acostuma a tenir ni formació ni experiència en el tracte amb aquests usuaris. Per tant, és primordial oferir informació de qualitat i fàcil de manejar per aconseguir que els professionals puguin formar-se en l'atenció i en les necessitats d'aquests usuaris i puguin modificar els procediments de treball amb l'objectiu de facilitar que accedeixin als serveis bibliotecaris.

Finalment, és imprescindible convèncer el personal i els altres usuaris que l'atenció correcta als col·lectius minoritaris que presenten necessitats especials impliqui una més bona atenció i millors serveis per a tots els usuaris. Els serveis basats en el disseny universal garanteixen l'accés a totes les persones a les biblioteques i en faciliten l'ús a tots els usuaris, incloent-hi els que pertanyen a la majoria.

Per entendre-ho millor, analitzarem les eines utilitzades per LSN per complir la seva missió.

2.3 Seccions LSN i LPD

Com ja hem dit, hi ha una secció dins la Divisió I. Tipus de biblioteques molt propera a LSN, que és LPD (Libraries Serving Persons With Print Disabilities). L'objectiu d'aquesta secció és promoure i dissenyar serveis i col·leccions accessibles per als usuaris que no puguin accedir al text imprès. Ara bé, hi ha molts més usuaris amb aquest problema encara que tinguin una vista perfecta. En aquest cas, totes les persones que no tinguin les eines per a una correcta comprensió lectora en format imprès són, per definició, persones amb discapacitats que no els permeten accedir al text imprès (PD o *print disabilities*). Com a exemples, citarem les persones amb dislèxia, digrafia i altres trastorns d'accés a la lectura, les persones sordes que fan servir la llengua de signes, les persones amb discapacitat intel·lectual, les persones sense mobilitat manual i les persones immigrants que no se'n surten amb la llengua del país on viuen.

Si observem aquesta classificació, comprovem que tots aquests col·lectius són part del públic objectiu de LSN perquè aquesta *print disability* obliga la biblioteca a dissenyar serveis per resoldre aquestes necessitats especials dels usuaris.

És cert que el ventall d'usuaris amb necessitats especials és més ampli que el que presenten els usuaris amb *print disabilities*, però són en bona part els mateixos. Tenint en compte aquesta realitat, les dues seccions de l'IFLA han decidit treballar conjuntament i posar en comú les seves conclusions. És molt freqüent que els membres d'una secció acudeixin a les reunions de treball de l'altra i viceversa. Tenim com a dinàmica estar en contacte entre les dues seccions per treballar a l'uníson i reunir esforços que ens permetin aconseguir objectius més elevats. Aquesta col·laboració ens permet tenir una base més àmplia d'experts que aportin experiència i sabers, i que l'enfocament de les activitats sigui més integral i complementari.

El treball de LPD se centra molt més en el disseny de les col·leccions, els formats i els suports dels documents, i en la propietat intel·lectual. Mentre que LSN està més enfocada en el disseny del servei ofert a la biblioteca, l'accessibilitat universal i el treball amb altres grups, tant dins de la professió bibliotecària com amb professionals externs, com per exemple treballadors socials. Ara bé, és molt important l'opinió i els suggeriments que una secció faci al treball de l'altra, ja que tenen fins complementaris i existeix una bona dinàmica de comunicació i treball.

3. Activitats de LSN

En aquest apartat esmentarem les activitats més importants desenvolupades per LSN. N'hi ha que són part del treball de la secció en si mateixa i altres són el resultat d'aquestes activitats i la finalitat de la mateixa secció.

3.1 Llista de correu

Quan una persona ha estat elegida com a membre de LSN i se l'hi ha notificat, rep una invitació per subscriure's a la llista de correu oficial de LSN. Aquesta llista no és pública però té una grandíssima importància. La llista de correu és la nostra principal eina de treball en la secció, és el mitjà de comunicació utilitzat per tots els membres, on debatem les idees, fem propostes, comentem novetats i enviem els documents sobre els quals s'està treballant en aquell moment concret. També la fem servir per acordar reunions, tant físiques com virtuals.

Preferim aquesta eina per diversos motius: el primer és que queda constància en els servidors de l'IFLA del treball dut a terme. A més, és un mitjà àgil, fàcil i versàtil, i, sobretot, perquè en ser diferit no tenim problemes de fusos horaris. Cal ressaltar que els membres viuen en llocs amb diferències horàries de 10 i 12 hores, per la qual cosa és ideal una eina on poder comunicar-se d'una manera que no sigui immediata.

3.2 Reunions de treball

Les reunions de treball, més conegudes com a *business meetings*, són un dels compromisos de tots els membres d'una secció. Són fonamentals en el desenvolupament del treball de la secció i en tots els àmbits. Permeten que els membres es coneguin personalment i mantinguin una relació que facilita la comunicació, l'empatia i el treball, així com l'intercanvi immediat d'idees.

Les reunions de treball tenen lloc en dues ocasions. Una és durant l'IFLA World Information Congress, motiu pel qual és obligatori que els membres de la secció hi assisteixin. Durant el congrés tenen lloc dues o tres reunions oficials de cada secció que estan obertes al públic. Això facilita la cooperació entre seccions i és molt beneficiós per recollir idees i difondre projectes. A més, és molt freqüent que els

membres es reuneixin de manera no oficial, per dinar, per sopar, etc., i se segueixin debatent els projectes de cada secció.

L'altra ocasió són les reunions cada mig any, organitzades per cada secció i que duren dos o tres dies. Estan tancades al públic i s'hi posen en comú els avenços dels projectes, les idees de nous projectes, noves experiències, etc.

3.3 Lloc web

Totes les seccions tenen un lloc web al servidor de l'IFLA on pengen els documents fruit de la seva activitat, les notícies i novetats. La secció LSN no n'és una excepció i també té un lloc web, que és la millor via per informar-se sobre l'activitat de la secció, els seus objectius, les seves publicacions i novetats. En aquest web també es pot accedir al grup de Facebook de LSN, a les actes de les seves reunions i sessions als congressos i a la llista de membres actualitzada de la secció. També es pot contactar amb LSN en cas de necessitat. En el web hi ha apartats on es presenta la secció i algunes dades històriques, els seus projectes més importants, els seus esdeveniments, etc. En general, el web és un reflex fidel de tota l'activitat realitzada per LSN <<https://www.ifla.org/lsn>>.

3.4 Sessions en el World Information Congress

Una de les missions de totes les seccions és organitzar una sessió de presentacions en cada World Information Congress. LSN compleix amb aquesta funció cada any i promou una sessió on es presenten treballs i investigacions relacionats amb la tasca de LSN. Aquestes sessions són monogràfiques i cada any tracten un tema en profunditat dels objectius de la secció. El treball de la secció és proposar el tema a l'organització del congrés i seleccionar les presentacions més adequades a la sessió. Aquestes sessions acostumen a tractar dels temes en què LSN està treballant

L'accessibilitat la considerem com un fet transversal en tots els aspectes de la vida i, per tant, del servei bibliotecari.

en aquell moment o bé sobre temes que considera d'interès i en què vol incidir i preparar futurs projectes (per exemple, a IFLA Columbus 2016 es va presentar el document *Guidelines for Library Service to People Experiencing Homelessness: Overview and Examples*).

En aquest apartat considerarem l'organització de reunions satèl·lit, que tenen lloc en ciutats relativament properes i acostumen a fer-se els dies previs al congrés. En general, duren dos dies, durant els quals s'analitza un tema concret de manera molt exhaustiva, com ara la reunió satèl·lit de Singapur 2018, que va tractar de biblioteques infantils inclusives.

Com ja hem dit, el World Information Congress és una de les activitats bàsiques, perquè, per una banda, tenen lloc les reunions de treball de la secció i, per l'altra, hi ha la sessió de presentacions en què s'ha treballat durant l'any.

3.5 Facebook

LSN té un grup de Facebook des de fa uns tres anys. El grup de Facebook va sorgir com una eina àgil i dinàmica de comunicació de la secció amb la resta de la comunitat bibliotecària. En aquest grup es comparteixen enllaços d'articles i notícies pertinents a l'activitat de LSN. També es difonen projectes i enquestes, i es dona visibilitat a esdeveniments que poden ser útils per a totes les persones interessades en els serveis de biblioteques per a usuaris amb necessitats especials. Facebook ha resultat ser una eina molt adequada per difondre les publicacions i els projectes de LSN i crear consciència i debat sobre els temes objectiu.

3.6 Publicacions: guies, informes, etc.

Les publicacions són el treball més important dut a terme per una secció. De fet, és l'apartat de la web més important pel seu contingut. Tinguem en compte que totes les activitats de LSN tenen per finalitat plasmar el seu treball en documents que serveixin a la comunitat bibliotecària en la seva tasca quotidiana. La millor manera d'aconseguir influir en el desenvolupament de la professió és mitjançant la publicació de treballs de qualitat. En el nostre cas, la major part de les publicacions són guies i informes de situació que serveixen per conèixer l'estat de la qüestió. Les publicacions s'agrupen per classe: els informes anuals, les guies i recomanacions, els estàndards, les memòries dels *chairs*, etc.

Les guies es llisten en ordre de publicació; sempre apareixerà l'última publicada, en aquest cas *IFLA Guidelines for Library Services to People Experiencing Homelessness*. Perquè una guia es publiqui ha de ser aprovada per l'Standard Comitee, mentrestant la seva categoria serà un esborrany. Quan es clica en el títol de la guia, per exemple *IFLA Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia – Revised and extended*, accedim a una pàgina on es presenta la guia, els seus autors, els objectius i la base de coneixement en què s'ha basat el desenvolupament. Després d'aquesta presentació i breu explicació del contingut, es llisten per a la descàrrega totes les versions disponibles de la guia, en aquest cas d'idiomes i formats. És essencial tenir en compte que totes les guies i els informes de LSN es redacten en anglès, ja que és l'idioma que tots els membres tenim en comú. Tanmateix, LSN està convençuda que per aconseguir més difusió de les seves publicacions i tenir més efecte en la comunitat bibliotecària és imprescindible traduir-les a altres idiomes, com més millor. Per bé que no totes les guies s'han pogut traduir a l'espanyol.

4. Conclusions

La primera conclusió que hem de treure és que LSN té com a missió aconseguir la igualtat d'oportunitats d'aquells col·lectius d'usuaris que històricament han estat oblidats i obviats per la major part de les biblioteques. Per això, la seva tasca és tan important; perquè malgrat ser una secció molt antiga i que han millorat molt les coses per a alguns grups, queda molta feina per fer:

- La redacció de guies i informes que orientin el personal bibliotecari i li donin informació pràctica és essencial per donar un servei de qualitat a les persones amb necessitats especials.
- La difusió de les publicacions i els treballs és fonamental per aconseguir que millorin els estàndards de servei, la satisfacció dels usuaris i la fidelització d'aquests. La difusió és una tasca permanent que no s'ha d'aturar. És el mitjà pel qual s'arriba a un nombre més elevat de professionals i al canvi progressiu de llats que s'arrosseguen des del passat en moltes situacions. No oblidem que la difusió és el motiu que impulsa a redactar totes les publicacions i que sempre és millorable. Seria interessant que professionals d'arreu del món s'impliquessin amb LSN i traduïssin a com més llengües millor les publicacions, les enquestes, etc.

LSN treballa per i per a la comunitat, i per això estem disposats a col·laborar amb altres seccions, professionals, usuaris i persones d'altres professions que tinguin objectius en comú. Com més intercanvi d'informació, més podem aprendre les bones pràctiques dels uns i els altres, i creiem sincerament que com més varietat d'aportacions, més àmplia serà la perspectiva i l'enfocament dels nostres treballs i més solucions podrem aportar.

La posició sobre l'accessibilitat que manté LSN és un dels punts clau en els seus objectius. L'accessibilitat la considerem com un fet transversal en tots els aspectes de la vida i, per

tant, del servei bibliotecari. En aquest moment, LSN està treballant per convèncer el Governing Board que l'accessibilitat ha de ser un requisit més que s'ha d'examinar en qualsevol activitat de la IFLA, des de la lliçó de la seu de congressos als formats de publicació. Així mateix, a LSN estem convençuts que l'accessibilitat és un requisit exigible en tots els aspectes de la nostra professió, des de la política d'adquisicions, el disseny d'edificis, serveis, etc. Ens hem de convèncer i hem de convèncer la societat que l'accessibilitat és dissenyar per a totes les persones i garantir els drets de cada individu i una igualtat efectiva d'oportunitats que permeti a les persones conèixer en societat. L'accessibilitat no és una despesa per a un petit percentatge dels nostres usuaris, és assegurar-nos que les coses es fan bé des del principi i que invertim a garantir que el 100 % de les persones puguin fer servir els nostres serveis i que els resultin pràctics, còmodes i intuïtius. Per això, des de LSN considerem que l'accessibilitat i el disseny universal han d'estar presents en tota la nostra activitat.

Bibliografia

FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS BIBLIOTECÀRIES (IFLA). *IFLA.org* [en línia]. [The Hague: IFLA, 2019]. <<https://www.ifla.org/>> [Consulta: 28/01/2019]

«About IFLA» <<https://www.ifla.org/about>>

«IFLA Activities and groups» <<https://www.ifla.org/activities-and-groups>>

«IFLADivisions» <<https://www.ifla.org/activities-and-groups#divisions>>

«IFLASEctions» <<https://www.ifla.org/activities-and-groups#sections>>

«IFLA - Library Services to People with Special Needs Section» <<https://www.ifla.org/lsn>> ■

Caixa d'eines

L'accessibilitat a les biblioteques públiques:
diversitat i inclusió social

Assumpta CARBONELL

Cap de Secció de Planificació i Cooperació i coordinadora del projecte «Biblioteques inclusives», Servei de Biblioteques, Generalitat de Catalunya
acarbonate@gencat.cat

Eva MATAMOROS

Responsable de Treball Bibliogràfic i coordinadora del projecte «Biblioteques inclusives», Servei de Biblioteques, Generalitat de Catalunya
ematamoros@gencat.cat

Susana PEIX

Bibliotecària, Xarxa de Biblioteques Municipals de Vilanova i la Geltrú i especialista en accessibilitat
peixcs@diba.cat

Article rebut l'abril de 2019;
revisat el maig de 2019.

L'accessibilitat a les biblioteques públiques: diversitat i inclusió social

Resum: L'article fa un recorregut pels diferents aspectes a tenir en compte per fer possible que, tant les biblioteques existents com les de nova creació, siguin accessibles.

Les biblioteques públiques han de garantir que tots els ciutadans puguin accedir-hi, circular-hi i fer-ne ús en igualtat de condicions i amb plena autonomia. Per fer realitat aquest dret d'accés a la informació i als continguts culturals cal que els nostres equipaments incorporin els paràmetres de disseny necessaris - en els serveis, en el disseny de les activitats que s'hi realitzen, en l'atenció al públic, en la difusió dels documents informatius, en la col·lecció, etc.

És indispensable que les administracions i gestors culturals incrementin els recursos adients per aconseguir que les biblioteques siguin espais inclusius i que puguin donar resposta a les demandes de la societat actual. Cal veure l'accessibilitat com un dret bàsic, no únicament per acomplir amb la legislació vigent.

El Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració de professionals, institucions i entitats representants de col·lectius de persones amb discapacitat, va impulsar l'any 2016, el projecte de Biblioteques inclusives. L'elaboració d'unes recomanacions pràctiques sobre accessibilitat per a totes les biblioteques és un dels objectius més rellevants. Tot i que, cal ressaltar que avui en dia, ja es compta amb nombrosos casos pràctics de biblioteques que aborden l'accessibilitat des de diferents àmbits.

Paraules clau: accessibilitat, biblioteques públiques, inclusió social, persones amb discapacitat, usuaris amb necessitats especials.

La accesibilidad a las bibliotecas públicas: diversidad e inclusión social

Resumen: El artículo hace un recorrido por los diferentes aspectos a tener en cuenta para hacer posible que tanto las bibliotecas existentes como las de nueva creación, sean accesibles.

Las bibliotecas públicas deben garantizar que todos los ciudadanos puedan acceder, circular y hacer uso en igualdad de condiciones y con plena autonomía. Para hacer realidad este derecho de acceso a la información y a los contenidos culturales es necesario que nuestros equipamientos

incorporen los parámetros de diseño necesarios - en los servicios, en el diseño de las actividades que se realizan, en la atención al público, en la difusión de los documentos informativos, en la colección, etc.

Es indispensable que las administraciones y gestores culturales incrementen los recursos adecuados para conseguir que las bibliotecas sean espacios inclusivos y que puedan dar respuesta a las demandas de la sociedad actual. La accesibilidad debe ser vista como un derecho básico, no únicamente para cumplir con la legislación vigente.

El Servicio de Bibliotecas de la Generalidad de Cataluña, con la colaboración de profesionales, instituciones y entidades representantes de colectivos de personas con discapacidad, impulsaron en el año 2016, el proyecto de Bibliotecas inclusivas. La elaboración de unas recomendaciones prácticas sobre accesibilidad para todas las bibliotecas es uno de los objetivos más relevantes. Aunque, cabe resaltar que hoy en día, ya se cuenta con numerosos casos prácticos de bibliotecas que abordan la accesibilidad desde diferentes ámbitos.

Palabras clave: accesibilidad, bibliotecas públicas, inclusión social, personas con discapacidad, usuarios con necesidades especiales.

Accessibility to public libraries: diversity and social inclusion

Abstract: This article addresses the different aspects that need to be taken into account to guarantee access to both existing and new libraries.

Public libraries must ensure that all citizens can access and use them in equal conditions and totally independently. To secure this right of access to information and cultural content, our facilities must embrace the necessary design parameters - in services, the design of the activities carried out, the attention provided to the public, the dissemination of informative documents, the collection, etc.

The administrations and cultural managers absolutely must increase the resources needed to make libraries an all-inclusive space that can cater to the demands of modern society. Accessibility must be seen as a basic right, not only as merely paying lip service to legislative requirements.

In 2016, the Government of Catalonia's Libraries Service, with the cooperation of professionals, institutions and organisations that represent groups of people with disabilities, promoted the inclusive Libraries project. The production of practical recommendations on accessibility for all libraries is one of its most relevant objectives. Nevertheless, it should be emphasized that there are already numerous case studies of libraries that address accessibility from different fields.

Keywords: accessibility, public libraries, social inclusion, people with disabilities, users with special needs.

Introducció

L'accessibilitat universal és un dret dels ciutadans que ha de permetre l'accés a la informació i a la cultura.

Les biblioteques públiques haurien de poder garantir l'accés als seus equipaments, serveis i fons sense impediments i amb igualtat de condicions que la resta de ciutadans. S'ha de visualitzar l'accessibilitat com una oportunitat per oferir un millor servei per a tothom.

Per fer realitat el dret a l'accés als continguts culturals, cal que els nostres equipaments estiguin preparats per incorporar determinades necessitats especials als diferents àmbits de la biblioteca com ara els serveis, el disseny de les activitats que s'hi duen a terme, l'atenció al públic, els documents informatius i de difusió, i la web, entre d'altres. En tant que institucions democràtiques, tenen un paper important com a agents divulgadores de la inclusió. Cal tenir molt present la legislació i les normatives vigents, així com les diverses directrius internacionals, que a Catalunya s'integren en la Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat¹ i en el decret de desplegament que s'està elaborant, que determinarà els nous requisits, paràmetres i criteris de compliment sobre les condicions d'accessibilitat.

El projecte de «Biblioteques inclusives»² va néixer a principis del 2016, impulsat pel Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya juntament amb la col·laboració de professionals, institucions i entitats que representen els col·lectius de persones amb discapacitat. Tots ells treballen organitzats en quatre grups temàtics: arquitectura, fons documentals i material de suport, activitats i serveis, i formació. Un dels objectius més rellevants del projecte és l'elaboració d'unes recomanacions pràctiques sobre accessibilitat per a totes les biblioteques, que es publicaran properament.

1. Què cal fer per ser una biblioteca inclusiva?

L'accessibilitat és un camí de llarg recorregut que l'equip de professionals que treballa a la biblioteca ha d'abordar amb una mirada integral i conjunta. Ser o no ser una biblioteca inclusiva no depèn de tenir una rampa a l'entrada o fer una hora del conte en llengua de signes de tant en tant, sinó que s'han de tenir en compte molts altres paràmetres i aconseguir-ho no es farà d'un dia per l'altre. Recordem que una de les competències dels municipis és elaborar, aprovar i executar plans d'accessibilitat que inclouen vetllar perquè tots els equipaments municipals siguin accessibles. L'esquema de continguts bàsics i el procés d'elaboració són: context del municipi, diagnosi d'accessibilitat de l'equipament i dels serveis, descripció de les actuacions necessàries que cal dur a terme, criteris de prioritat, pla d'actuació, pressupost i mesures de control, de seguiment i avaluació de les actuacions.

A continuació, es detallen un seguit d'accions que cal que la biblioteca impulsi:

- Nomenar un responsable d'accessibilitat que actuï d'interlocutor amb els col·lectius amb necessitats especials, impulsi el diagnòstic d'accessibilitat i vetlli per la formació continuada de tot l'equip en aquest àmbit.
- Conèixer i treballar amb l'entorn, cosa que permeti identificar els col·lectius propers al nostre equipament, contactar-hi i convidar-los a fer una visita. Cada biblioteca és diferent i aquest coneixement ens permetrà oferir serveis adequats al context local. D'altra banda, tenim al nostre abast fonts estadístiques que ens proporcionaran dades específiques sobre persones amb discapacitat a diferents nivells territorials.³

1. Catalunya, *Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat* [en línia], *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 6742 (04/11/2014), <<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6742/1379017.pdf>> [Consulta: 13/02/2019].
 2. «Biblioteques inclusives» <<http://biblioteques.gencat.cat/ca/professionals/biblioteques-inclusives/>> [Consulta: 13/02/2019].
 3. Estadístiques de persones amb discapacitat, <http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/persones_amb_discapacitat/estadistiquesdiscapacitat/> [Consulta: 13/02/2019].

L'accessibilitat és un camí de llarg recorregut que l'equip de professionals que treballa a la biblioteca ha d'abordar amb una mirada integral i conjunta.

- Encarregar una diagnosi sobre l'estat actual del centre a un especialista en accessibilitat, com a primer pas per dissenyar el pla. L'objectiu és conèixer les mancances; a partir d'aquí es podran determinar les actuacions necessàries per fer accessible la biblioteca i establir criteris de prioritat i calendari i conèixer els recursos necessaris.⁴
- Incorporar l'accessibilitat al pla estratègic de la biblioteca integrant actuacions de millora que per la seva transversalitat afectaran tots els àmbits de la biblioteca.
- Formar i capacitar el personal de manera continuada en temes d'accessibilitat, en l'atenció a les persones amb discapacitat, sobre l'ús dels productes de suport i en normativa d'accés dels gossos d'assistència, entre d'altres. Seria recomanable disposar d'un document intern per a tot el personal, amb els aspectes més importants que cal tenir en compte sobre aquest tema.

La Biblioteca Fages de Climent, juntament amb la Regidoria de Gent Gran, Salut, Discapacitat, Dona i Serveis Socials van encarregar, l'any 2018, una diagnosi d'accessibilitat universal. El contacte i el treball cooperatiu amb les entitats i associacions de la comarca, representatives de les persones amb necessitats especials, ha ajudat a avaluar l'estat actual de la biblioteca. Aquesta diagnosi proposa fer diverses millores arquitectòniques, de senyalització, d'adquisició de productes de suport,

de programació d'activitats inclusives i d'elaboració de materials informatius en formats adaptats (en llengua de signes catalana, materials de Lectura Fàcil,⁵ en sistema Braille), entre d'altres.

Biblioteca Fages de Climent de Figueres

<<http://www.bibliotecadefigueres.cat/>>

Informe «Estudi per a la millora de l'accessibilitat universal de la Biblioteca Fages de Climent de Figueres»

<<http://ca.figueres.cat/upload/element/biblioteques-figueres-informe-public-final-revpostreuniodincat-2-4-10-2018.pdf>>.

2. Elements que garanteixen l'accessibilitat

*«El disseny per a tothom és la intervenció sobre els entorns, productes i serveis amb la finalitat que tothom, incloses les generacions futures, independentment de l'edat, el gènere, les capacitats o el bagatge cultural, puguin gaudir participant en la construcció de la nostra societat en igualtat de condicions».*⁶

En la planificació dels equipaments bibliotecaris s'hauria de preveure l'estudi d'accessibilitat des dels inicis tenint cura dels detalls sense perdre de vista la globalitat. Si la biblioteca és de nova creació, incorporar mesures d'accessibilitat no comporta un increment significatiu del cost; altrament, en el cas d'ampliació i reforma de l'equipament existent, les correccions a posteriori poden comportar despeses superiors. Si els equipaments existents no poden ser 100 % accessibles, la normativa admet que siguin practicables d'acord amb els principis d'ajustos raonables i de proporcionalitat.

4. El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies disposa d'una fitxa d'autoavaluació de l'accessibilitat que pot ajudar a aproximar-se a la situació de l'equipament d'una manera autònoma. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. «Accessibilitat universal i autonomia universal», <http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/persones_amb_discapacitat/accessibilitat_intern/accessibilitat_i_autonomia/normativa_relacionada/> [Consulta: 13/02/2019].
5. Materials elaborats específicament a partir de les directrius internacionals amb l'objectiu de fer-los accessibles a tota la ciutadania, <http://www.cobdc.org/publica/directrius/directrius_lf.pdf>
6. Design for all Foundation <<http://designforall.org/design.php>> [Consulta: 13/02/2019].

La Llei 13/2014, de 30 d'octubre, d'accessibilitat defineix dos nivells d'accessibilitat:

- a) Accessible: els equipaments accessibles garanteixen la utilització autònoma, segura i amb comoditat a tota la ciutadania.
- b) Practicable: els equipaments practicables garanteixen la utilització autònoma i segura, però amb menys comoditat.⁷

La Biblioteca Montserrat Abelló (Barcelona) té elements arquitectònics concebuts des de l'origen tenint present totes les necessitats d'accessibilitat dels usuaris amb discapacitat com ara: encaminament podotàctil amb contrast de color, portes transparents a l'ascensor, contrast de color o relleu a les portes, endolls, mobiliari i retolació, i serveis higièncs 100 % accessibles.

Biblioteca Montserrat Abelló de Biblioteques de Barcelona <<http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibmontserratabello/ca>>

- La biblioteca i l'accés principal han d'estar ben senyalitzats i identificar-se fàcilment.
- L'accés principal hauria de ser accessible, però si no és així, cal senyalitzar clarament l'accés alternatiu que ho sigui.

2) Accés

- L'entrada a l'edifici s'ha de fer des de cota zero i no pot haver-hi ni graons aïllats, ni petits ressalts.
- Es recomanen portes automàtiques. Si l'accés es fa a través de portes giratòries, cal disposar d'un accés alternatiu accessible.
- Plànol i directori de la biblioteca, situats a la zona d'accés: en lletra d'impremta, en sistema Braille i amb pictogrames.
- Punts d'informació ben senyalitzats.
- Recorreguts bàsics marcats amb franges guia, de l'accés fins al punt d'informació, fins a les escales i l'ascensor.
- Es recomana disposar d'una maqueta tàctil de la biblioteca a la zona d'accés.

2.1. Accés a la biblioteca

Cal ser conscients que la bona accessibilitat comença abans d'arribar a l'equipament. A continuació, es proposa un recorregut per la biblioteca que destaca aspectes rellevants a tenir en compte:

1) Arribada a la biblioteca

- La biblioteca hauria de tenir una ubicació cèntrica.
- Ha d'estar ben comunicada amb parades de transport públic a prop que compleixin amb la normativa d'accessibilitat.
- Ha de disposar de places d'aparcament properes a la biblioteca, reservades per a persones amb mobilitat reduïda.
- L'arribada a la biblioteca s'hauria de fer amb itineraris de vianants accessibles, ben il·luminats, sense cap escala, ni graó, ni ressalt.

2.2. Equipaments i espais

1) Interior

- S'ha d'aconseguir una bona circulació dins de l'equipament, perquè tothom es pugui desplaçar sense dificultats, tenint en compte les distàncies d'apropament i de manobra.
- L'espai entre prestatges s'ha de respectar sense elements que obstaculitzin el desplaçament dels usuaris.
- Incorporar encaminaments podotàctils amb contrast de color amb el paviment, amb relleu d'alçada i amb estries paral·leles en el sentit de la marxa.
- Paviments sense cap desnivell, ni, graó, ni ressalt. Ha de ser antilliscant, sense elements de relleu que provoquin ensopegades. Les moquetes i catifes que formin part

7. Alguns exemples d'accessibilitat a equipaments bibliotecaris existents es recullen en l'article de Susana Peix, «Biblioteques inclusivas: arquitectura, servicios, fondo documental y formación se fusionan en un proyecto de accesibilidad en las bibliotecas de Cataluña» [en línia], En: Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA). WORLD Library and Information Congress (84th: 2018: Kuala Lumpur). *Transform libraries, transform societies*. [The Hague: IFLA Headquarters, 2018], <<http://library.ifla.org/2263/1/127-peix-cruz-es.pdf>> [Consulta: 09/04/2019].

- de l'itinerari han d'estar fixades o encastades al terra i evitar que siguin de pèl.
- La il·luminació ha de ser uniforme per evitar ombres projectades.
- a) Mobiliari
- El disseny del mobiliari ha de facilitar la comunicació i l'accés a la informació, tot tenint en compte les necessitats específiques dels usuaris.
 - Intentar disposar d'algunes taules regulables en alçada i altres de rodones, així com algunes cadires de braços.
 - Es recomana que el taulell d'informació sigui a dues alçades.
- b) Serveis higiènics
- Senyalització: al costat del marc dret de la porta, cal posar els pictogrames normalitzats de sexe, en alt relleu, contrast de color i amb el símbol internacional d'accessibilitat (SIA).
 - El lavabo hauria d'incloure un polsador d'emergència accessible i de color contrastat.
 - Porta corredissa o abatible cap a l'exterior.
 - Espai lliure sota el rentamans.
 - Aixeta de palanca gerontològica.
 - Tots els elements de la cambra haurien d'estar contrastats en color i adaptats per permetre'n l'ús des d'una cadira de rodes.
 - Barres d'ajuda a la transferència a tots dos costats, abatibles i contrastades en color.
- c) Ascensors
- Portes automàtiques i transparents, per facilitar la comunicació sobretot per a les persones amb discapacitat auditiva.
 - Incorporar un mirall per facilitar la visibilitat posterior de les persones amb cadira de rodes.
 - Número que identifica la planta situat al costat dret de la porta (en sortir) i en alt relleu.
 - Botoneres en color contrastat, en sistema Braille i en alt relleu a l'esquerra dels números.
- Senyals lluminosos i acústics per a l'obertura i tancament de portes, sentit de la marxa, pis d'aturada i alarmes d'emergència.
 - Portes amb contrast de color.
- d) Sala polivalent
- Tarima accessible
 - Disposar d'algunes cadires de braços.
- e) Sistemes d'alarma i sortides d'emergència
- Preveure senyals visibles i auditius.
 - El pla d'evacuació ha d'incloure mesures específiques per a persones amb diferents tipus de discapacitat.
- 2) Retolació i senyalística
- Quan parlem de senyalització també parlem de comunicació, que afecta tots els espais i serveis de la biblioteca. Ha de ser comprensible per a tots els usuaris i ha d'afavorir al màxim l'autonomia de les persones amb discapacitat a l'interior de la biblioteca.
- La biblioteca hauria de disposar, addicionalment, de sistemes de comunicació alternativa que facilitin la transmissió d'informació a persones amb limitacions per a la comunicació i preveure la senyalització corresponent.
- A continuació es detallen alguns aspectes generals que cal tenir en compte:
- Al directori, cal identificar amb pictogrames els serveis bàsics —taulell d'informació, lavabos i ascensors— als diferents nivells i espais.
 - Cal tenir en compte la grandària de lletra, segons la distància a la qual se situarà l'usuari i tenir present l'alçada, la mida i el contrast.
 - Són importants els contrastos cromàtics per identificar determinats elements com ara portes, finestres, rampes, escales, interruptors, etc.
 - Cal senyalitzar els espais que disposen de bucles magnètics.⁸

8. Sistemes de transmissió d'àudio per a persones que tenen deficiències auditives i porten audiòfons dotats de posició T. Aquests sistemes netegen el so que arriba als audiòfons o implants coclears.

- Senyalització tàctil. La informació i retolació col·locada a l'abast hauria de ser també en Braille, com a mínim en el directori de la biblioteca i en els rètols específics del punt d'informació, dels serveis higienics i de l'ascensor.
- És recomanable que almenys l'accés a l'ascensor, als lavabos i al punt d'informació estiguin senyalitzats amb pictogrames.⁹ Els pictogrames faciliten la comunicació amb persones amb trastorns del llenguatge, discapacitat cognitiva i baixa comprensió lectora, com ara persones amb trastorn autista o persones amb un grau elevat de dislèxia. Haurien de seguir un disseny estàndard, simple i clar.
- Els missatges dirigits als usuaris de la biblioteca s'haurien d'oferir en formats visual, tàctil i auditiu. Per exemple, quan la biblioteca comunica que tanca ho pot fer a través d'un missatge de veu i senyal lluminós.

La Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola disposa de senyalització en sistema Braille gràcies a l'assessorament de l'ONCE de Girona: plànols de distribució de les sales i els espais, directori ubicat a l'accés principal, tòtems informatius ubicats a totes les plantes, i també en els rètols dels lavabos, escales i ascensors. L'ONCE també va fer donatiu a la biblioteca d'un nombre important d'audiollibres, alguns dels quals amb sistema DAISY.¹⁰

Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola
<<http://bibliotecagirona.gencat.cat/ca/inici>>

2.3. Atenció a l'usuari

El personal d'atenció al públic ha de prestar orientació i ajuda personalitzada a les persones amb discapacitat que ho sol·liciten. Cal preveure la formació necessària perquè el personal d'atenció al públic tingui els coneixements adequats per adreçar-s'hi i donar-hi suport, i tenir en compte que el col·lectiu de persones amb discapacitat auditiva, depenent del grau d'afectació, es pot comunicar en llengua oral o bé en llengua de signes. La llei reconeix ambdues modalitats, i específicament indica que les administracions públiques han de garantir el dret d'ús de la llengua de signes catalana. Per tant, seria desitjable que el personal bibliotecari en tingui coneixements bàsics.¹¹

L'actitud¹² i la motivació de l'equip bibliotecari són importants per afavorir la comunicació activa amb els usuaris. La *Guia d'atenció a les persones amb discapacitat als serveis públics* proporciona pautes generals i específiques per facilitar l'atenció a alguns grups d'usuaris. Cal tenir en compte també els recursos que ofereixen diferents institucions en relació amb la formació en accessibilitat i molts altres aspectes complementaris.¹³

2.4. Serveis

Les noves tecnologies faciliten donar uns serveis millors però també propicien l'aparició de noves barreres; en tot cas, cal estar molt alerta als avenços tecnològics que poden ajudar els usu-

9. A l'hora de crear pictogrames cal tenir en compte la proposta d'ARASAAC. Portal Aragonés de la Comunicació Aumentativa y Alternativa . <<http://www.arasaac.org/>> i el manual editat per la Fundació ONCE *Pautas de diseño de pictogramas para todas las personas*. <http://accesibilidadcognitivaurbana.fundaciononce.es/docs/Manual_pictogramas.pdf> [Consulta: 13/02/2019].
10. DAISY (Digital Accessible Information System) és un format de llibre electrònic que permet desplaçar-se pel contingut del document de diverses formes.
11. Direcció General de Política Lingüística, «Llengua de signes» <http://llengua.gencat.cat/ca/llengua_signes_catalana/index.html> [Consulta: 13/02/2019].
12. Al vídeo *Lo incorrecto: una nueva mirada hacia la discapacidad* de la Fundación Prevent, realitzat i produït per INIDEA, el 2017, els autors recullen situacions quotidianes una mica estereotipades, <<https://www.youtube.com/watch?v=SBLiBLb23ZA>> [Consulta: 13/02/2019].
13. «Apropa cultura, una proposta d'inclusió. Recursos de formació» <https://www.apropacultura.cat/ca/cercador-recursos?search_api_views_fulltext=&field_ref_tresource_subjcts=147> [Consulta: 09/04/2019], Departament de Cultura. Accessibilitat. Formació <http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgppcc/subdireccio_general_de_promocio_cultural/proyectos/Accessibilitat/Formacio/> [Consulta: 09/04/2019], «Barcelona Accessible. La ciutat de les persones amb diversitat funcional» Institut Municipal de les Persones amb Discapacitat <<http://ajuntament.barcelona.cat/accessible/ca/impd/institut-municipal-persones-amb-discapacitat>> [Consulta: 09/04/2019], Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, «Accessibilitat universal i autonomia universal» <http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/persones_amb_discapacitat/accessibilitat_intern/accessibilitat_i_autonomia/> [Consulta: 09/04/2019].

aris a accedir a la informació. La biblioteca ha de promoure l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació que facilitin la relació amb les persones amb requeriments específics d'accessibilitat que tenen dificultat per desplaçar-se o no poden gaudir d'una atenció presencial.

La pàgina web de l'equipament ha de proporcionar tota la informació que puguin necessitar els usuaris, sobretot les precisions específiques sobre accessibilitat: transports per arribar al centre, característiques físiques concretes de la biblioteca, fons adaptats, condicions d'accessibilitat dels serveis que s'ofereixen, eines de suport disponibles, activitats inclusives o si van adreçades a un tipus d'usuari concret.¹⁴ A la pàgina principal, es pot crear un bàner que enllaci amb aquest apartat. Es pot preveure oferir també des de la web, un recorregut guiat en vídeo¹⁵ o bé amb fotos en 360 graus, de manera que l'usuari es pugui familiaritzar amb l'equipament. Hauria d'incloure subtítols per a persones amb baixa audició, audiodescripció per a persones cegues i en llengua de signes per a persones signants.

Es recomana utilitzar els diversos canals de comunicació —vídeos, so i imatge— per fer arribar els avisos i la informació dels serveis i les activitats als usuaris. S'haurien de tenir molt en compte les normes d'accessibilitat pel que fa al web, xarxes 2.0 i butlletins electrònics, entre d'altres.¹⁶ També cal recordar que és tan important oferir serveis com difondre els que s'ofereixen al públic potencial. Els directors de biblioteques proporcionen dades bàsiques i específiques de les biblioteques així com dels serveis adaptats.¹⁷

Servei d'informació

Oferir informació ha estat sempre una de les funcions primordials de la biblioteca pública, però en aquests últims anys ha canviat radicalment la manera de recopilar-la, accedir-hi i presentar-la.

- Els materials de difusió (guia de la biblioteca, informació de les activitats, nous serveis...) i les eines bibliogràfiques que elabora la biblioteca han de tenir en compte la normativa d'accessibilitat, tant en el format com en la difusió pels canals habituals. Per exemple, es pot elaborar la guia de la biblioteca en Lectura Fàcil¹⁸ i difondre-la en PDF accessible, afegir-hi codis QR i oferir un format en àudio sempre que sigui possible, per donar accés a la informació.
- Preveure visites guiades per les instal·lacions de la biblioteca, tant individualment com en grups amb necessitats especials.

Servei de consulta

- Per garantir l'autonomia total de les persones amb discapacitat, la biblioteca hauria de disposar dels productes de suport adients, com per exemple lupes de lectura, telelupes, programari OCR (reconeixement òptic de caràcters) i magnificadors de pantalla i de contrast, entre d'altres.

Servei de préstec

- Oferir el suport necessari, especialment pel que fa al servei d'autopréstec i devolució.

14. Biblioteques de Barcelona, <<http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/ca/canal/accessibilitat-0>> [Consulta: 09/04/2019]. Vilamuseu de la Vila Joiosa, <<http://www.vilamuseu.es/accesibilidad>> [Consulta: 09/04/2019].

15. Biblioteca Fages de Climent a Figueres. Biblioteca infantil, biblioteca inclusiva, <<https://www.youtube.com/watch?v=LjcZwd8ZJZs>> [Consulta: 09/04/2019].

16. Guia de xarxes socials, <<http://atenciociudadana.gencat.cat/ca/serveis/xarxes-i-missatgeria-instantania/xarxes-socials/guies-i-normativa/guia-de-xarxes-socials/>> [Consulta: 09/04/2019].

17. Com, per exemple, el Directori de biblioteques de Catalunya, en què es detallen tant les dades bàsiques de la biblioteca i els serveis generals, com també els més específics adreçats a diferents col·lectius, <http://cercadorbiblioteques.cultura.gencat.cat/start.do;jsessionid=55A5EDEB62246C6C31E616E488037D74?set-locale=ca_ES> [Consulta: 09/04/2019].

18. Un exemple és la guia de benvinguda a les biblioteques de l'Hospitalet de Llobregat, <<http://www.bibliotequeslh.cat/utills/obreFixer.aspx?Fw9EVw48XS5DtP383fTnSoiqazAclhTpz94QhVuvWrvuUgGSnEXysQ2pYKTqazCbcrDLT>> [Consulta: 09/04/2019].

- Facilitar el préstec a domicili, amb les mateixes condicions que el préstec presencial.
- Potenciar el préstec de documents digitals —llibres, audiollibres, pel·lícules i revistes, entre d'altres— que ofereixen plataformes de descàrrega de documents.
- Oferir bústia de retorn 24 hores.

Servei de formació d'usuaris

- Planificar les sessions de formació específiques si cal, amb l'assessorament de les diferents associacions o bé dels col·lectius.

Serveis per a grups d'usuaris amb necessitats especials

- Trobades periòdiques per a persones amb dificultats lectores.
- Es pot oferir el servei de préstec i lectura a domicili.

2.5. Gestió de la col·lecció

El fons de la biblioteca ha d'incloure un ampli ventall de recursos en diversos formats i en una quantitat suficient per satisfer les necessitats i els interessos dels usuaris.

L'adquisició d'aquest tipus de documents adaptats ha de formar part del pla estratègic de la biblioteca, ha d'estar prevista en la política de desenvolupament de la col·lecció i, per tant, cal preveure un percentatge del pressupost per a l'adquisició d'aquest fons. Les biblioteques poden consultar diversos recursos bibliogràfics que els ajudaran a completar la col·lecció, com ara *El calaix de la diversitat*¹⁹ i els canals de difusió del Centre de Documentació de la Discapacitat (CID) de Sant Boi de Llobregat,²⁰ entre d'altres.

Alguns aspectes que cal tenir en compte:

- 1) Disposar de fons documental adaptat i en diferents formats

El mercat editorial ofereix diferents tipologies de materials adaptats. A continuació es detallen alguns d'aquests formats i per a quins col·lectius poden ser d'utilitat:

- a) Usuaris amb discapacitat visual: documents amb lletra gran, audiollibres i revistes, sistemes amb audiodescripció, llibres electrònics en format DAISY i documents en sistema Braille.
- b) Usuaris amb discapacitat auditiva: documents impresos en Lectura Fàcil, pictogrames, subtítulats per a persones sordes o en llengua de signes.
- c) Usuaris amb discapacitat física: documents que no requereixin ser oberts, documents amb anelles que en facilitin l'obertura, entre d'altres.
- d) Usuaris amb discapacitat intel·lectual o bé amb el trastorn d'espectre autista (TEA): documents en Lectura Fàcil o bé documents en sistemes de comunicació alternatius i augmentatius.

Un dels trets diferencials de l'Escola d'Educació Especial Crespinell és creure fermament que la diversitat és una font de riquesa i no pas una dificultat. L'Escola es distingeix pels seus projectes de col·laboració i treball en xarxa amb diferents centres i serveis de l'entorn, com per exemple amb la Biblioteca Central de Terrassa. Durant aquest període de col·laboració, s'han fet adaptacions de llibres d'ús habitual, que l'Escola deixa a la Biblioteca per a l'ús d'altres usuaris. També ha assessorat altres adaptacions de contes d'educació especial.

Escola Crespinell de Terrassa

<<http://escolacrespinell.cat/>>

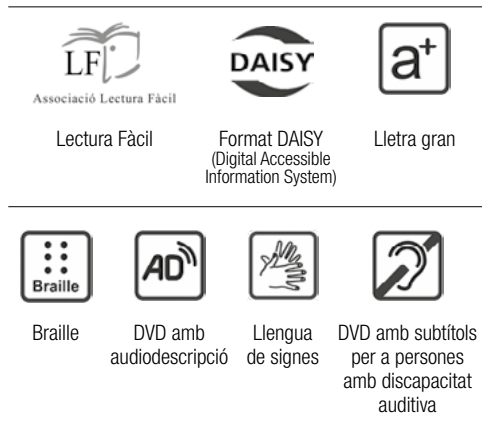
Biblioteca Central de Terrassa

<<https://www.terrassa.cat/bct>>

19. *El calaix de la diversitat: llibres adaptats i recursos per a infants i joves amb discapacitat* [en línia], Barcelona: Departament de Cultura, 2018, <http://biblioteques.gencat.cat/web/.content/tematic/professionals/bibliografies/bibliografies_tematicques/documents/ADAPTATS.pdf> [Consulta: 09/04/2019].

20. Centre de Documentació de la Discapacitat, <<https://cidiscapacitat.wordpress.com/>> [Consulta: 09/04/2019].

A continuació, es detallen els logos més utilitzats en relació amb aquest tipus de fons:

2) Identificar els documents adaptats per facilitar la localització

És important identificar els documents inclusius perquè les persones usuàries els puguin utilitzar i consultar de manera senzilla i ràpida. Per això és aconsellable afegir-hi un pictograma, al lloc o bé a la coberta, que acompanyi la signatura i el destaquí de la resta de fons, així com incorporar el logo de Biblioteques inclusives.

Un exemple d'accessibilitat en la identificació de documents a la biblioteca és la CDU adaptada als fons de les àrees infantils de la Xarxa de biblioteques de Vilanova i la Geltrú. És una CDU simple (la numeració es redueix a un màxim de dos dígits), visual (il·lustracions de cada matèria) i pràctica (el fons documental s'ordena molt fàcilment). La classificació disposa de diferents models adaptables a les diferents tipologies de biblioteques i de retolació per a les prestatgeries.

Biblioteca Armand de Cardona de Vilanova i la Geltrú <<https://biblioteques.vilanova.cat/>>
<<https://gloriafort.wordpress.com/2013/11/26/cdu-per-a-biblioteques-infantils/>>

3) Col·locació del fons

La col·locació del fons a les prestatgeries dependrà de cada biblioteca, segons si prioritza la temàtica o la tipologia del document. Hi ha diferents opcions de col·locació:

- Col·locar el fons inclusiu separat de la resta, identificat amb el logo corresponent.
- Inserir el fons inclusiu amb la resta del fons i identificat amb el logo.
- Col·locar els documents adaptats a la secció d'adults i, en el cas del fons infantil, intercalar-los amb la resta de la secció.
- Disposar de dos exemplars, un per integrar al fons general i un altre per al fons específic.

4) Senyalització dels prestatges

La retolació s'ha de fer amb un contrast suficient i amb una mida de lletra que faciliti la visualització des de distàncies llargues. Cal tenir present les característiques generals sobre retolació i senyalització.

5) Facilitar la itinerància de lots per promoure la lectura als col·lectius de persones amb discapacitat

Les biblioteques disposen del recurs que ofereixen algunes institucions pel que fa als lots de materials adaptats en préstec, com per exemple la CePSE (Central de préstec).²¹ Les entitats, les escoles i els centres educatius d'educació especial poden apropar els recursos bibliogràfics on siguin necessaris.

El bibliocarretó de la diversitat és un recurs bibliogràfic ofert pel Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona que conté llibres on els protagonistes tenen diferents discapacitats (físiques, sensorials, cognitives, TDAH i altres). És un dels recursos itinerants entre les biblioteques del territori, però també el poden demanar les escoles a través de les seves biblioteques de referència. El bibliocarretó conté 57 llibres recomanats a les dues edicions de la bibliografia El calaix de la diversitat elaborada pel Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya.

Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona <<http://www.bibgirona.cat/>>

21. Lots per a clubs de lectura de la CePSE (Central de Préstec), un servei del Sistema de Lectura Pública de Catalunya, <http://biblioteques.gencat.cat/ca/professionals/cepse/colleccio/lots_disponibles/lots_activitats_foment_lectura/> [Consulta: 09/04/2019].

2.6. Activitats

A l'hora de programar les activitats, s'ha de preveure garantir la màxima accessibilitat, però si no és possible arribar a tots els col·lectius d'usuaris, la biblioteca haurà de fer les adaptacions necessàries. Cal recordar que organitzar activitats inclusives no s'ha de fer de manera puntual, sinó que és un procés continu i, per tant, se n'haurien d'organitzar periòdicament.

Què cal tenir en compte a l'hora d'organitzar una activitat:²²

- a) Abans de l'activitat:
- Contactar amb els diferents col·lectius utilitzant els mitjans de difusió més adequats.
 - Tenir present on es farà l'acte i si cal alguna mesura de correcció.
 - Tenir en compte la possibilitat de reserva de seients per a l'usuari i l'acompanyant.
 - Valorar quina informació proporcionem a l'usuari sobre accessibilitat des de la nostra pàgina web.
 - Preveure amb antelació els productes de suport accessibles que requereixen alguns col·lectius i fer-ne difusió.
 - Persones amb discapacitat visual: audiodescripció i, si pot ser, material amb sistema Braille.
 - Persones amb discapacitat intel·lectual: explicacions entenedores, materials en format de lectura fàcil o pictogrames.
 - Persones amb discapacitat auditiva: bucle magnètic, intèrpret de llengua de signes o bé subtítolació. Alguns pictogrames identifiquen el tipus de servei que oferim i es poden incorporar als documents i mitjans de difusió de l'activitat.

- b) Durant l'activitat
- Preveure l'acompanyament de les persones que ho requereixin.
- c) Després de l'activitat
- Valorar especialment les mesures d'accessibilitat adoptada: ha complert les expectatives? Com podem millorar?

Exemples d'activitats inclusives

Un viatge sensorial

Contes inclusius adaptats a nens i nenes amb pluridiscapacitat. Les narracions es basen en estímuls sensorials i vivencials fent ús de sons, olors, el tacte, la veu, etc. D'aquesta manera s'arriba a tothom.

Xarxa de Biblioteques de Cornellà de Llobregat

<<http://biblioteques.cornella.cat/>>

«Un viatge sensorial» <<https://unviatgesensorial.wordpress.com/detalls-de-la-nostra-activitat/>>

Cinema inclusiu

La Biblioteca Central de Cornellà ha iniciat la programació de pel·lícules inclusives, amb subtítols per a persones amb discapacitat auditiva i, a la vegada, amb audiodescripció a través d'una app de l'ONCE per a persones amb discapacitat visual.

Xarxa de Biblioteques de Cornellà de Llobregat

<<http://biblioteques.cornella.cat/>>

Lectures en veu alta

És una activitat i un espai de trobada per a joves i adults amb discapacitat visual que es reuneixen a la biblioteca per gaudir de la lectura. L'objectiu d'aquesta acció, organitzada en col·laboració amb l'ONCE de Vilanova i la Geltrú, és oferir un servei

22. La web de l'Ajuntament de Terrassa conté aspectes que cal tenir en compte a l'hora d'organitzar actes públics, <<https://www.terrasa.cat/actes-accessibles/>> [Consulta: 09/04/2019].

adreçat a persones amb dificultats visuals, interessades per la literatura. També es vol fomentar la lectura a través de l'escolta i ampliar l'àmbit d'usuaris i usuàries que utilitzen les biblioteques públiques.

Biblioteca Armand de Cardona (Vilanova i la Geltrú) <<https://biblioteques.vilanova.cat>>
Lectures en veu alta <<https://www.vilanova.cat/noticies/detall?id=47717600>>

Club de lectura

El club de lectura de la Biblioteca Comarcal Maria Barbal de Tremp inclou la participació d'usuaris amb discapacitat visual. La programació amb antelació de les lectures permet als usuaris peticionar a l'ONCE els documents amb sistema Braille i seguir l'activitat.

Biblioteca Pública Maria Barbal de Tremp
 <<http://biblioteques.gencat.cat/ca/professionals/biblioteques-inclusives/>>

2.7. Difusió i comunicació

Els materials de promoció i comunicació de la biblioteca seran accessibles per a tothom sempre que s'identifiqui el destinatari i s'utilitzin les eines i els recursos apropiats. S'ha de tenir present que un text amb un llenguatge clar i senzill arriba sempre a un públic més ampli. Les orientacions per redactar documents de l'Associació de Lectura Fàcil²³ i els requeriments sobre com fer un PDF accessible ens seran molt útils, així com tenir en compte els requeriments de disseny²⁴ i maquetació del text.

Cal pensar a:

- Comunicar les mesures d'accessibilitat als serveis municipals d'atenció ciutadana i regidors d'Afers Socials.

- Difondre el fons a través d'activitats com ara presentacions, l'hora del conte, clubs de lectura, exposicions i incloure els llibres adaptats als butlletins de noves adquisicions, guies de lectura, xarxes socials, etc.
- Crear una guia de narrativa social, especialment destinada a les persones amb el trastorn de l'espectre autista (TEA), perquè coneguim com és la biblioteca abans d'anar-hi.²⁵
- Fer campanyes periòdiques a través dels mitjans de comunicació.
- Compartir les activitats i els serveis inclusius amb el #Bibinclusives.

El Centre d'Informació de la Discapacitat (CID) va ser creat l'any 2007 per la Biblioteca Jordi Rubió i Balaguer amb el suport de la Unitat d'Inclusió Social i Igualtat de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, amb l'objectiu de difondre i posar a l'abast de tothom un fons documental especialitzat en l'entorn de la discapacitat i per donar servei i oferir recursos en aquest àmbit. S'adreça a tothom: persones que pateixen algun tipus de discapacitat i familiars, comunitat educativa (professorat i alumnat), professionals, entitats, associacions i a tota la ciutadania interessada a apropar-se a aquesta realitat. El fons és de lliure accés i disponible per al préstec, i es pot consultar des del Catàleg de la Xarxa de Biblioteques Municipals. Amb l'objectiu de difondre el fons documental, el CID elabora cada trimestre el *Butlletí del CID*, i disposa d'un bloc d'informació, novetats i notícies sobre la discapacitat.

Centre d'Informació de la Discapacitat. Biblioteca Jordi Rubió i Balaguer
 <<https://cidiscapacitat.wordpress.com/>>

23. Associació Lectura Fàcil <<http://www.lecturafacil.net/es/>> [Consulta: 09/04/2019].

24. «Dissenyant per a l'accessibilitat» <http://atenciociutadana.gencat.cat/web/.content/manuals/accessibilitat/guia_accessibilitat.pdf> [Consulta: 09/04/2019].

25. Gran Teatre del Liceu <<https://www.liceubarcelona.cat/ca/autisme-tea>> [Consulta: 09/04/2019].

És important i necessari que les administracions i els gestors públics i culturals incrementin esforços per aconseguir que les biblioteques siguin espais vius i inclusius i que donin resposta a les demandes de la societat actual.

3. Conclusions

Una mirada accessible ens permet enriquir-nos en la diversitat i ens facilita adaptar-nos al conjunt de la població. És important i necessari que les administracions i els gestors públics i culturals incrementin esforços per aconseguir que les biblioteques siguin espais vius i inclusius i que donin resposta a les demandes de la societat actual. Cal veure l'accessibilitat com un valor afegit i no únicament perquè s'ha de complir amb la legislació. Entre tots podem aconseguir una societat més inclusiva i accessible, que permeti avançar cap a la plena autonomia de les persones.

Bibliografia

Accessibility guidelines for public libraries [en línia]. 2nd ed. upd. [Helsinki: Suomen kuntaliitto, 2017]. <https://www.celia.fi/wp-content/uploads/2017/12/guidelines-for-accessible-libraries_muok.pdf> [Consulta: 13/02/2019].

Bibliotecas accesibles para todos: pautas para acercar las bibliotecas a las personas con discapacidad y a las personas mayores [en línia]. 2a ed. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. IMSERSO, [2011]. <<http://www.imserso.es/InterPresent1/groups/imserso/documents/binario/33010bibiotacc2011.pdf>> [Consulta: 13/02/2019].

El calaix de la diversitat: llibres adaptats i recursos per a infants i joves amb discapacitat [en línia]. Barcelona: Departament de Cultura, 2018. <http://biblioteques.gencat.cat/web/.content/tematic/professionals/bibliografies/bibliografies_tematiques/documents/ADAPTATS.pdf> [Consulta: 09/04/2019].

CATALUNYA. *Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat* [en línia]. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), núm. 6742 (04/11/2014). <<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6742/1379017.pdf>> [Consulta: 13/02/2019].

Guia d'atenció a les persones amb discapacitat als serveis públics [en línia]. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, 2015. <http://treballiafersocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/17accessibilitatiautonomia/normativa_relacionada/destacats_dreta/guia_atencio_persones_amb_discapacitats_als_serveis_publics.pdf> [Consulta: 09/04/2019].

IRVALL, Birgitta; NIELSEN, Gyda Skat. *Accés a biblioteques per a persones amb discapacitat: pautas* [en línia]. Barcelona: Departament de Cultura, 2016. (IFLA professional reports. Català; 89) <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/89-ca.pdf>> [Consulta: 13/02/2019].

Manual de accesibilidad y inclusión en museos y lugares del patrimonio cultural y natural. Gijón: Trea, DL 2013. (Manuales de Museística, Patrimonio y Turismo Cultural; 16).

MARTÍNEZ USERO, José Ángel. «La accesibilidad a la información en las bibliotecas públicas: directrices para garantizar la integración» [en línia]. *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 18 (juny 2007). <<http://bid.ub.edu/18marti2.htm>> [Consulta: 09/04/2019].

PEIX, Susana. «*Bibliotecas inclusivas: arquitectura, servicios, fondo documental y formación se fusionan en un proyecto de accesibilidad en las bibliotecas de Cataluña*» [en línia]. En: Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA). *World Library and Information Congress (84th: 2018: Kuala Lumpur). Transform libraries, transform societies*. [The Hague: IFLA Headquarters, 2018]. <<http://library.ifla.org/2263/1/127-peix-cruz-es.pdf>> [Consulta: 09/04/2019].

— «Bibliotecas inclusivas, bibliotecas para todos» [en línia]. *Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios*, núm. 107 (gener-juny 2014), p. 42-49. <<https://www.aab.es/app/download/21024463/SUSANA+PEIX.pdf>> [Consulta: 09/04/2019].

— «Bibliotecas públicas accesibles e inclusivas» [en línia]. *Biblogtecarios* (28 jul. 2015). <<http://www.biblogtecarios.es/firmasinvitadas/bibliotecas-publicas-accessible-e-inclusivas/>> [Consulta: 09/04/2019]. ■

Caixa d'eines

Proposta de catàleg de serveis d'informació
basat en el web semàntic per
al Diari Oficial i de Publicacions
de la Generalitat de Catalunya

Ricardo POZZOBON

Doctorand, Departament de
Biblioteconomia
Documentació i Comunicació
Audiovisual, Universitat
de Barcelona
rnpt74@gmail.com

Article rebut el febrer de 2019;
revisat el maig de 2019.

Proposta de catàleg de serveis d'informació basat en el web semàntic per al Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya

Resum: La línia de recerca d'aquest article tracta la problemàtica de la gestió, estructura i explotació de contingut digital, en el marc de la interoperabilitat de sistemes semàntics a través de l'ús de metadades. En aquest context es parteix dels conceptes d'accés obert, repositoris institucionals, web semàntic i dades obertes enllaçades (*linked open data*) per fer ús dels estàndards XML Legislatiu Akoma Ntoso i l'Identificador de Legislació Europea per al desenvolupament de sistemes d'informació legislatius.

Específicament, es fa una proposta de catàleg de serveis basats en la web semàntica per als sistemes d'informació legislatius del Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya, presentant cada servei en el context de la web semàntica, els requeriments a satisfer per implementar-la i els usuaris objectius.

Paraules clau: biblioteca social, inclusió, discapacitat, exclusió social, bibliotecari inclusiu, refugi, esclatxa digital, biblioteca educadora, formació.

Propuesta de catálogo de servicios de información basado en la web semántica para el Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya

Resumen: La línea de investigación del presente artículo trata la problemática de la gestión, estructura y explotación de contenido digital, en el marco de la interoperabilidad de sistemas semánticos a través del uso de metadatos. En este contexto se parte de los conceptos de acceso abierto, repositorios institucionales, web semántica y datos abiertos enlazados (*linked open data*) para abordar el uso del estándar XML legis-

lativo Akoma Ntoso y el Identificador de Legislación Europea para el desarrollo de sistemas de información legislativos.

Específicamente, se hace una propuesta de catálogo de servicios basados en la web semántica para los sistemas de información legislativos del Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya, presentando cada servicio en el contexto de la web semántica, los requerimientos a satisfacer para su implementación y los usuarios objetivos.

Palabras clave: web semántica; datos abiertos enlazados; gobierno electrónico; XML legislativo; Akoma Ntoso; Identificador de Legislación Europea (ELI); Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya.

Proposal of an information services catalogue based on the Semantic Web for the Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya

Abstract: This article's research line deals with the problem of the management, structure and exploitation of digital content within the framework of interoperability of semantic systems through the use of metadata. In this context, the concepts of Open Access, Institutional Repositories, Semantic Web and Linked Open Data are the point of departure to address the use of the legislative Akoma Ntoso XML standard and the European Legislation Identifier (ELI) for the development of legislative information systems.

More specifically, a proposal for a service catalogue based on the semantic web is made for the legislative information systems of the Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya (Official Gazette of the Government of Catalonia), presenting each service in the context of the Semantic Web, the requirements to be met for implementation and target users.

Keywords: semantic web; linked open data; electronic government; legislative XML; Akoma Ntoso; European Legislation Identifier (ELI); Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya.

Introducció

L'article tracta la problemàtica de la gestió, estructura i explotació de contingut digital, en el marc de la interoperabilitat de sistemes semàntics a través de l'ús de metadades. En aquest context es parteix dels conceptes d'accés obert (AO), repositori institucions (RI), web semàntic (WS) i dades obertes enllaçades (LOD), per fer ús dels estàndards XML Legislatiu Akoma Ntoso i l'ELI per al desenvolupament de sistemes d'informació legislatius.¹

Per accés obert (AO) entenem la disponibilitat gratuïta de la informació en la internet pública, permetent-ne la lectura, descàrrega, còpia, distribució, impressió, cerca o ús amb qualsevol propòsit legal, sense barreres financeres, legals o tècniques, fora de les implícites en l'accés a la internet mateixa. L'única limitació pel que fa a reproducció i distribució i l'únic rol del *copyright* en aquest domini és donar als autors el control sobre la integritat dels seus treballs i el dret de ser adequadament reconeguts i citats.² S'entén com a repositori institucional (RI) el conjunt de serveis que una institució ofereix als membres de la seva comunitat per a la gestió i disseminació de material digital, establint-hi un compromís institucional per al resguard d'aquest material, que inclou la preservació a llarg termini, organització, accés i distribució.³

La preservació i difusió digital del patrimoni intel·lectual a través de RI creix de manera sostinguda, per a l'any 2016 es registren prop de 4.000 nous RI i xifres rècord de registres de prop de 2.500.000,⁴ de la mateixa manera

es dona un creixement sostingut en l'adopció de polítiques d'AO en diversos tipus d'institucions.⁵ En el cas de les institucions públiques legislatives, l'interès i la importància que adquireixen el desenvolupament i l'optimització del seus RI en AO són cada vegada més grans.

1. Web semàntic

El web semàntic (WS) és una proposta teòrica impulsada pel W3C que planteja estendre i aprofitar la internet actual, amb la seva ingent quantitat de dades, fent-ne ús i explotació de manera molt més eficaç, eficient i estructurada, amb la finalitat de generar nous serveis i aplicacions que de manera automàtica permetin més i millor ús de la informació. El WS dona més significat a la descripció de la informació, la qual cosa permet a qualsevol usuari obtenir respostes a les seves demandes d'informació de manera més ràpida, senzilla, eficaç i eficient. Dotar de més semàntica la informació de la internet i d'una mateixa infraestructura per compartir, processar i transferir aquesta informació, permet superar els esculls i les frustracions relatives a les operacions de cerca i recuperació de dades en el vast món de la internet actual, per això cal fonamentar aquesta infraestructura de llenguatges universals i estàndards.⁶

Com a conseqüència del constant creixement de la informació continguda en la internet, actualment existeix un gran cúmul de dades i una heterogeneïtat de fonts d'informació que ocasionen problemes d'interoperabilitat. Un plantejament per a la resolució d'aquests problemes el constitueix el WS, ja que possibilita

1. Per conèixer el significat de les sigles i termes, vegeu el Glossari del final de l'article.
2. *Iniciativa de Budapest para el acceso abierto (BOAI)* [en línia], [Washington, DC: Open Society Foundations, 2002, <<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/spanish-translation>> [Consulta: 16/10/2018].
3. Clifford A. Lynch, «Institutional repositories: essential infrastructure for scholarship in the digital age», *Portal: libraries and the academy*, vol. 3 núm. 2 (2003), p. 327-336.
4. *Registry of Open Access Repositories (ROAR)* [en línia], [Southampton: University of Southampton, 2016], <<http://roar.eprints.org/>> [Consulta: 14/10/2018].
5. *Registry of Open Access Repository Mandates and Policies (ROARMAP)* [en línia], [Southampton: University of Southampton, 2016], <<http://roarmap.eprints.org/>> [Consulta: 14/10/2018].
6. *Guía breve de web semántica* [en línia], [Gijón: The World Wide Web Consortium (W3C) Oficina España; Fundación CTIC, 2010], <<http://www.w3c.es/Divulgacion/GuiasBreves/WebSemantica>> [Consulta: 10/10/2018].

la realització automàtica de moltes tasques de processament i recuperació d'informació, combinant i deduint de manera lògica i automàtica, sense la intervenció de l'usuari, la informació que permeti la resolució de problemes.

Exemples reeixits d'un ús concret del WS en la internet el constitueixen els sistemes RSS i FOAF. RSS és un vocabulari RDF basat en XML que permet catalogar informació (fonamentalment notícies i esdeveniments), de manera que es pugui recuperar de manera precisa i automàtica. Un fitxer RSS està constituït per metadades enllaçades a fonts d'informació especificades pels usuaris segons les seves preferències, la principal funció de les quals és notificar als usuaris que els recursos que ells han seleccionat per formar part d'aquesta RSS han canviat sense la necessitat de comprovar directament la font, és a dir, notifiquen de manera automàtica qualsevol canvi que es faci en aquests recursos d'interès prèviament seleccionats.⁷ FOAF és un projecte que utilitza el WS per a la creació de pàgines web que descriuen persones, els seus vincles, activitats i creacions, a través d'un vocabulari RDF que permet publicar de manera senzilla i simplificada informació personal perquè pugui ser processada, compartida i reutilitzada.⁸

El processament de la informació seguint el model del WS estén el sistema d'entrada i sortida parametrizada de dades, agregant-los significat mitjançant l'ús de metadades, perquè la informació pugui ser processada de manera lògica i automàtica per la màquina. La infraestructura del WS es fonamenta en l'ús d'un marc de descripció de recursos: RDF; un mecanisme de marcatge per a publicar i compartir dades usant ontologies: OWL, i un llenguatge de consulta a aquests recursos: SPARQL.

RDF proporciona informació descriptiva de recursos web. Existeixen diferents modalitats de serialització o extensió del model RDF, com ara RDFa, una tecnologia que permet enriquir el contingut dels documents de la internet tradicional mitjançant la inserció d'anotacions semàntiques en el seu codi, de manera que aquestes queden no visibles per a l'usuari humà, però permetent que aplicacions basades en el WS interpretin la informació per reutilitzar-la eficaçment. OWL és un mecanisme per al desenvolupament de vocabularis que permetin establir relacions entre recursos, proporcionant un llenguatge comú per crear ontologies: definicions de conceptes bàsics en un camp determinat i les seves relacions, que poden ser utilitzades en diferents sistemes de manera que possibilitin la interrelació entre diverses fonts d'informació.⁹ SPARQL és un llenguatge de consulta de dades en RDF, que pot executar cerques utilitzant diverses fonts de dades semàntiques, basant-se en la correspondència de patrons de grafs, el més simple dels quals és la tripleta, similar a la tripleta RDF (subjecte-predicat-objecte), però amb la possibilitat de tenir una variable, en lloc d'un terme RDF, en qualsevol dels elements.¹⁰

1.1. Dades obertes enllaçades (*linked open data*)

El mecanisme mitjançant el qual el WS pot interrelacionar i referenciar dades distribuïdes en la internet són les dades obertes enllaçades (LOD). Mitjançant les LOD es poden crear complexos sistemes de vincles entre dades que permeten a usuaris, humans i ordinadors explorar de manera molt més estructurada i lògica la internet, i poder determinar informació rellevant a partir de referències de dades inicials.¹¹ Un exemple d'aquest mecanisme

7. *Ibid.*

8. *Ibid.*

9. *Ibid.*

10. Grigoris Antoniou, Frank van Harmelen, *Manual de web semàntica*, Granada: Comares, 2010.

11. *Guía breve de linked data* [en línia], [Gijón: The World Wide Web Consortium (W3C) Oficina España; Fundació CTIC, 2010], <<http://www.w3c.es/Divulgacion/GuiasBreves/LinkedData/>> [Consulta: 10/10/2018].

de LOD el constitueix el CMS OntoWiki, que permet una gestió amigable per a l'usuari humà de contingut enriquit semànticament. OntoWiki permet crear i enllaçar contingut enriquit semànticament mitjançant l'ús de vocabularis i taxonomies per a la seva estructuració semàntica. Mitjançant l'ús de plantilles i sistemes dinàmics de sindicació de contingut és possible agregar a llocs web informació complementària enllaçada semànticament, facilitant d'aquesta manera tasques editorials, de gestió de contingut específic de llocs webs; així com permetent una millor cerca, navegació i exploració de dades.¹² Aquest plantejament de LOD es basa en el model d'arquitectura del WS,¹³ que està dissenyat per blocs superposats que formen set nivells: 1) **Unicode | URI**: planteja com a base l'ús de l'estàndard Unicode, el que proporciona un número únic per a cada caràcter, independentment de la plataforma o programa, la qual cosa permet representar caràcters de qualsevol idioma amb una codificació unificada. Amb URI és possible l'adreçament i la identificació de recursos. 2) **XML + NS + xmilschema**: a través de XML es poden definir els llenguatges de marcatge per a usos específics; NS permet combinar en un mateix document llenguatges de marcatge XML; amb xmilschema es poden definir restriccions i validacions per a documents, especificant tipus de dades, components permesos, etc. 3) **RDF + rdfschema**: permet representar recursos digitals amb capacitat per representar relacions semàntiques complexes. 4) **Ontology vocabulary**: a través dels vocabularis ontològics és possible especificar de manera formal un domini de coneixement, especificant relacions entre classes i propietats de classe.

La implementació d'una aplicació o un sistema d'informació legislatiu en format XML i la seva aplicació en un parlament pot oferir un accés sempre actualitzat als textos amb el seu historial de treball.

5) **Logic**: el nivell lògic verifica que els raonaments i processos siguin vàlids segons la definició de l'ontologia. 6) **Proof**: es refereix a la demostració matemàtica d'un raonament. 7) **Trust**: el nivell de confiança garanteix la seguretat de les funcions i operacions entre usuaris, llocs web i programari.¹⁴ Sobre aquest model s'afegeix una última capa que conté la interfície d'usuari i les aplicacions.¹⁵ Basat en aquesta arquitectura de WS, Berners-Lee (2009) planteja el model de cinc estrelles,¹⁶ per aconseguir sistemes d'informació interoperables a través de les LOD:

★ **Disponible a la web**. Independentment del format, però amb llicència OD.

★★ **Disponible com a dades estructurades llegibles per màquina**. Per exemple, taula en format Excel en lloc d'escanejar-la com a imatge.

★★★ **Format no propietari**. Igual que en el cas de dues estrelles però, en lloc d'Excel, el format no propietari CSV.

★★★★ **Ús d'estàndards oberts de la W3C**. Tot l'anterior més l'ús de RDF i SPARQL amb la finalitat de poder descriure i identificar els continguts.

12. Norman Heina, Sebastian Tramp, Sören Auer, «Managing web content using linked data principles - Combining semantic structure with dynamic content syndication», En: Computer Software and Applications Conference (COMPSAC), IEEE Annual International (35th: 2011: Munich). Los Alamitos, CA, etc.: IEEE Computer Society, 2011, p. 245-250.

13. Tim Berners-Lee, «Semantic web on XML: Architecture» [en línia], [Washington, DC: The World Wide Web Consortium (W3C), date: 2000/12/06], <<https://www.w3.org/2000/Talks/1206-xml2k-tbl/slide10-0.html>> [Consulta: 20/12/2018].

14. Lluís Codina, Cristófor Rovira, «La web semántica» [en línia], [Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Departament de Periodisme i de Comunicació Audiovisual, 2006], <http://eprints.rclis.org/8899/1/web_semantica_.pdf> [Consulta: 04/01/2019].

15. Steve Bratt, «Semantic Web: linked data on the web» [en línia], *TED Talks*, 2008, <[>](https://www.w3.org/2008/Talks/1009-bratt-W3C-SemTech/Overview.html#(22)) [Consulta: 04/01/2019].

16. Tim Berners-Lee, «Is your linked open data 5 star? (added 2010)» [en línia], [Washington, DC: The World Wide Web Consortium (W3C), date: 2006/07/27, last change: 2009/06/18],

★★★★★ **LOD.** Tot l'anterior a més de poder vincular entre si dades d'un sistema d'informació amb altres sistemes, proporcionant un valor afegit i més context d'ús.

2. Web semàntic en l'àmbit legislatiu

És un objectiu fonamental per als governs fer que sigui de coneixement general la informació jurídica, mitjançant publicacions digitals i impreses, amb la finalitat que la societat cooperi en el compliment de les lleis. En l'àmbit digital, la informació jurídica es concep generalment per a consulta humana, obviant la possibilitat d'enriquiment semàntic de les dades per poder fer anàlisis algorítmiques i desenvolupar aplicacions que permetin la construcció de serveis jurídics en línia més intel·ligents i automatitzats, com també facilitar les recerques so-

bre legislació i pràctica legal.¹⁷ Semantic Finlex constitueix un exemple d'un sistema semàntic d'informació jurídica, usat per a la publicació i consulta de legislació finlandesa i jurisprudència. Està implementat com un servei de dades obertes vinculades, que transforma i interconnecta, sobre la base de normatives europees i de manera regular, les dades de la base de dades legal Finlex del Ministeri de Justícia de Finlàndia. D'aquesta manera, es permet l'accés a la informació mitjançant un punt d'accés de consulta SPARQL, amb una varietat de serveis disponibles que faciliten la reutilització de les dades.

2.1. XML Legislatiu

XML és un estàndard obert de marcatge, promogut pel W3C, àmpliament utilitzat per a la representació de dades i documents. La seva principal característica és l'ús d'etiquetes que

17. Arttu Oksanen, et al. «Law and justice as a linked open data service» [en línia], [Espoo: Aalto University, 2017], <<https://www.semanticscholar.org/paper/Law-and-Justice-as-a-Linked-Open-Data-Service-Oksanen-Tuominen/b28d208de7da06b9c8b40ac0bc81a06c32ae1698>> [Consulta: 12/10/2018].

permeten englobar i qualificar contingut. Mitjançant l'XML és possible afegir informació sobre les dades (metadades), de manera consistent amb l'estructura i contingut del document, facilitant el fet de poder agregar informació que no s'inclouï directament en la narrativa del document però que permeti descriure el contingut amb més profunditat i precisió.¹⁸

Entre les seves principals característiques destaquen: estàndard del W3C, documentat pel Consortium i emès amb llicència *open source*; intel·ligible tant per a l'ésser humà com per a la màquina; independent tecnològicament, ja que pot ser editat mitjançant programes *open source* o a través d'un editor de text no propietari; permet identificar el propòsit i contingut de la informació; es pot utilitzar per fer cerques i preservar documents en diversos dispositius; depenent del nivell de semàntica definit cada part d'un document XML pot ser entesa, permetent una manipulació «intel·ligent» del contingut; jeràrquic, extensible, precís i flexible; i rigorós, ja que està basat en l'ús de lèxics, sintaxis i gramàtiques, la qual cosa permet definir regles de comportament imposant regles d'estandardització, conservar i accedir a llarg termini a documents, i convertir-los a altres formats de documents.

Un document XML funciona definint el vocabulari d'etiquetes a utilitzar, indicant a través d'una referència a una plantilla DTD o d'esquema XML, les regles gramaticals i el glossari d'etiquetes vàlides, servint de guia per a l'ús del vocabulari, la qual cosa permet efectuar un control de qualitat en el contingut, fer-lo interoperable i fer possible aplicar etiquetes al contingut de manera consistent, bé sigui de manera manual o a través d'editors XML especialitzats que permeten verificar la correcció formal de les etiquetes, a més de la seva validesa i coherència segons la gramàtica preestablerta en la plantilla DTD o en l'esquema XML. Per a institucions legislatives, l'ús de l'estàndard XML

permet adoptar un format de documents independent i de codi obert, la qual cosa implica que de cara al futur no existeixin problemes de compatibilitat ni tampoc cap necessitat d'actualització o compra de programari. Aquest format resulta idoni per emmagatzemar informació a llarg termini, la qual cosa en l'àmbit legislatiu resulta fonamental.

En el cas de sistemes d'informació legislatius, generalment el contingut dels documents es troba fragmentat en les bases de dades d'aquests sistemes. Aquesta fragmentació es du a terme per adaptar la informació a l'estructura de les bases de dades, la qual cosa implica una pèrdua d'integritat del document original. És per això que, més enllà del seu ús com un mitjà d'intercanvi d'informació entre plataformes tecnològiques, explotar tots els beneficis i la potencialitat dels estàndards XML per millorar els processos de gestió legislativa permet conservar sempre i de manera integral el valor i el contingut de qualsevol document jurídic, legislatiu o parlamentari.

Per a la implementació reeixida d'un estàndard XML legislatiu s'han de tenir en compte els dos aspectes següents: 1) Tipus d'estàndard de marcatge XML legislatiu, sobretot preveient-ne la vigència en el temps, la compatibilitat amb les recomanacions del W3C i la flexibilitat per adequar-se a les necessitats específiques de cada cas d'etiquetatge d'informació. 2) Ús de l'estàndard, ja sigui si es preveu fer-ne ús en tot el flux de treball o si es limita en operacions d'intercanvi de dades i publicació. Cal destacar que la conversió i adopció d'estàndards XML per a documents legislatius en institucions jurídiques com els parlaments, implica el desenvolupament de projectes complexos i d'una considerable inversió de recursos.¹⁹

L'XML legislatiu comporta múltiples avantatges: conté informació útil per al flux de treball,

18. Monica Palmirani, Fabio Vitali, *XML legislativo: principios e instrumentos técnicos* [en línia], [Washington, DC: Banco Interamericano de Desarrollo; Bologna: Università di Bologna, 2012], <https://publications.iadb.org/bitstream/handle/11319/5179/IDB-DP-222_Manual%20XML_final_Bologna_SP.pdf> [Consulta: 21/10/2018].

19. *Ibid.*

ja que cada fase del procés legislatiu es pot registrar mitjançant l'ús de metadades; millora la qualitat del contingut legislatiu en treballar sobre la base de normes gramaticals estrictes i estandarditzades expressades en les plantilles DTD o esquemes XML, la qual cosa serveix de suport en el control de qualitat de la redacció i estructura dels documents legislatius, permetent verificar la conformitat dels textos respecte de les regles incloses en aquestes plantilles o esquemes XML; permet la interoperabilitat entre institucions i recursos, sempre que es mantingui un llenguatge comú sobre el significat de les dades, i ajuda d'aquesta manera a l'intercanvi d'informació sense interferir en l'autonomia de cada procés en cada institució; facilita la cooperació i fomenta la reutilització de dades; preserva a llarg termini documents jurídics i arxius legals, creant còpies autèntiques vàlides; permet optimitzar la informació per fer-la accessible; afavoreix la transparència en permetre un AO sense dependre de programari propietari; neutre tecnològicament parlant, ja que no afavoreix cap tecnologia sobre una altra, facilitant-ne la usabilitat; escalable a nivell de sistemes de gestió documental basats en DBMS que processin d'origen dades XML; aquests sistemes poden distribuir-se entre diverses institucions, la qual cosa pot abaratir costos i compartir recursos; llegible i intel·ligible per a la màquina, independent d'un model predefinit per un programari específic; pot descriure's la informació de manera molt precisa, i evita alteracions en el contingut original d'un document, un aspecte fonamental per a la preservació i validesa jurídica.²⁰ La implementació d'una aplicació o un sistema d'informació legislatiu en format XML i la seva aplicació en un parlament pot oferir un accés sempre actualitzat als textos amb el seu historial de treball, és a dir, amb la cadena de les versions produïdes en el temps; pot permetre la simulació de

l'impacte que un document pogués produir en una normativa, l'accés a cerques semàntiques i l'autocontenció de documents a text complet sense fragmentar-los. Aquests aspectes serveixen de fonament per millorar substancialment diversos serveis del sistema d'informació legislatiu, específicament en temes relatius a l'accessibilitat, usabilitat, transparència, simplificació de processos, publicació multicanal i exportació a diversos formats, reutilització i explotació de dades obertes, interoperabilitat, anàlisi comparativa entre legislacions, etc.; amb independència de programari propietari i formats tancats de documents. En l'actualitat existeixen enfocaments emergents basats en estàndards per a la gestió de documents legislatius que busquen adaptar-se de la millor manera a les necessitats d'una democràcia parlamentària en l'era de la internet. Un dels models de documents XML legislatius de més força és el projecte Akoma Ntoso.²¹

2.2. Akoma Ntoso

Akoma Ntoso és un estàndard XML que permet el marcatge semàntic de documents parlamentaris, legislatius i judicials, mitjançant esquemes que expliciten l'estructura i els components semàntics dels documents digitals per donar suport a la creació de serveis d'informació d'alt valor afegit, basats en el poder de les TIC, permetent augmentar l'eficiència i la rendició de comptes,²² amb la intenció de no perdre llegibilitat al llarg del temps, mantenint fidelitat respecte al text legal autèntic, preservant els documents sense modificacions i permetent la interoperabilitat. Facilita l'accés a eines semàntiques, separant les diferents capes conceptuals d'informació dels recursos legals, la qual cosa permet implementar estructures ontològiques sobre elles. Permet el desenvolupa-

20. *Ibid.*

21. Fabio Vitali, «A standard-based approach for the management of legislative documents», En: *Legislative XML for the semantic web: principles, models, standards for document management*. Dordrecht: Springer, 2011, p. 35-47, (Law, Governance and Technology Series; 4).

22. *Akoma Ntoso: XML for parliamentary, legislative and judiciary documents* [en línia], An initiative of United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Public Institutions and Digital Government; created by Luca Cervone, Monica Palmirani, Fabio Vitali. [Bologna: Università di Bologna, 2018], <<http://www.akomantoso.org/>> [Consulta: 12/10/2018].

ment de sistemes que utilitzen un modelatge de lògica formal sofisticat per aplicar teories de raonament jurídic adequades al complex domini legal, cobrint totes les capes de l'entramat semàntic, preservant la interdependència i l'expressivitat.²³

S'estima que la preponderància en l'ús d'Akoma Ntoso serà cada vegada més extensa, en perspectiva amb l'escenari històric dels esquemes XML legals, donada la seva arquitectura, que possibilita marcar un document legal respectant una subdivisió clara entre una capa d'informació semàntica incrustada en el document i el contingut d'aquest.²⁴

Les dinàmiques pròpies del treball legislatiu permeten que els textos legislatius s'adaptin als constants canvis en la societat, ajudant a esmenar iniquitats i establint d'una manera més efectiva drets i deures. En l'era de la internet i la web 2.0, la saturació d'informació legal obsoleta pot ser desorientadora, no només per al ciutadà, sinó també per a les empreses i les agències governamentals encarregades de prendre decisions coercitives. L'objectiu dels sistemes d'informació legal per a institucions de diversa índole, tant públiques com privades, és proporcionar informació legal pertinent i actualitzada tant a experts legals com a ciutadans, ja que ens trobem en un escenari en constant canvi. Idealment aquesta informació podria contenir anotacions semàntiques que n'expliquin el significat. Akoma Ntoso proporciona un mecanisme exhaustiu per gestionar els canvis que viu un sistema legal al llarg del temps i en múltiples escenaris, per això s'han de definir mètodes que permetin gestionar els

diferents tipus de canvis, analitzar-ne els components en profunditat i qualificar les disposicions oposades en un text legal.²⁵

2.3. Identificador de Legislació Europea

El creixent augment en l'intercanvi d'informació d'índole jurídica a escala comunitària es veu obstaculitzat moltes vegades a causa de diferències entre els sistemes jurídics dels països de la UE i la naturalesa heterogènia de les fonts d'aquesta informació. Mitjançant la implementació de l'ELI és possible superar aquests obstacles mitjançant la referència de textos jurídics europeus i nacionals de manera harmonitzada i uniforme, obtenint un sistema de cerca i intercanvi d'informació ràpid i eficaç per a la ciutadania, legisladors, magistrats o juristes, i garantir així un accés senzill i eficaç a la informació.²⁶

Per a l'adopció de l'ELI, els països han d'aplicar l'esquema a la legislació publicada en diaris oficials o en bases de dades i sistemes d'informació jurídica; dotar els textos jurídics d'un identificador únic i de metadades, entre els quals s'inclouen el tipus de legislació, la temàtica, l'aplicació territorial i la data del document, així com compartir i difondre la informació mitjançant l'explotació de les LOD semànticament.²⁷

L'Oficina de Publicacions de la Unió Europea serveix de mitjà d'enllaç perquè els interessats en l'ELI contactin els encarregats de la seva aplicació amb l'objectiu de compartir infor-

23. Gioele Barabucci, et al. «Multi-layer Markup and Ontological Structures in Akoma Ntoso», En: *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems* (AICOL), International Workshops (AICOL-I/IVR-XXIV : 2009: Beijing); International Workshops (AICOL-II/JURIX: 2009: Rotterdam), *Complex systems, the semantic web, ontologies, argumentation and dialogue*, Berlin; Heidelberg: Springer, vol. 6237 (2010).

24. Monica Palmirani, Fabio Vitali, «Akoma-Ntoso for legal documents», En: *Legislative XML for the semantic web: principles, models, standards for document management*, Dordrecht: Springer, 2011, p. 75-100, (Law, Governance and Technology Series; 4).

25. Monica Palmirani, «Legislative change management with Akoma-Ntoso», En: *Legislative XML for the semantic web: principles, models, standards for document management*, Dordrecht: Springer, 2011, p. 101-130, (Law, Governance and Technology Series; 4).

26. Unió Europea, *Identificador Europeu de Legislació (ELI)* [en línia], [Brussel·les: Consell Europeu, act. 09/02/2018], <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=LEGISUM:j10068>> [Consulta: 12/10/2018].

27. *Ibid.*

mació i facilitar la cooperació. En el portal de l'EUR-Lex s'emmagatzema informació relacionada amb les coordinacions nacionals de l'ELI, les seves funcions i responsabilitats, així com informació de contacte. Els següents països europeus ja han implementat ELI en diversos graus d'avanç: Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Finlàndia, França, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Noruega, Portugal, Regne Unit i l'Oficina de publicacions de la UE (EUR-Lex). Els següents països estan en vies d'implementar l'ELI en els seus diferents portals i serveis d'informació legislativa: Albània, Croàcia, Xipre, Espanya, Grècia, Holanda, Hongria, Letònia, Malta, Sèrbia i Suïssa.

L'ELI es basa en la utilització d'URI, de meta-dades estructurades que permeten descriure textos legals i d'un llenguatge per a l'intercanvi d'informació. D'aquesta manera es pretén aprofitar els avantatges que ofereix el WS sense ocasionar incompatibilitat ni imposar la necessitat de canvis en la forma en què els països gestionen la seva informació jurídica. La documentació de l'avanç del projecte ELI es troba disponible en el lloc web de l'ELI allotjat per l'EUR-Lex <<http://eur-lex.europa.eu/eli/>>, des d'on és possible accedir a les guies ELI, actualitzades regularment, tant les generals com les tècniques, en els formats PDF, Print i ePub. A <<http://publicacions.europa.eu/mdr/eli/>> es pot accedir a la documentació i les especificacions tècniques de l'ELI: MDR, Pilar I (Plantilles URI), Pilar II (Ontologia ELI) i Pilar III (Serialització).

2.3.1. Experiències ELI: el cas de Luxemburg

En la figura del director del Butlletí Oficial de Luxemburg, que pertany al Servei Central de Legislació del Ministeri d'Estat, hi conflueixen els càrrecs de coordinació i presidència de la Task Force de l'ELI; per tant, Luxemburg presenta un cas especial d'estudi en comptar amb aquestes importants competències del projecte a escala europea. El portal del Legilux

Amb l'aplicació del web semàntic és possible millorar la gestió de continguts digitals en sistemes d'informació legislatius.

<<http://legilux.public.lu/>> compta amb la implementació dels tres pilars ELI: I. Definició de plantilla URI; II. Definició d'ontologies i III. Publicació de les URI i serialització del contingut.

L'estructura de la plantilla URI utilitzada en la publicació de la legislació de Luxemburg és la que figura en el seu web corresponent, amb el patró següent: <<http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/{type}/{année}/{mois}/{jour}/{id}>>. Un exemple del seu ús per a la publicació de la *Loi du 23 décembre 2016 concernant le Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg*: <<http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2016/12/23/n25>>. On {type} = loi, {année} = 2016, {mois} = 12, {jour} = 23, {id} = n25.

L'ús de l'estàndard Akoma Ntoso com a part de l'ontologia que descriu el contingut de la informació legislativa es pot apreciar en l'estructura esquematitzada del document referit anteriorment en la seva versió XML:

```
<akomaNtoso xmlns="http://docs.oasis-open.org/legal-docml/ns/akn/3.0/CSD13" xmlns:scl="http://www.scl.lu">
<act contains="originalVersion" name="">
<meta>
<identification source="#2016A6460A">
<FRBRWork>...</FRBRWork>
<FRBRExpression>...</FRBRExpression>
<FRBRManifestation>...</FRBRManifestation>
<scl:JOLUXWork>...</scl:JOLUXWork>
<scl:JOLUXExpression>...</scl:JOLUXExpression>
<scl:JOLUXManifestation>...</scl:JOLUXManifestation>
</identification>
</meta>
<preface><longTitle><p>...</p></longTitle></preface>
<preamble>
<container name="preamble"><p>...</p></container>
<container name="considerando"><p>...</p></container>
<formula name=""><p>...</p></formula>
</preamble>
```



```

<body>
<article><num>...<sup>...</sup>...</num>
<alineia><content><p>...</p></content></alineia>
</article>
<article><num>...<sup>...</sup>...</num>
<alineia><content><p>...</p></content></alineia>
</article>
<clause><content><p>...</p></content></clause>
</body>
<conclusions>
<p>
<signature>
<shortTitle>...</shortTitle><person refersTo="">...</
person>
</signature>
</p>
<p>
<signature>
<docDate date="">...</docDate><person refers-
To="">...</person>
</signature>
</p>
</conclusions>
<components>
<component>
<interstitial><p>...</p></interstitial>
</component>
</components>
</act>
</akomaNtoso>

```

2.3.2. Experiències ELI: el cas d'Espanya

El grup de treball de l'ELI a Espanya ha treballat en la definició de l'àmbit normatiu partint de l'objectiu general, promogut pel Consell de la Unió Europea, d'aplicar l'ELI en les institucions de legislació nacional, tant en els seus diaris o butlletins oficials com en les bases de dades oficials i considerant que cada Estat té llibertat per decidir en quins àmbits i quines normatives aplicar l'ELI, així com la progressivitat en la implementació. El cas espanyol preveu les consideracions següents: implementació progressiva i amb un criteri subjectiu, començant per la normativa estatal, autonòmica i internacional; per abordar posteriorment la normativa local, tenint en compte que la plantilla de l'ELI sigui compatible amb la futura ampliació a aquesta normativa local; criteri temporal (normes publicades després de la Constitució, des del 29/12/1978, i normes estatals publicades abans del 29/12/1978 que

tinguin versió consolidada); s'exclou de l'aplicació de l'ELI tota la normativa supranacional, és a dir, la normativa europea i totes les sentències dictades pels tribunals, ja que no són de naturalesa normativa, sinó que formen part de la jurisprudència, l'àmbit d'implementació de la qual és l'ECLI; s'entén com a recurs legal abstracte cada norma considerada en abstracte; s'entén com a recurs legal els textos consolidats, és a dir, el recurs legal derivat de l'inicial preexistent; s'entén com a expressió legal les realitzacions concretes de la norma, que es corresponen amb les diferents expressions en les diferents llengües; per tractar els supòsits de publicació successiva, aquelles normes que es publiquen en dos diaris oficials es consideren dos recursos legals abstractes diferents, que es relacionen a través dels predicats: **eli:is_another_publication_of** i **eli:has_another_publication**.

Atès que en el sistema legislatiu espanyol les normes tenen orígens diferents, de manera que poden ser estatals o autonòmiques, i s'insereixen en diaris oficials diferents o es publiquen de manera successiva en dos diaris, tant l'Estat com cadascuna de les comunitats autònomes poden disposar del seu propi domini de l'ELI a la internet, sense que per això s'hagin de substituir els dominis actuals, ja que el patró de l'ELI pot ser resolt mitjançant mecanismes de readreçament.

2.3.3. Experiències ELI: el cas del DOGC

El 2016 l'EADOP, representada per la Subdirecció General de Publicacions i el SADJ, participa en un *workshop* ELI amb l'objectiu d'implementar aquest model en els seus portals web (DOGC i PJC) i també subscriu un conveni de col·laboració amb la UB, amb la finalitat de fer el treball conceptual per a la seva posterior implementació tècnica. Com a resultat del conveni, es fa una proposta de modelització dels documents jurídics del PJC, utilitzant ontologies estàndard, amb enriquiment semàntic a

FREED MARIOLI

OPEN

ARCHA PHA nia

través de descriptors de documents i LOD,²⁸ es planteja l'ús dels esquemes XML Akoma Ntoso i ELI per a la millora del servei d'alertes del PJC, aprofundint en el desenvolupament d'URI semàntiques basades en aquests esquemes,²⁹ i es plantegen dues línies d'R+D per al projecte:³⁰

2.3.3.1. Desenvolupament d'un esquema XML natiu

Proposta perquè els sistemes d'informació de l'EADOP puguin generar els seus documents legislatius en format XML basat en l'estàndard Akoma Ntoso, partint del mapatge de l'estructura de les bases de dades d'aquests sistemes i aquest estàndard, possibilitant l'explotació de dades a través del WS i les LOD.

2.3.3.2. Implementació de l'ELI

Proposta per definir i generar els patrons d'identificació unívoca dels diferents tipus de recursos legislatius de l'EADOP, sobre la base de l'esquema d'URI del model ELI en conjunt amb la definició i implementació de l'esquema de metadades basades en l'estàndard Akoma Ntoso per descriure semànticament el contingut de cada document o objecte d'informació.

3. Conclusions

Amb l'aplicació del web semàntic és possible millorar la gestió de continguts digitals en sistemes d'informació legislatius. Mitjançant la implementació de l'ELI i Akoma Ntoso és possible dotar aquests sistemes d'una infraestructura per a la identificació i classificació de

documents legislatius, la qual cosa permetria el desenvolupament de catàlegs de serveis d'informació basats en el WS, orientats a satisfer oportunament demandes específiques d'informació de part d'usuaris d'administració electrònica en institucions públiques legislatives. La implementació d'aquests catàlegs suposen la definició d'un vocabulari ontològic que permeti una òptima gestió i descripció dels continguts digitals, possibilitant l'explotació de dades tant de manera manual com automàtica.

Per al cas específic del DOGC, s'ha fet una proposta que implica aconseguir una sèrie de fites en el procés d'escalat dels seus sistemes de gestió de documents legislatius, en funció d'orientar-los al model de WS, plantejant com a meta final la interoperabilitat entre sistemes d'informació, de manera que es pugui oferir LOD i alhora consumir LOD de diverses fonts per agregar valor al patrimoni documental del DOGC. Actualment, els portals web del DOGC tenen tres de cinc estrelles per aconseguir les LOD, ja que permeten l'accés als documents legislatius en formats estructurats i llegibles per a la màquina. Pel que fa a l'estructura arquitectònica, aquests portals compten amb els fonaments de l'estàndard Unicode i URL d'accés als objectes d'informació. A partir d'aquest punt, la meta que es proposa és escalar fins a aconseguir les cinc estrelles i la certificació d'informació completa, fiable i de qualitat, pil·lars del model arquitectònic del WS en XML, amb la finalitat de potenciar al màxim la RISP, és a dir, fer disponible la informació del sector públic, facilitant-ne l'accés i permetent reutilitzar-la tant a particulars com a empreses.³¹

28. Marina Vallès, «Proposta d'un model de dades enllaçades: el Portal Jurídic de Catalunya» [en línia], Treball de Final del Màster en Gestió de Continguts Digitals, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra, [Barcelona: Universitat de Barcelona, 2015], <<http://hdl.handle.net/2445/101733>> [Consulta: 17/10/2018].
29. Jefferson Mera, «Propuesta de esquema XML Akoma Ntoso, Identificador Único Europeo (ELI) y mejora de servicio de alertas del Portal Jurídico de Cataluña EADOP» [en línia], Treball de Final del Màster en Gestió de Continguts Digitals, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra, [Barcelona: Universitat de Barcelona, 2017], <<http://hdl.handle.net/2445/106728>> [Consulta: 18/10/2018].
30. Ricardo Pozzobon Tablante, «Definición de un catálogo de servicios de información basados en la web semántica. Caso: Entidad Autónoma del Diario Oficial y de Publicaciones de la Generalidad de Cataluña» [en línia], Treball de Final del Màster en Gestió de Continguts Digitals, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra, [Barcelona: Universitat de Barcelona, 2018], <<http://hdl.handle.net/2445/120469>> [Consulta: 14/06/2018].
31. Navarra, «Open data y reutilización de información del sector público» [en línia], En: *Gobierno Abierto de Navarra*, [Pamplona: Gobierno de Navarra, 2019], <<http://www.gobiernoabierto.navarra.es/es/open-data/que-es-open-data/open-data-y-risp>> [Consulta: 05/01/2019].

A continuació se sintetitza la proposta de catàleg, presentant cada servei en el seu context

de WS, els requeriments a satisfer per a la implementació i els usuaris objectius:³²

Servei	Context WS	Requeriment	Usuari objectiu
URI's predictives	★ ELI I	Funció de creació de la URI sobre la base d'informació de metadades	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
XML Legislatiu	★★★★ Akoma Ntoso ELI I - II	Per al complement es requereix una funció Parsing o XSLT per generar document en el format requerit	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Signatura electrònica de XML Legislatiu	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Funció HASH Prototip funcional DBGO	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Subscripció a document en format XML Legislatiu	★★★★ Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Cerques semàntiques	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Subscripció a resultats de cerques semàntiques	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Explotació de metadades	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Exportació de resultats de cerques semàntiques a formats estàndard del W3C	★★★★ OD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Publicació de DataSets sobre la base de criteris de cerca semàntica	★★★★ OD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Seguiment a documents en tràmit o prelegislatius	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Explotació d'índexs de normes	★★★★ Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Accessibilitat digital	★★★★ Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL EPub3 HTML5 - CSS3 RDFa	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents

32. *Ibid.*

Indexació semàntica en SERP	★★★★ Akoma Ntoso ELI I - II - II	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Publicació semàntica en xarxes socials	★★★★ Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional Funció snippet DBGO Serialització RDF SPARQL Microdades	Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Interoperabilitat amb el tesaurus EuroVoc	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III Eurovoc	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Interoperabilitat amb ontologia ECLI	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III ECLI	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Interoperabilitat ontologies	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III Geonames, FOAF...	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents
Comparació de legislacions	★★★★★ LOD Akoma Ntoso ELI I - II - III	Prototip funcional DBGO Serialització RDF SPARQL	EADOP Persones naturals Persones jurídiques Agents intel·ligents

Algunes consideracions sobre aquesta proposta:

Un servei web és un conjunt d'aplicacions o de tecnologies amb capacitat per interoperar en la web. Aquestes aplicacions o tecnologies intercanvien dades entre si amb l'objectiu d'oferir uns serveis. Els proveïdors ofereixen els seus serveis com a procediments remots i els usuaris sol·liciten un servei demanant aquests procediments a través de la web.

Per modelar programàticament un servei web semàntic es considera usar el WSMML per a la seva especificació. WSMML proporciona un llenguatge formal per a WSMO, a més de distingir entre modelatge conceptual i lògic i poder definir serialitzacions XML i RDF per a la interoperació a través del WS.³³ En el procés de modelatge usant WSMML es dissenya en funció de capes lògiques formals que permeten fer una descripció formal del servei i definir una lògica de programació.

Un dels avantatges més importants d'aquests serveis és la capacitat que tenen de fer cerques basades en restriccions complexes, ja que mitjançant RDF i SPARQL és possible referenciar múltiples variables en una consulta, i recuperar-les sense que suposi un consum excessiu de recursos de còmput.

Es considera un servei de WS la generació del document XML legislatiu, ja que la seva sintaxi és la base fonamental des d'on s'escala cap a la resta de nivells de l'arquitectura de WS, fet possible la resta de serveis de LOD segons el model de les cinc estrelles.

Les LOD permeten enllaçar múltiples bases de dades, la qual cosa permet fer consultes molt més complexes, basades en dades distribuïdes, i treure informació de diversos llocs web.

33. Jos de Buijn, *et al.*, «The Web Service Modeling Language WSMML: an overview», En: European Semantic Web Conference (3rd: 2006: Budva, Montenegro), *The Semantic Web: Research and Applications, June 11-14, ESWC 2006 Proceedings*, Berlin; Heidelberg: Springer, 2006, vol. 4011, p. 590-604.

A través d'un punt de consulta SPARQL és possible enllaçar dades pròpies amb serveis d'informació geogràfica (GeoNames), amb dades de persones (FOAF i DBPedia), tesaurus especialitzats, etc.

La potència i capacitat de cerca en RDF i SPARQL en comparació amb bases de dades relacionals és significativa, per exemple, per definir atributs d'una entitat, se solen definir en taules de dimensions en el model relacional, mentre que en el model semàntic de DBGGO aquestes dades estan interconnectades en un mateix graf, la qual cosa proporciona molta més flexibilitat i especificitat per recuperar informació.

Els serveis web semàntics poden dur a terme deduccions lògiques que permeten fer comparacions i validacions de dades automàticament.

Glossari

AO: accés obert
CMS: Content Management System
CSS: Cascading Style Sheets
CSV: Comma-Separated Values
DBGGO: DataBase Graph Oriented
DBMS: DataBase Management System
DOGC: Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya
DTD: Document Type Definition
EADOP: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions
ECLI: European Case Law Identifier
ELI: European Legislation Identifier
ePub: Electronic publication
EUR-Lex: Diari Oficial de la Unió Europea
FOAF: Friend of a Friend
FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records
HTML: HyperText Markup Language
HTTP: Hypertext Transfer Protocol
R+D: Recerca i desenvolupament
Legilux: Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg
LOD: Linked Open Data
MDR: Metadata Registry

NS: Name Spaces
OD: Open Data
OWL: Ontology Web Language
PDF: Portable Document Format
PJC: Portal Jurídic de Catalunya
RDF: Resource Description Framework
RDFa: Resource Description Framework in attributes
RI: Repositori institucional
RISP: Reutilització de la informació del sector públic
ROAR: Registry of Open Access Repositories
ROARMAP: Registry of Open Access Repository Mandates and Policies
RSS: Really Simple Syndication
SADJ: Servei d'Anàlisi i Difusió Jurídica
SERP: Search Engine Results Page
SPARQL: Protocol and RDF Query Language
TIC: Tecnologies de la informació i la comunicació
UB: Universitat de Barcelona
UE: Unió Europea
URI: Uniform Resource Identifier
URL: Uniform Resource Locator
W3C: World Wide Web Consortium
WS: web semàntic
WSML: Web Service Modeling Language
WSMO: Web Service Modeling Ontology
XML: eXtensible Markup Language
XSLT: Extensible Stylesheet Language Transformations

Bibliografia

Akoma Ntoso: *XML for parliamentary, legislative and judiciary documents* [en línia]. An initiative of United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Public Institutions and Digital Government; created by Luca Cervone, Monica Palmirani, Fabio Vitali. [Bologna: Università di Bologna, 2018]. <<http://www.akomantoso.org/>> [Consulta: 12/10/2018].

ANTONIOU, Grigoris; VAN HARMELEN, Frank. *Manual de web semàntica*. Granada: Comares, 2010.

BARABUCCI, Gioele, et al. «Multi-layer Markup and Ontological Structures in Akoma Ntoso». En: *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems (AICOL)*. International Workshops (AICOL-I/IVR-XXIV : 2009: Beijing); International Workshops (AICOL-II/JURIX: 2009: Rotterdam). *Complex systems, the semantic web, ontologies, argumentation and dialogue*. Berlin; Heidelberg: Springer, vol. 6237 (2010).

BERNERS-LEE, Tim. «Is your linked open data 5 star? (added 2010)» [en línia]. [Washington, DC: The World Wide Web Consortium (W3C), date: 2006/07/27, last change: 2009/06/18]. <<https://www.w3.org/DesignIssues/LinkedData.html>> [Consulta: 20/12/2018].

— «Semantic web on XML: Architecture» [en línia]. [Washington, DC: The World Wide Web Consortium (W3C), date: 2000/12/06]. <<https://www.w3.org/2000/Talks/1206-xml2k-tbl/slide10-0.html>> [Consulta: 20/12/2018].

BRATT, Steve. «Semantic Web: linked data on the web» [en línia]. *TED Talks*, 2008. <[https://www.w3.org/2008/Talks/1009-bratt-W3C-SemTech/Overview.html#\(22\)](https://www.w3.org/2008/Talks/1009-bratt-W3C-SemTech/Overview.html#(22))> [Consulta: 04/01/2019].

CODINA, Lluís; ROVIRA, Cristófor. «La web semántica» [en línia]. [Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Departament de Periodisme i de Comunicació Audiovisual, 2006]. <http://eprints.rclis.org/8899/1/web_semantica_.pdf> [Consulta: 04/01/2019].

DE BRUIJN, Jos; *et al.* «The Web Service Modeling Language WSMML: an overview». En: European Semantic Web Conference (3rd: 2006: Budva, Montenegro). *The Semantic Web: Research and Applications, June 11-14, ESWC 2006 Proceedings*. Berlin; Heidelberg: Springer, 2006, vol. 4011, p. 590-604.

Guía breve de linked data [en línia]. [Gijón: The World Wide Web Consortium (W3C) Oficina España; Fundación CTIC, 2010]. <<http://www.w3c.es/Divulgacion/GuiasBreves/LinkedData>> [Consulta: 10/10/2018].

Guía breve de web semántica [en línia]. [Gijón: The World Wide Web Consortium (W3C) Oficina España; Fundación CTIC, 2010]. <<http://www.w3c.es/Divulgacion/GuiasBreves/WebSemantica>> [Consulta: 10/10/2018].

HEINO, Norman; TRAMP, Sebastian; AUER, Sören. «Managing web content using linked data principles - Combining semantic structure with dynamic content syndication». En: Computer Software and Applications Conference (COMPSAC), IEEE Annual International (35th: 2011: Munich). Los Alamitos, CA, etc.: IEEE Computer Society, 2011, p. 245-250.

Iniciativa de Budapest para el acceso abierto (BOA) [en línia]. [Washington, DC: Open Society Foundations, 2002]. <<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/spanish-translation>> [Consulta: 16/10/2018].

LINCH, Clifford A. «Institutional repositories: essential infrastructure for scholarship in the digital age». *Portal: libraries and the academy*, vol. 3 núm. 2 (2003), p. 327-336.

MERA, Jefferson. «Propuesta de esquema XML Akoma Ntoso, Identificador Único Europeo (ELI) y mejora de servicio de alertas del Portal Jurídico de Cataluña EADOP» [en línia]. Treball de Final del Màster en Gestió de Continguts Digitals, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra. [Barcelona: Universitat de Barcelona, 2017]. <<http://hdl.handle.net/2445/106728>> [Consulta: 18/10/2018].

NAVARRA. «Open data y reutilización de información del sector público» [en línia]. En: *Gobierno Abierto de Navarra*. [Pamplona: Gobierno de Navarra, 2019]. <<http://www.gobiernoabierto.navarra.es/es/open-data/que-es-open-data/open-data-y-risp>> [Consulta: 05/01/2019].

OKSANEN, Arttu; *et al.* «Law and justice as a linked open data service» [en línia]. [Espoo: Aalto University, 2017]. <<https://www.semanticscholar.org/paper/Law-and-Justice-as-a-Linked-Open-Data-Service-Oksanen-Tuominen/b28d208de7da06b9c8b40ac0bc81a06c32ae1698>> [Consulta: 12/10/2018].

PALMIRANI, Monica. «Legislative change management with Akoma-Ntoso». En: *Legislative XML for the semantic web: principles, models, standards for document management*. Dordrecht: Springer, 2011, p. 101-130. (Law, Governance and Technology Series; 4).

— ; VITALI, Fabio. «Akoma-Ntoso for legal documents». En: *Legislative XML for the semantic web: principles, models, standards for document management*. Dordrecht: Springer, 2011, p. 75-100. (Law, Governance and Technology Series; 4).

— ; —. *XML legislativo: principios e instrumentos técnicos* [en línia]. [Washington, DC: Banco Interamericano de Desarrollo; Bologna: Università di Bologna, 2012]. <https://publications.iadb.org/bitstream/handle/11319/5179/IDB-DP-222_Manual%20XML_final_Bolonia_SP.pdf> [Consulta: 21/10/2018].

POZZOBON TABLANTE, Ricardo. «Definición de un catálogo de servicios de información basados en la web semántica. Caso: Entidad Autónoma del Diario Oficial y de Publicaciones de la Generalidad de Cataluña» [en línia]. Treball de Final del Màster en Gestió de Continguts Digitals, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra. [Barcelona: Universitat de Barcelona, 2018]. <<http://hdl.handle.net/2445/120469>> [Consulta: 14/06/2018].

Registry of Open Access Repositories (ROAR) [en línia]. [Southampton: University of Southampton, 2016]. <<http://roar.eprints.org/>> [Consulta: 14/10/2018].

Registry of Open Access Repository Mandates and Policies (RO-ARMAP) [en línia]. [Southampton: University of Southampton, 2016]. <<http://roarmap.eprints.org/>> [Consulta: 14/10/2018].

UNIÓ EUROPEA. *Identificador Europeo de Legislación (ELI)* [en línia]. [Brussel·les: Consell Europeu, act. 09/02/2018]. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0068>> [Consulta: 12/10/2018].

VALLÉS, Marina. «Proposta d'un model de dades enllaçades: el Portal Jurídic de Catalunya» [en línia]. Treball de Final del Màster en Gestió de Continguts Digitals, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra. [Barcelona: Universitat de Barcelona, 2015]. <<http://hdl.handle.net/2445/101733>> [Consulta: 17/10/2018].

VITALI, Fabio. «A standard-based approach for the management of legislative documents». En: *Legislative XML for the semantic web: principles, models, standards for document management*. Dordrecht: Springer, 2011, p. 35-47. (Law, Governance and Technology Series; 4). ■